

Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta tělesné kultury

Fakulta
tělesné kultury

**TEORIE A PRAXE REALIZACE SMLUV
REGULUJÍCÍCH PROBLEMATIKU ZBRANÍ
HROMADNÉHO NIČENÍ**

Bakalářská práce

Autor: Pavel Panovský

Studijní program: Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání a
ochranu obyvatelstva

Vedoucí práce: prof. Ing. Pavel Otřísal, Ph.D., MBA

Olomouc 2023

Bibliografická identifikace

Jméno autora: Pavel Panovský

Název práce: Teorie a praxe realizace smluv regulujících problematiku zbraní hromadného ničení

Vedoucí práce: prof. Ing. Pavel Otřisal, Ph.D., MBA

Pracoviště: Katedra aplikovaných pohybových aktivit

Rok obhajoby: 2023

Abstrakt:

Práce se zaměřuje na zjištění povědomí občanů České republiky v oblasti proliferační problematiky zbraní hromadného ničení současně s jejich osobním vnímáním tohoto tématu. V teoretické části bylo pojednáno o smlouvách regulujících nakládání s tímto druhem zbraní, o organizacích, které dohlížíjí mimo jiné na plnění požadavků, které plynou pro signatářské státy, a společně s tím byla zaměřena na jednotlivé případy jejich nedodržování. Praktická část byla řešena pomocí dotazníkového šetření, ze kterého byly získány informace, které byly následně vyhodnoceny, a tyto výsledky využity pro navrhnutí jednotlivých opatření pro zlepšení aktuálního stavu povědomí o zbraních hromadného ničení a jejich použití.

Klíčová slova:

Zbraně hromadného ničení, porušování regulačních opatření, proliferace, regulační smlouvy, mezinárodní organizace

Souhlasím s půjčováním práce v rámci knihovních služeb.

Bibliographical identification**Author:** Pavel Panovský**Title:** Theory and practice of the implementation treaties regulating the issues of the weapons of mass destruction**Supervisor:** prof. Ing. Pavel Otřísal, Ph.D., MBA**Department:** Department of Adapted Physical Activities**Year:** 2023**Abstract:**

This thesis is concerned with the amount of knowledge of Czech citizens regarding proliferation of weapons of mass destruction as well as their own perseverance on this topic. In the theoretical part, the thesis is focused on treaties regulating manipulation of these weapons and on organizations, which oversee that rules arising from these treaties are respected by signatory states. Moreover, this part also outlines cases when such treaties were not respected. The practical part includes a survey based on which the thesis offers possible outcomes and solutions for improvement of the present situation of lack of knowledge of mass destruction weapons and their usage.

Keywords:

Weapons of mass destruction, violation of regulatory measures, proliferation, regulatory treats, international organizations

I agree the thesis paper to be lent within the library service.

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně pod vedením prof. Ing. Pavla Otřísala, Ph.D., MBA, uvedl všechny použité literární a odborné zdroje a dodržoval zásady vědecké etiky.

V Olomouci dne 18. dubna 2023

.....

Děkuji vedoucímu mé práce prof. Ing. Pavlu Otřísalovi, Ph.D., MBA, za profesionální vedení a podporu, kterou mi tímto poskytl. Taktéž děkuji za čas, ochotu a cenné rady, které mi sdělil.

OBSAH

Obsah	8
1 Seznam zkratek.....	11
2 Úvod	12
Přehled poznatků.....	13
2.1 Vymezení základních pojmů	13
2.1.1 Zbraně hromadného ničení	13
2.1.2 Chemické zbraně	14
2.1.3 Biologické zbraně.....	14
2.1.4 Jaderné zbraně	14
2.1.5 Radiologické zbraně.....	15
2.1.6 Proliferace.....	15
2.1.7 Konvenční a nekonvenční zbraně.....	16
2.1.8 Bezpečnost.....	16
2.1.9 Hrozba.....	16
3 Dokumenty regulující používání a hromadění ZHN.....	17
3.1 Smlouvy regulující manipulaci, zacházení a další aspekty činností spojených s chemickými, jadernými a biologickými zbraněmi.	17
3.2 Haagská úmluva – Deklarace o zákazu střel rozšiřujících dusivé a jinak zhoubně působící plyny	19
3.3 Ženevský protokol.....	19
3.4 Úmluva o chemických zbraních	19
3.4.1 Opatření při porušování smluvních požadavků této smlouvy a sankce	21
3.5 Smlouva o nešíření jaderných zbraní.....	21
3.6 Budapešťské memorandum.....	22
3.7 Rozhovory o omezení strategických zbraní	22
3.7.1 Smlouva ABM.....	23
3.7.2 SALT I	23
3.7.3 SALT II	23
3.8 Smlouva o likvidaci sovětských a amerických jaderných raket středního a kratšího doletu	24

3.9	Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek.....	24
3.10	Dohoda o snížení počtu strategických zbraní	25
3.11	Smlouva o zákazu jaderných zbraní	26
3.12	Úmluva o biologických zbraních	26
4	Organizace dohlížející na plnění podmínek a jejich případné nedodržování	28
4.1	Přehled organizací.....	28
4.2	Organizace spojených národů.....	28
4.2.1	Charta OSN	29
4.2.2	Valné shromáždění	31
4.2.3	Rada bezpečnosti.....	31
4.2.4	Sekretariát OSN	32
4.2.5	Mezinárodní soudní dvůr.....	33
4.3	Severoatlantická aliance	33
4.4	Mezinárodní agentura pro atomovou energii	34
4.5	Státní úřad pro jadernou bezpečnost	36
4.6	Evropská Unie	36
4.7	Organizace smlouvy pro úplný zákaz jaderných zkoušek	37
4.8	Organizace zakazující chemické zbraně	38
5	Důkazní materiál vypovídající o skutečnostech, které jsou spojeny s dodržováním a případně porušováním jednotlivých smluv.....	41
5.1	Jaderné zbraně.....	41
5.1.1	Rusko a Smlouva o likvidaci sovětských a amerických jaderných raket středního a kratšího doletu	41
5.1.2	Iránská islámská republika a Smlouva o nešíření jaderných zbraní.....	41
5.2	Chemické zbraně.....	42
5.2.1	Japonské chemické zbraně a Čína	43
5.2.2	Chemický útok během syrské občanské války.....	43
5.3	Biologické zbraně.....	44
5.3.1	Biopreparát.....	44
5.3.2	Irák jako potencionální biologická hrozba	45
6	Informovanost a vnímání občanů České republiky problematiky ZHN	46
7	CÍLE	47

7.1	Hlavní cíl.....	47
7.2	Výzkumná otázka	47
7.3	Hypotézy	47
8	Metodika.....	48
8.1	Výzkumný soubor.....	48
8.2	Metody sběru dat	48
8.3	Statistické zpracování dat	49
9	Výsledky.....	50
10	Diskuse.....	76
11	Návrhy pro další rozvoj oboru	78
12	Závěr	79
13	Souhrn	80
14	Summary.....	81
15	Referenční seznam	82
15.1	Seznam obrázků.....	86
15.2	Seznam tabulek.....	87
16	Přílohy.....	88
16.1	Dotazníkové šetření: Teorie a praxe realizace smluv regulujících problematiku zbraní hromadného ničení.....	88

1 SEZNAM ZKRATEK

- ABM – Smlouva o omezení systémů antibalistických raket
- BBL – Bojové biologické látky
- BZ – Biologické zbraně
- CTBTO – Organizace Smlouvy pro úplný zákaz jaderných zkoušek
- CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění
- ČR – Česká republika
- EU – Evropská Unie
- CHZ – Chemické zbraně
- IAEA – International Atomic Energy Agency – česky Mezinárodní agentura pro atomovou energii
- ICBM – Mezikontinentální balistická střela
- IMS – Mezinárodní monitorovací systém
- INF – Smlouva o likvidaci raket středního a kratšího doletu
- JZ – Jaderné zbraně
- KLDR – Korejská lidově demokratická republika
- MV ČR – Ministerstvo vnitra České republiky
- MZV ČR – Ministerstvo zahraničních věcí České republiky
- NATO – Severoatlantická aliance
- NPT – Smlouva o nešíření jaderných zbraní
- OPCW – Organizace pro zákaz chemických zbraní
- OSN – Organizace spojených národů
- OSVČ - Osoba samostatně výdělečně činná
- RaZ – Radiologické zbraně
- SALT – Strategic arms limitation talks
- SORT – Smlouva o omezení strategických útočných zbraní
- SSSR – Svaz sovětských socialistických republik
- START – Dohoda o snížení počtu strategických zbraní
- SÚJB – Státní úřad jaderné bezpečnosti
- USA – Spojené státy americké
- ZHN – Zbraně hromadného ničení

2 ÚVOD

V současných dnech žijeme ve velmi nebezpečné době, co se týče hrozby použití zbraní hromadného ničení (ZHN). Na seznamu útoků, kde se setkáváme s použitím či výhrůzkami zbraní, které mají za účel usmrtit více osob najednou, bylo zaznamenáno hned několik příkladů. Ke konci minulého století můžeme mluvit například o chemickém útoku v Iráku, a pakliže bychom zacházeli hlouběji do historie, tak případů porušení smluv regulujících používání ZHN bude zajisté více.

Lidé by měli mít přinejmenším povědomí o smlouvách regulujících nakládání se ZHN nebo o historii jejich používání už jen kvůli poznatkům, ale i z důvodu bezpečnostního dění ve světě a dnes především na ukrajinském území. I já sám, jakožto člověk studující tuto tematiku, chci zvětšit okruh svých vědomostí a poukázat touto prací na nedostatky, které daná problematika obsahuje, hrozby, jež z těchto nedostatků plynou, a pokusit se navrhnout potenciální zlepšení či úpravy.

K realizaci práce mě vedla celá řada motivací. Jednou z nich je právě probíhající válka mezi Ruskem a Ukrajinou. V této souvislosti je velmi důležité porozumění proliferační problematice, zejména smlouvám o ZHN a kontrole, a dodržování závazků z nich plynoucích. Další motivací byl fakt, že obyvatelé České republiky (ČR) jsou často špatně informováni o této problematice a tím vzniká prostor pro neúmyslné, ale i úmyslné šíření dezinformací. Je důležité zjistit, které skupiny občanů mají největší mezery ve vzdělání a cíleně k nim pak směřovat případná opatření a řešení na zlepšení jejich informovanosti.

Pro detailnější představu je nezbytné provést sumarizaci smluv regulujících zacházení se ZHN, závazky z nich plynoucí a také opatření k doзору jejich plnění. Podobně je nutné zhodnotit role a reálné možnosti organizací, které dohlíží na dodržování smluvních závazků. Není totiž zcela výjimečné, že závazky vyplývající ze smluv nejsou některou ze stran dodrženy. Jejich podrobný popis může být užitečným vodítkem k pochopení celé problematiky.

PŘEHLED POZNATKŮ

2.1 Vymezení základních pojmů

2.1.1 Zbraně hromadného ničení

Dělení zbraní hromadného ničení je popsáno na Obrázku 1.

Obrázek 1. Dělení zbraní hromadného ničení.

ZHN mají v dnešní době více než jednu definici, většinou jsou významy velmi podobné a odlišují se například v doplnění o nějakou informaci. NATO je v roce 2008 definovalo těmito slovy: „Zbraně s

vysoce ničivými účinky, které mohou být použity k rozsáhlému ničení živé síly, infrastruktury nebo jiných zdrojů. Jde o souhrnný výraz pro jaderné, biologické a chemické zbraně“ (NATO, 2008).

2.1.2 Chemické zbraně

O tomto typu zbraní je velmi důkladně pojednáváno v dokumentech a smlouvách regulujících jejich používání. Během první světové války bylo jejich použití doprovázeno velmi tvrdými dopady, jelikož proti nim nebylo účinné obrany. Jejich hlavním účelem je kontaminovat materiál, budovy či osoby, zneschopnit, vážně poranit nebo přímo zabít svého nepřítele. V rámci Organizace pro zákaz chemických zbraní (OPCW) byly definovány těmito slovy: „Toxické chemické látky a jejich prekurzory s výjimkou těch, které jsou určeny pro účely nezakázané touto Úmluvou, pokud druhy a množství odpovídají těmto účelům“ (Organizace pro zákaz chemických zbraní, 1997, p. 2).

(Středa, L., & Patočka, J. 2013)

2.1.3 Biologické zbraně

BZ jsou ZHN využívající škodlivých vlastností bojových biologických látek (BBL) proti organismu člověka či jiného živočicha. Působí škodlivě taktéž na určité druhy zvířat nebo rostlin. V úmluvě o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení je podrobnější definice:

1. „mikrobiologické nebo jiné biologické agens nebo toxiny jakéhokoli původu či způsobu výroby, a to takových druhů a v takovém množství, které nejsou určeny k preventivním, ochranným nebo jiným mírovým účelům“
2. „zbraně, zařízení nebo nosiče určené k použití takových agens nebo toxinů k nepřátelským účelům nebo v ozbrojeném konfliktu“ (Úmluva o zákazu biologických zbraní, 1972, p. 2)

(Úmluva o zákazu biologických zbraní v právním systému ČR; Státní úřad pro jadernou bezpečnost)

2.1.4 Jaderné zbraně

JZ jsou zbraně, které byly díky svým vlastnostem zahrnuty k těm s největší účinností. Jejich účinek je založený na energii uvolněné během jaderné přeměny. Jsou určeny k ničení velkého množství techniky, zastavěné části a usmrcení lidí. Podle NATO jsou JZ definovány těmito slovy: „Kompletní

soubor (tzn. implozivního, dělostřeleckého nebo termojaderného typu), a to ve svém konečném uspořádání, který je po provedení stanoveného postupu adjustace, aktivace a odpálení schopen vyvolat požadovanou jadernou reakci a uvolnění energie“ (NATO, 2021).

Tento typ zbraní může být použit ve vzduchu, na zemi, ale i pod vodou. Dělíme je na zbraně taktické a strategické, které se liší například v dálce doletu nebo množství energie uvolněné během jaderné přeměny. Ničivé faktory JZ jsou tvořeny primárně tlakovou vlnou, světelným zářením, pronikavou radiací, radioaktivním zamořením a elektromagnetickým impulsem. JZ byly doposud použity v boji dvakrát, a to na japonská města Hirošimu a Nagasaki. (International Atomic Energy Agency; Pitschmann, V. 2005)

2.1.5 Radiologické zbraně

Radiologické zbraně slouží k tomu, aby rozptýlily radioaktivní materiál. Oproti JZ se liší například světelným zářením, elektromagnetickým impulsem nebo tím, že nejsou doprovázeny tak velkými destruktivními účinky, ke kterým u jaderných zbraní dochází díky uvolnění velkého množství energie. Funkce RaZ je založena především na zničení, zranění nebo usmrcení způsobené radioaktivním zářením a na psychologickém efektu jejich použití. K tomu, abychom zbraně mohli říkat radiologické, je tedy potřeba radioaktivní materiál a prostředek dopravy tohoto materiálu na cíl.

„RaZ je definovaná jako libovolné zařízení včetně jaderné zbraně nebo jiné výbroje než je jaderná výbušina, které je speciálně vyvinuto k rozptýlení radioaktivního materiálu s cílem způsobit zničení, poškození nebo poranění ionizujícím zářením, které vzniká radioaktivním rozpadem takového materiálu“ (Vičar, et al, 2020, p. 126).

Tento druh zbraní je jedním z poměrně lehce dosažitelných zdrojů pro teroristy, možná i proto, že dnes tyto zbraně nejsou dostatečně regulovány mezinárodními úmluvami. Problémem při zneužívání nebo zacházení s RaZ se stala neznalost s jejich zacházením a docházelo k tomu, že došlo ke zranění samotného aktéra radioaktivní látkou během zaházení s ní.

2.1.6 Proliferace

Slovo s latinskými historickými kořeny, které se přes užívání v medicíně a botanice dostalo k tomu, že se používá ve vztahu k šíření zbraní s tím, že dnes se tento pojem využívá nejčastěji v souvislosti se ZHN, avšak není to pravidlem. Tento pojem je chápán jako šíření zbraní spolu s produkty využívanými k jejich sestavení a způsobem dopravy zbraně na cíl. (Mareš M., 2005)

2.1.7 Konvenční a nekonvenční zbraně

Pojem konvenční zbraň je definována podle NATO takto: „Zbraň, která není chemická, biologická, radiologická ani jaderná“ (NATO, 2020). V případě, že hovoříme o zbraních nekonvenčních, máme na mysli ZHN, tedy CHZ, BZ, RaZ a JZ.

2.1.8 Bezpečnost

Tento pojem má velice širokou škálu výkladů. V této práci byly zmíněny dvě definice. NATO bezpečnost definuje jako „Dosažený stav, kdy určené informace, materiál, personál, aktivity a zařízení jsou chráněny před špionáží, sabotáží, podvratnou činností, terorismem a poškozením, jakož i před ztrátou a neoprávněným prozračením“ (NATO, 2020).

Podle MV ČR je bezpečnost, schopnost systému odolávat hrozbám, aby byla zachována jeho stabilita, doslovně tato definice zní takto: „Stav, kdy je systém schopen odolávat známým a předvídatelným (i nenadálým) vnějším a vnitřním hrozbám, které mohou negativně působit proti jednotlivým prvkům (případně celému systému) tak, aby byla zachována struktura systému, jeho stabilita, spolehlivost a chování v souladu s cílovostí. Je to tedy míra stability systému a jeho primární a sekundární adaptace“ (Ministerstvo vnitra České republiky, 2016).

2.1.9 Hrozba

Ministerstvo zahraničí ČR hovoří o hrozbě v dokumentu Bezpečnostní strategie ČR jako o jakémkoli fenoménu, který by mohl ohrozit zájmy ČR. To, jak velká hrozba je, lze měřit tím, jak velké škody by mohly nastat za určitou dobu. Úplné znění této definice zní takto: „Jakýkoli fenomén, který má potenciální schopnost poškodit zájmy a hodnoty chráněné státem. Míra hrozby je dána velikostí možné škody a časovou vzdáleností (vyjádřenou obvykle pravděpodobností čili rizikem) možného uplatnění této hrozby“ (Ministerstvo zahraničí ČR, 2015).

3 DOKUMENTY REGULUJÍCÍ POUŽÍVÁNÍ A HROMADĚNÍ ZHN

3.1 Smlouvy regulující manipulaci, zacházení a další aspekty činností spojených s chemickými, jadernými a biologickými zbraněmi.

Přehled základních smluv regulujících nakládání se ZHN je uveden v Tabulce 1.

Tabulka 1

Přehled smluv regulujících nakládání se ZHN

Název smlouvy	Rok vydání	Počet signatářských států
Haagská úmluva	1899	31
Ženevský protokol	1925	137
Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení	1972	165
Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení	1993	190
Smlouva o Antarktidě	1959	49
Smlouva o částečném zákazu jaderných zkoušek	1962	133
Kosmická Smlouva	1967	101
Smlouva o vytvoření bezjaderné zóny v Latinské Americe	1967	33
Smlouva o nešíření jaderných zbraní	1968	88

Budapeštské memorandum	1994	4
Smlouva o mořském dně	1971	115
Strategic arms Limitation talks a Smlouva o antibalistických střelách	1972	USA a SSSR
Smlouva o omezení podzemních jaderných zkoušek	1974	USA a SSSR
Smlouva o jaderných explozích pro mírové účely	1976	
Strategic Arms Limitation Talks II	1979	USA a SSSR
Smlouva o vytvoření bezjaderné zóny v jižním Pacifiku	1985	13
Smlouva o likvidaci sovětských a amerických jaderných raket středního a kratšího doletu	1988	USA a SSSR
Strategic Arms reduction treaty I a Lisabonský Protokol	1991	USA, Rusko, Kazachstán, Ukrajina, Bělorusko
Strategic Arms Reduction Treaty II	1993	USA a Rusko
Smlouva o vytvoření bezjaderné zony v jižní Asii	1995	10
Smlouva o vytvoření bezjaderné zóny v Africe	1996	51
Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek	1996	176
Strategic Arms Reduction Treaty	2002	USA a Rusko
Smlouva o vytvoření bezjaderné zóny ve střední Asii	2006	5

Nový start	2010	USA a Rusko
Smlouva o zákazu jaderných zbraní	2021	55

Poznámka. USA = Spojené státy americké; SSSR = Svaz sovětských socialistických republik (Tůma, M. 2002; OPCW, 1993; United Nations; U.S. department of State; Státní úřad pro jadernou bezpečnost)

3.2 Haagská úmluva – Deklarace o zákazu střel rozšiřujících dusivé a jinak zhoubně působící plyny

Dokument, který jako první zakazoval používání plynu ve válce. K podepsání došlo v nizozemském Haagu v roce 1899. Státy, jimiž byla tato smlouva podepsána, se zavázaly k tomu, že nebudou používat projektily, které mají za účel šířit dusivé nebo jiné škodlivé plyny. Ze světových mocností smlouvu podepsaly všechny státy kromě Spojených států amerických (USA). (International Humanitarian Law Databases)

3.3 Ženevský protokol

Protokol o zákazu používání dusivých, jedovatých nebo jiných plynů a bakteriologických metod vedení války, dokument, o kterém se často hovoří jako o Ženevském protokolu. K podpisu tohoto dokumentu došlo 17. června roku 1925 právě v Ženevě. Je to první smlouva, která vede k zákazu používání chemických a biologických zbraní. Na rozdíl od Úmluv o chemických či biologických zbraních, které přišly později, se zde nehovoří o jejich výrobě nebo vlastnění.

Signatářské státy se v protokolu zavazovaly k tomu, že souhlasí se zákazem používání chemických a biologických zbraní, budou se snažit přesvědčit ostatní státy k podpisu této smlouvy a pokud se tak stane, bude to oznámeno signatářským státům.

Smlouvu ratifikovalo 137 států včetně USA, ČR, Číny, Svazu sovětských socialistických republik (SSSR), Sýrie nebo KLDK. Rusko ovšem svojí ratifikaci stáhlo v roce 2000. (Tůma, M. 2002)

3.4 Úmluva o chemických zbraních

Celým názvem „Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení“ je dokument, jenž naprosto jasně určuje nakládání s bojovými chemickými látkami (BBL). Tento dokument byl otevřen k podepsání 14.1.1993 a k podpisu došlo také ze strany ČR. Mezi státy, které tuto úmluvu podepsaly, patří rovněž Čína, USA nebo Rusko. Naopak pět států stále úmluvu

nepodepsalo. Jsou jimi KLDK, Egypt, Sýrie, Angola a Somálsko. Izrael úmluvu sice podepsal, zatím ovšem neratifikoval.

Veškeré státy, jež podepsaly tuto úmluvu, se zavázaly k tomu, že budou jednat a usilovat o odzbrojení a zákaz používání nejen BCHL, ale veškerých ZHN, a to pod přísnou mezinárodní kontrolou. Taktéž se v této úmluvě připomíná fakt, že Organizace spojených národů (OSN) odsuzuje jakékoli jednání proti dohodám z Ženevského protokolu z roku 1925. Hovoří se zde také o tom, že úmluva znovu potvrzuje zásady Ženevského protokolu a Úmluvu o biologických zbraních – to se týká taktéž závazků, které plynou z těchto listin. Signatářské státy se svým podpisem zavazují:

1. „Nevyvíjet, nevyrábět, jinak nenabývat, nehromadit ani nepřechovávat chemické zbraně ani přímo nebo nepřímo nikomu chemické zbraně nepřevádět.“
2. „Nepoužít chemické zbraně.“
3. „Neprovádět žádné vojenské přípravy k použití chemických zbraní.“
4. „Žádným způsobem nikomu nepomáhat ani jej nevyzývat či nepodněcovat k provádění jakékoli činnosti zakázané smluvnímu státu na základě této úmluvy.“

(Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení, 1993)

Chemickou zbraní jsou pro účely této smlouvy myšleny toxické chemické látky společně s jejich prekurzory. Jedná se také o jiné prostředky určené a navržené k tomu, aby usmrtily nebo jiným způsobem spáchaly újmu na zdraví toxickými látkami. To se ovšem netýká látek, které jsou pro účely touto smlouvou nezakázané a nepřesahují dané množství. Tím jsou látky, které mají sloužit například pro mírové účely, pro ochranu před toxickými látkami nebo pro potlačení nepokojů ve vnitrostátních sférách.

Přítom toxickou chemickou látkou je rozuměna „jakákoli chemická látka, která může svým chemickým působením na životní procesy zapříčinit smrt, dočasné ochromení nebo trvalou újmu na zdraví lidem nebo zvířatům“ (Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení, 1993, p. 3). Tyto látky nejsou limitovány tím, zda jsou vyrobeny v objektech nebo jinde. Prekurzor je potom podle této smlouvy „jakákoli reagující chemická látka, která vstupuje do kterékoli fáze libovolného postupu výroby toxické chemické látky“ (Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení, 1993, p. 3).

Všechny státy musejí zničit veškeré CHZ, které vlastní na svém území, ale taktéž ty, které vlastní na území jiného signatářského státu. Žádný ze států nesmí vlastnit budovy určené pro výrobu chemických zbraní a tyto budovy musí být zničeny. (Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení, 1993; OPCW, 1993; Tůma, M. 2002)

3.4.1 Opatření při porušování smluvních požadavků této smlouvy a sankce

Pro zabezpečení dodržování smluvních požadavků této úmluvy, a taktéž pro popsání kroků při případném nedodržování, stejně tak pro ujednání typu sankcí slouží článek XII.

V prvním odstavci tohoto článku je uvedeno, že v případě nedodržování požadavků smlouvy, v případě nedodržení těchto požadavků v předem určených limitech a pro zabezpečení dodržování Úmluvy konference přijímá nezbytné kroky a opatření. Konference v případě porušení smluvních požadavků buď zamezí práva státu, jenž se dopustil provinění, nebo doporučí kolektivní způsob jednání. V případě hrubého porušení smluvních požadavků konference tento problém předá Radě bezpečnosti OSN. Tyto kroky jsou podrobněji popsány v odstavci 2, 3 a 4 tohoto článku.

Druhý odstavec hovoří o tom, že pokud Výkonná rada požádá členský stát, aby podstoupil kroky k nápravě situace vzniklé v důsledku nedodržování smluvních požadavků či limitů a tento stát takto neučiní, Konference OSN na základě doporučení Výkonné rady OSN může pozastavit nebo omezit práva tohoto státu plynoucí z úmluvy, a to až do chvíle, než stát potřebné kroky učiní.

Třetí a čtvrtý odstavec hovoří o porušení podmínek úmluvy, které vážným způsobem ohrožují zájmy této úmluvy a také o hrubém porušení, kdy konference tento přestupek oznámí Valnému shromáždění OSN a Radě bezpečnosti OSN.

(Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení, 1993; Tůma, M. 2002)

3.5 Smlouva o nešíření jaderných zbraní

K podepsání Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (NPT) došlo v roce 1968 ve Washingtonu, Londýně a Moskvě. O rok později došlo k ratifikaci tohoto dokumentu a o další rok později vstoupil v platnost. Všechny signatářské státy tuto smlouvu podepisovaly s vědomím toho, jak velkou zkázu pro lidstvo by přineslo použití jaderných zbraní, stejně tak s vědomím rostoucího nebezpečí při použití JZ a jejich neomezeném šíření. Jedním z účelů této smlouvy je, aby státy, které vlastní JZ, tyto zbraně dále nevyvíjely a počet zbraní tak dále nerostl, a státy, které JZ nevlastní, tyto zbraně dále nevlastnily.

V článku I se uvádí, že se každý stát svým podpisem zavazuje k tomu, že nebude žádným způsobem převádět JZ nebo jaderná výbušná zařízení na žádný jiný stát. Je zakázáno jakýmkoli způsobem napomáhat k výrobě, vlastnění nebo použití těchto zbraní a zařízení určeným k jejich používání.

V článku II se státy, které nevlastní tyto zbraně, zavazují tomu, že tyto zbraně nepřijmou a dále nebudou vlastnit ani vyrábět. To stejné platí i pro veškeré vybavení určenému k používání jaderných zbraní.

Každý stát se podle článku VI zavazuje vést jednání o co nejrychlejším zastavení výroby těchto zbraní a vynaložit úsilí pro vytvoření podmínek vedoucích k úplnému odzbrojení v rámci jaderných zbraní.

Tuto smlouvu podepsalo 189 zemí. Mezi státy, které smlouvu nepodepsaly, patří Indie, Pákistán, Izrael a KLDK. Naopak mezi státy, které smlouvu podepsaly, se řadí, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, Francouzská republika, SSSR i Čínská lidová republika. (United Nations, 2005; U.S. Department of State, 2017; Tůma, M. 2002)

3.6 Budapešťské memorandum

Budapešťské memorandum mělo sloužit k poskytnutí bezpečnostních zásad pro Ukrajinu v případě, že by se vzdala svých JZ, respektive že by ratifikovala NPT jakožto nejaderný stát. V době SSSR se část JZ nacházela na území Ukrajiny a po rozpadu SSSR tam tyto zbraně zůstaly pod kontrolou Ukrajiny. Jedním z problémů pro Ukrajinu byl ten, že většina odpalovacích zařízení sloužících pro tento typ JZ byl na území Ruska. Tyto zbraně tedy prakticky nemohly být použity. Bylo by tomu možné pouze v případě, že by si je Ukrajinci upravili k tomu, aby se daly odpalovat ze zařízení, která by si sami vybudovali na vlastním území, na to ovšem Ukrajina neměla finance.

Rusko, USA a Spojené království Velké Británie a Severního Irsku se podpisem Budapešťského memoranda zavázaly k tomu, že budou respektovat suverenitu, nezávislost a geografické hranice Ukrajiny. Také svojí ratifikací přislíbily, že nikdy silou nenapadnou území Ukrajiny, pouze v případech, kdy by se jednalo o sebeobranu, nebo by to bylo v souladu s OSN. Zavazují se k tomu, že nikdy na ukrajinské území nezaútočí JZ. V případě porušení těchto závazků budou zbylé státy stát za Ukrajinou. (United Nations, 1994; United Nations, 2014)

3.7 Rozhovory o omezení strategických zbraní

Tyto rozhovory jsou známy pod zkratkou SALT, která plyne z anglického překladu Strategic Arms Limitation Talks. Jsou to bilaterální smlouvy mezi USA a SSSR, které měly sloužit jako omezení strategických zbraní, jejichž počet se na těchto územích velmi rychle zvyšoval, a tím se staly světovými velmocemi. V rámci SALT se bavíme především o třech smlouvách: SALT I, SALT II a Smlouva o antibalistických raketách, dále jen ABM.

3.7.1 Smlouva ABM

Jako výsledek rozhovorů mezi USA a SSSR vznikla v roce 1971 a v platnost vešla v roce 1972 smlouva ABM neboli Smlouva mezi Spojenými státy americkými a Svazem sovětských socialistických republik o omezení protiraketových systémů.

Obě strany zavazují omezit počet systémů protiraketových střel (článek I smlouvy) a tyto systémy nerozmisťovat ke své obraně s přesně definovanými výjimkami (článek III). Systém protiraketových střel je definován jako systém tvořený antibalistickými raketami, místu určenému pro jejich odpalování a radaru balistických raket (článek II). Státy nesmí tyto systémy dále testovat, vyrábět ani zavádět. Žádný z těchto států nesmí překročit limity počtu ABM stanovené touto smlouvou, pokud se tak děje, tyto systémy musejí být zničeny či demontovány.

USA 13. prosince 2001 oznámila svůj záměr odstoupit od této smlouvy, k čemuž nakonec došlo o šest měsíců později. (U.S. Department of State, 2017, Tůma, M. 2002)

3.7.2 SALT I

V celém znění je to Prozatímní dohoda mezi USA a SSSR o některých opatřeních s ohledem na omezení strategických útočných zbraní. Dohodu obě strany podepsaly pro vytvoření lepších jednacích podmínek a zvýšení vzájemné důvěry. Smlouva vstoupila v platnost 3. října roku 1972.

Oba státy se zavazují k tomu, že nebudou připravovat místa pro odpalovací zařízení mezikontinentálních balistických střel (ICBM). Tyto rakety jsou schopny s velkou přesností dopravit hlavice s jadernou náloží na místo vzdálené 5000 kilometrů. Tyto rakety jsou v úmluvě chápány jako rakety přesahující vzdálenost mezi severovýchodní hranicí USA a severozápadní hranicí SSSR. Dohodly se také na tom, že nebudou podobná místa přeměňovat pro tyto účely. Státy jsou zároveň povinny omezit odpalovací zařízení na ponorkách.

V důsledku podmínek této smlouvy mohly USA vlastnit maximálně 710 odpalovacích zařízení na ponorkách, přičemž moderní ponorky mohou vlastnit maximálně 44. Oproti tomu SSSR slíbil snížení počtu odpalovacích zařízení na 950 a nesměl vlastnit více než 62 moderních ponorek nesoucích balistické střely. (SALT I, 1972)

3.7.3 SALT II

Rozhovory SALT II byly zahájeny v listopadu roku 1972. Jedním z účelů této úmluvy bylo dosáhnout dlouhodobé smlouvy a zajištění strategických nosičů na stejné počty. Na základech smlouvy

se americký prezident Gerald Ford dohodl se svým ruským protějškem generálním tajemníkem Leonidem Iljičem Brežněvem v roce 1974 ve Vladivostoku. Potenciální dohoda by byla stanovila stejné počty a zákaz rozmísťování nových zbraní. Tato smlouva nakonec nikdy nebyla ratifikována. (SALT II, 1979)

3.8 Smlouva o likvidaci sovětských a amerických jaderných raket středního a kratšího doletu

Smlouva o likvidaci sovětských a amerických raket středního a kratšího doletu, neboli smlouva INF se týkala balistických raket s plochou dráhou letu. Minimální dolet těchto raket je 500 km a maximální dolet je 5500 km. Tyto rakety společně se zařízeními, která byla určena pro jejich odpalování, měly být zničeny do tří let od vstupu smlouvy v platnost, což bylo v polovině roku 1998.

Ze strany Ruska se jednalo o zbraně SS-12, SS-23, SS-20, SS-4 a SS-5, ze strany USA o zbraně typu Gryphon GLCM a Pershing-II. Obě strany měly možnost monitorovat průběh likvidace a přístup k plnění podmínek této smlouvy po dobu 13 let od vstoupení smlouvy v platnost.

Pro kontrolu plnění smluvních podmínek byla vytvořena zvláštní ověřovací komise. V roce 2016 USA svolaly první zasedání pro řešení problému neplnění podmínek Ruskem.

Americký prezident Donald Trump v roce 2018 oznámil odstoupení od smlouvy jako reakci na porušování závazků ze strany Ruska. (United States Department of State)

3.9 Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek

Smlouva o zákazu jaderných zkoušek se snaží o další zmírnění používání jaderných zbraní a byla podepsána v roce 1996. Dokument navazuje na smlouvu z roku 1963 o zákazu jaderných zkoušek v atmosféře, ve vesmíru a pod vodou s cílem tuto smlouvu doplnit o zkoušky na zemi, a tím je úplně zakázat. Mezi signatářské strany patří ČR, Francie, Rusko, USA, Spojené království Velké Británie a Severního Irsku, ale i Čína.

Článek I této smlouvy se zabývá základními povinnostmi, které jsou signatářské státy zavázány dodržovat. Členské strany nesmějí dělat jaderné zkoušky ani provádět jiné druhy jaderných výbuchů nikde na svém území ani ve své jurisdikci nebo na území pod svou kontrolou. Rovněž se zavazují k faktu, že nebudou jakýmkoli způsobem navádět, konstruovat nebo se jiným způsobem účastnit jakéhokoli zkušebního nebo jiného jaderného výbuchu.

Druhý článek této smlouvy se zabývá organizací a je rozdělen na více částí. První z nich jsou obecná ustanovení, ve druhém odstavci druhého článku se uvádí, že smluvní stát nesmí být zbaven

svého členství. Definují se zde orgány, které zřizují tuto organizaci. Patří mezi ně Konference smluvních států, Výkonná rada a Technický sekretariát, pod který spadá Mezinárodní datové středisko. Mezinárodní datové středisko hraje podstatnou roli při kontrole smluvních závazků.

Způsob kontroly dodržování těchto závazků je definován v článku IV. Byl utvořen režim ověřování. Složení režimu ověřování je popsáno na Obrázku 2.

Obrázek 2. Složení režimu ověřování.

Každý smluvní stát se zavazuje k tomu, že v rámci kontrol bude vždy spolupracovat a žádným způsobem nebude zneužívat práva na provádění ověření. (CTBTO; Ministerstvo zahraničních věcí ČR)

3.10 Dohoda o snížení počtu strategických zbraní

Rozhovory mezi USA a Ruskem, které mají za účel snížení počtu jaderných hlavic obou států. V dnešní době hovoříme o Nové smlouvě START, které předcházely smlouvy START I, SORT a START II, ta ovšem nikdy nebyla dopracována až do konce. Nová smlouva START byla podepsána v Praze roku 2010 americkým prezidentem Barackem Obamou a jeho ruským protějškem Dmitrijem Medveděvem. Tato smlouva měla platnost do roku 2021, ovšem v tomto roce se Joe Biden a Vladimir Putin dohodli na jejím prodloužení do roku 2026.

Státy se zavázaly ke snížení počtu jaderných hlavic na stejný počet, a to stejné platí i pro odpalovací zařízení. Byly uvedeny taktéž změny pro lepší vzájemnou kontrolu tím, že se vzájemné kontroly zněkolikanásobily. Veškeré požadavky smlouvy musejí být hotovy nejpozději do sedmi let od vstupu smlouvy v platnost. (United States Department of State, 2021; United States Department of State, 2017)

3.11 Smlouva o zákazu jaderných zbraní

V roce 2017 se OSN rozhodla vytvořit nástroj, který povede k zákazu a v konečném důsledku úplnému zničení jaderných zbraní. Tím nástrojem se později stala Smlouva o zákazu jaderných zbraní, která vstoupila v platnost 22. ledna roku 2021, ovšem otevřena k podpisu byla tři roky před jejím vstupem. Státy, které podepsaly tuto smlouvu, se zavazují k tomu, že nebudou vyvíjet ani tento typ zbraní. Dalším smluvním požadavkem je to, že signatáři nebudou žádným způsobem získávat, držet nebo skladovat tyto zbraně. Podle článku dvě má každý stát povinnost do 30 dnů po vstoupení této smlouvy v platnost pro daný stát podat prohlášení, ve kterém uvedou, zda někdy vlastnil nebo momentálně vlastní JZ a zařízení určené k jejich používání, stejně tak musí podat hlášení o tom, zda se na jeho území nebo v jeho jurisdikci tyto zbraně nachází.

Poměrně velkým úskalím této smlouvy je fakt, že ji doposud podepsalo málo států, a navíc ty, které nejsou velkou hrozbou v rámci použití jaderných zbraní. Mezi státy, které podepsaly tuto smlouvu, se neřadí USA, Rusko, KLDK, Čína, Francie, Velká Británie ani Německo. To stejné můžeme říct o České republice, která rovněž smlouvu nepodepsala. Naopak hlavními zastánci smlouvy jsou Rakousko, Irsko nebo například Brazílie. (United Nations, Office for Disarmament Affairs; United Nations, General Assembly, 2017.)

3.12 Úmluva o biologických zbraních

Celým názvem „Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení“ je úmluva, jejímž cílem je stejně jako u Úmluvy o chemických zbraních odzbrojení a vyloučení další kategorie ZHN. Úmluva byla podepsána 10. dubna 1972 v Moskvě, Londýně a Washingtonu. Všechny signatářské státy se podle článku I zavazují k tomu, že za žádných podmínek a okolností nebudou používat, vyrábět, hromadit, vyvíjet ani jiným způsobem vlastnit:

- „mikrobiologické nebo jiné biologické agens nebo toxiny jakéhokoli původu či způsobu výroby, a to takových druhů a v takovém množství, které nejsou určeny k preventivním, ochranným nebo jiným mírovým účelům“
- „zbraně, zařízení nebo nosiče určené k použití takových agens nebo toxinů k nepřátelským účelům nebo v ozbrojeném konfliktu“
(Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení, 1972)

Podle článku II se každý signatářský stát zavazuje k tomu, že zničí nebo převede na mírové účely veškeré biologické agens, toxiny, zbraně či nosiče uvedené v článku I, a to do devíti měsíců od data, kdy úmluva vstoupila v platnost.

Státy se zavazují k tomu, že nebudou jakýmkoli způsobem podněcovat jiné státy k použití biologických zbraní nebo jim tyto zbraně distribuovat. Musejí vytvořit kroky k zamezení výroby, držení nebo hromadění agens, toxinů, nosičů nebo zbraní. Podle článku V je důležité konzultovat tuto problematiku a nejasnosti v úmluvě a plnění jejich požadavků. Všechny smluvní státy si mají povinnost navzájem pomáhat, pokud o to některý stát požádá a pokud Rada bezpečnosti rozhodne, že byl stát vystaven nebezpečí na základě porušení pravidel úmluvy. Nejméně jednou za pět let je uspořádána konference v Ženevě za účelem posouzení působení této smlouvy a tyto výsledky jsou brány v potaz pro další kroky. Tato konference se týká také ustanovení o chemických zbraních. Na druhé z těchto konferencí, v roce 1986, byl ustanoven systém dobrovolného poskytování informací, který slouží pro utváření větší důvěry mezi signatářskými státy.

ČR podmínky této úmluvy zařadila mezi svůj právní systém. Zákon, který se vztahuje na úmluvu, je zákon č. 281/2002 Sb. o některých opatřeních souvisejících se zákazem bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o změně živnostenského zákona. Na základě tohoto zákona plní Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB) dohled nad vykonáváním smluvních podmínek. Jelikož ČR a ani tehdejší Československá republika nikdy nevyráběla BZ, nemusela podstupovat kroky ke zničení zařízení sloužících pro jejich výrobu. Mezi členské státy patří dále Irák (od roku 1991 ratifikováno), Rusko, USA, Čína nebo KLDK. Naopak státy, které doposud nepodaly žádost o podepsání smlouvy, jsou například Izrael nebo Jižní Súdán. (Státní úřad pro jadernou bezpečnost; Tůma, M. 2002)

4 ORGANIZACE DOHLÍŽEJÍCÍ NA PLNĚNÍ PODMÍNEK A JEJICH PŘÍPADNÉ NEDODRŽOVÁNÍ

4.1 Přehled organizací

Přehled organizací dohlížejících na plnění podmínek a jejich případné nedodržování je uveden v Tabulce 2.

Tabulka 2

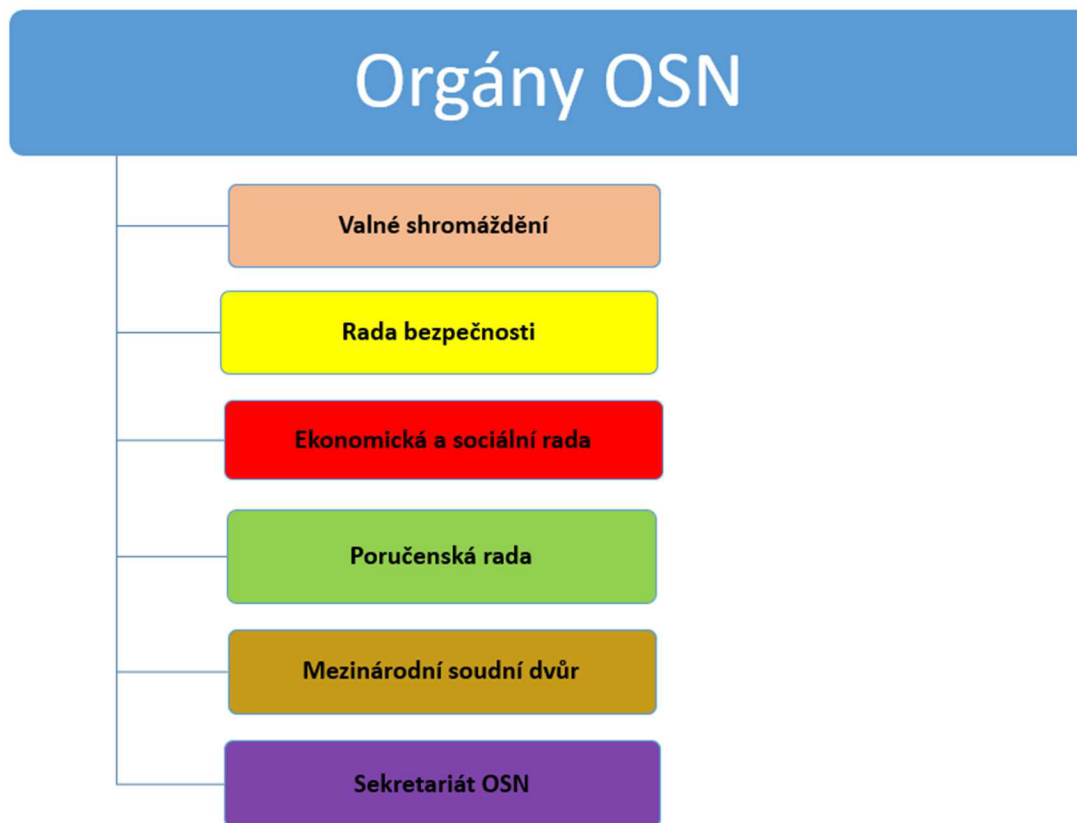
Přehled organizací

Název organizace	Sídlo organizace	Rok založení	Počet členů
Organizace spojených národů (OSN)	New York	1945	193
Severoatlantická aliance (NATO)	Brusel	1949	30
Mezinárodní agentura pro atomovou energii (IAEA)	Vídeň	1957	179
Státní úřad pro jadernou bezpečnost (SÚJB)	Praha	1993	ČR
Evropská unie (EU)	Brusel	1993	27
Organizace smlouvy pro úplný zákaz jaderných zkoušek (CTBTO)	Vídeň	1996	186
Organizace zakazující chemické látky (OPCW)	Den Haag	1997	193

(Tůma, M. 2002; OSN, 2019; Bílková, V. 2006; Filipec, O. 2013; The Statute of IAEA, 1957; OPCW, SÚJB; Bajgar, J. 2002;

4.2 Organizace spojených národů

Na základě Charty OSN jakožto ustanovujícího dokumentu byla v roce 1945 založena OSN s hlavním sídlem v New Yorku. V čele organizace stojí generální tajemník OSN a tato organizace má čtyři hlavní cíle, které jsou právě v Chartě OSN popsány. Pro tuto práci je podstatný zejména první cíl, kterým je udržet světový mír a bezpečnost a s tímto vědomím se snažit řešit problémy, které by mohly vyústit ve válečný konflikt. Druhý, třetí a čtvrtý odstavec článku I definují další cíle OSN. Jedná se o rozvíjení mezinárodních vztahů a tvoření mezinárodní jednoty tím, že se problémy budou kolektivně řešit, budou se ctít lidská práva nebo dodržování národní celistvosti a pro tyto problémy se stát střediskem, které bude společné cíle prosazovat. Orgány OSN byly zaznamenány na Obrázku 3.

Obrázek 3. Základní orgány Organizace spojených národů

Pro účely této práce jsou důležité především ty orgány, které se zabývají problematikou mezinárodního míru a bezpečnosti nebo například kontrolou zbrojení a odzbrojení. Mezi ty patří především Valné shromáždění společně s podružnými orgány, Rada bezpečnosti s příslušnými orgány a Sekretariát OSN. Pro jejich důležitost tyto orgány níže podrobněji rozebereme. Momentálně OSN čítá 193 států, přičemž ČR je členem od roku 1993. Mezi členské státy patří i Bělorusko, Čína, KLR, USA nebo Rusko. (Tůma, M. 2002)

4.2.1 Charta OSN

Charta OSN je ustavujícím dokumentem OSN podepsaným 26. června roku 1945 v San Francisku, v platnost vešla o necelé čtyři měsíce později. První článek této charty se zabývá stanovením cílů OSN, které byly zmíněny výše, a proto přejdu ke článku dva, který stanovuje zásady, podle kterých členské státy musejí jednat. První a třetí odstavec nám říká, že organizace byla založena na základě rovnoprávnosti všech států a že všechny signatářské státy musejí své mezinárodní spory řešit tak, aby nebyla ohrožena bezpečnost ani mezinárodní mír. Odstavec čtyři v tomto článku považuji za velmi důležitý, už jen kvůli dnešnímu dění. „Všichni členové se vystříhají ve svých mezinárodních stycích hrozby silou nebo použitím síly jak proti územní celistvosti nebo politické nezávislosti kteréhokoli státu,

tak jakýmkoli jiným způsobem neslučitelným s cíli Organizace spojených národů“ (Charta OSN, 1945, p. 5). V tomto odstavci se jasně státy zavazují nepoužívat vojenskou sílu v mezinárodních konfliktech ani vojenskou silou hrozit.

Pro vstup do organizace musí stát přijmout stát závazky plynoucí z charty a být podle OSN způsobilý a ochotný závazky plnit. Nové členy na doporučení Rady bezpečnosti schvaluje Valné shromáždění. Při nedodržování podmínek má OSN možnost zbavit člena jeho členský práva a výsad. Při opakovaném nedodržování či porušování podmínek má OSN právo člena vyloučit.

Kapitola VI se zabývá pokojným řešením sporů a hned v prvním odstavci článku 33 stojí, že každý stát v každém sporu, který by mohl trvat tak dlouho, že by byl ohrožen mezinárodní mír a bezpečnost ve světě, bude nejdříve vést dialog s protější stranou a budou usilovat o vyjednání podmínek pokojného řešení. V článku 34 se píše, že Rada bezpečnosti má právo na vyšetřování každého sporu, který by mohl mít takový charakter, o kterém se píše v článku 33. Každý stát může Radu bezpečnosti či Valné shromáždění na takový spor upozornit a požádat o pomoc, to platí jak pro státy signatářské, tak pro státy, které nejsou členy organizace. Pokud se stranám nepodaří spor povahy zmíněné v článku 33 vyřešit mírovou cestou, oznámí to Radě bezpečnosti a pokud ta uzná, že spor skutečně trvá tak dlouho, že by to mohlo ohrozit mír, navrhne úpravy tomu přiměřené nebo bude pokračovat řešením podle článku 36. To znamená, že doporučí následné kroky s rovnostranným přihlížením na obě strany konfliktu a to, co strany již přijaly, a faktem, že konflikty právní povahy by měly být vzneseny na Mezinárodním soudním dvoře.

Kapitola VII Charty OSN se nazývá Akce při ohrožení míru, porušení míru a činech útočných. Této kapitole se ve smlouvě zabývají články 39 až 51. Článek 39 uvádí fakt, že Rada bezpečnosti uzná, zda byl porušen či ohrožen mír, a učiní rozhodnutí nebo doporučení pro obnovení míru a bezpečnosti podle článku 41 a 42. Tato opatření se týkají například omezením hospodářských styků, leteckých, lodních, vlakových a jiných spojů nebo například přerušování diplomatických styků. Pokud možnosti z článku 41 nejsou dostatečné, nabízejí se řešení z článku následujícího, jakými jsou například užití námořní, pěchotní či letecké síly ze strany členů OSN. K tomu se dále váže článek 43: „...všichni členové Organizace spojených národů se zavazují, že Radě bezpečnosti na její výzvu a podle zvláštní dohody nebo dohod dají k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby nutné k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti ...“ (Charta OSN, 1945, p. 35).

Z důvodu časové prodlevy mezi vypuknutím konfliktu a učiněním rozhodnutí stran Rady bezpečnosti může tato rada vydat prozatímní opatření pro zpomalení eskalace problému nebo pro jeho zastavení. (OSN, 2019; Tůma, M. 2002)

4.2.2 Valné shromáždění

Valné shromáždění zastává kromě úprav rozpočtu OSN úlohu hlavního jednacího orgánu OSN. Článek devět Charty spojených národů píše o tom, že se Valné shromáždění skládá ze všech členských států, přičemž každý stát má jednoho zástupce. Jednou z funkcí Valného shromáždění je projednávat otázky, které patří do sféry Charty, co se týká pravomocí nebo funkcí orgánů, zbrojení a odzbrojení, míru a bezpečnosti a může činit doporučení pro členy OSN nebo Radu bezpečnosti. Valné shromáždění dostává každoročně výpis rozhodnutí bezpečnostní rady společně se zvláštními zprávami, na kterých se Rada bezpečnosti shodla pro udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.

V případě hlasování o přijetí nových členů či rozhodování v otázkách bezpečnosti a mezinárodního míru je potřeba dvoutřetinová většina hlasů. V případě otázek jiného charakteru stačí pouze většina. Každoročně se Valné shromáždění schází na zasedání. Zasedání je ovšem možno uskutečnit častěji než jednou za rok, a to v případě, že to situace vyžaduje nebo v případě, kdy o to Rada bezpečnosti požádá. Na začátku každého zasedání proběhne všeobecná rozprava, kde vystupují nejvyšší představitelé států a řeší široké spektrum otázek. Tyto otázky se dále projednávají v šesti hlavních výborech, přičemž první výbor se týká otázek ohledně míru, bezpečnosti a odzbrojení.

Valné shromáždění se svou podporou podílelo na vzniku několika smluv, jako jsou například Smlouva o všeobecném zákazu jaderných zkoušek, Úmluva zakazující chemické zbraně nebo Úmluva zakazující bakteriologické (biologické) zbraně a toxické zbraně. Existují dohody o podpoře mezi OSN a IAEA, a v souvislosti s tím IAEA každoročně předkládá zprávy Valnému shromáždění, kde se dále projednávají. (Tůma, M. 2002)

4.2.3 Rada bezpečnosti

Rada bezpečnosti se skládá z patnácti členů OSN. Mezi těmito členy je například Čínská lidová republika, Francie, Spojené království Velké Británie a Severního Irska, Rusko nebo USA, kteří jsou stálými členy rady. Zbytek členů se volí každé dva roky, přičemž každý stát má právo veta. Pro rychlou reakci OSN byla otázka mezinárodního míru a bezpečnosti svěřena Radě bezpečnosti, ta úkoly týkající se bezpečnosti bude vykonávat podle zájmu Charty OSN. Pro dobré řešení těchto úkolů je radě poskytována zvláštní pomoc, která je stanovena v kapitole VI. O dalším řešení sporů pojednává kapitola VII a VIII. Všechny státy OSN se podepsáním Charty zavázaly k tomu, že přijmou a provedou rozhodnutí rady.

Každý člen rady má jeden hlas a v rámci řešení procedurálních otázek stačí 9 kladných hlasů. Při rozhodování o zásadních krocích a otázkách je potřeba devět kladných hlasů včetně pěti hlasů stálých států. Všechny ostatní státy OSN souhlasí s tím, že se zavázaly respektovat rozhodnutí rady.

Podle článku 26 má rada za úkol za pomoci Vojenského štábního výboru vypracovat plány na zavedení systému zbrojení a předložit je členům OSN z důvodu udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, a to za co nejmenšího odčerpávání lidských a hospodářských zdrojů.

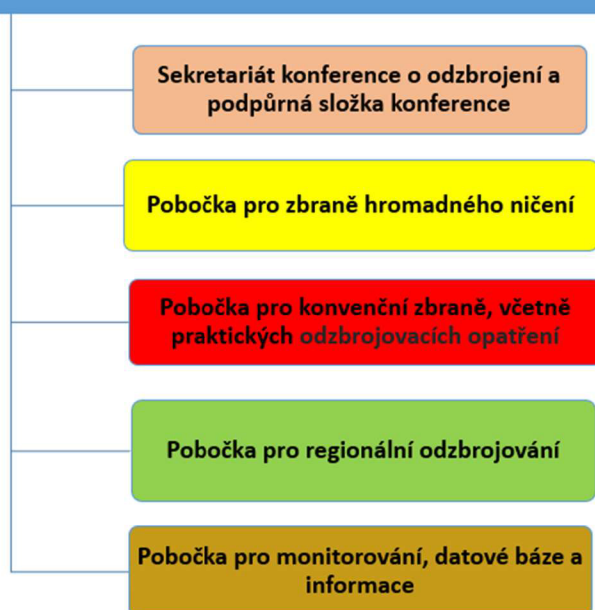
Mezi orgány Rady bezpečnosti se řadí například výše zmiňovaný Vojenský štábní výbor, Sankční výbor a monitorovací, Verifikační a inspekční komise. (Tůma, M. 2002; Bílková, V. 2006)

4.2.4 Sekretariát OSN

V čele sekretariátu stojí generální tajemník a společně s úředníky z členských států tvoří strukturu sekretariátu. Generální tajemník je na doporučení Rady bezpečnosti volen Valným shromážděním. Signatářské státy se svým podpisem Charty OSN zavazují k tomu, že žádným způsobem nebudou ovlivňovat rozhodnutí a budou respektovat mezinárodní charakter funkcí generálního tajemníka, ten podle článku 98 podává každoročně zprávu o činnosti OSN. Podle nadcházejícího článku má generální tajemník možnost kdykoli upozornit Radu bezpečnosti na cokoli, co by mohlo ohrozit bezpečnost a mír ve světě.

V rámci sekretariátu působí tzv. Odbor OSN pro odzbrojovací otázky. Tento odbor řeší problematiku nešíření, kontroly zbrojení a odzbrojení podle rezoluce Valného shromáždění z roku 1998. Odbor byl zřízen roku 1982 a v čele stojí náměstek generálního tajemníka pro odzbrojovací otázky. Přestože odbor vyvíjí snahu o odzbrojení jaderných, chemických a biologických zbraní, nebyl zřízen pouze pro kontrolu zbrojení a odzbrojení v rámci zbraní hromadného ničení. Funkce a působení odboru sahají také na konvenční zbraně, jejichž užívání mívá velmi devastující a ničivé následky a které jsou často používány jako například mini nebo ruční a lehké zbraně. Skrze První výbor Valného shromáždění, Komisi OSN pro odzbrojení a další orgány odbor poskytuje materiál a administrativu pro jasné zadání pravidel pro odzbrojení. Další z funkcí odboru je podpora vzájemné důvěry mezi státy, poskytuje informace o odzbrojovacích snahách OSN a zřizuje vzájemné dialogy. Struktura Odboru OSN je tvořena pěti útvary. Tyto útvary jsou zmíněny v Obrázku 4.

Struktura Odboru OSN

Obrázek 4. Struktura Odboru Organizace spojených národů. (Tůma, M. 2002)

4.2.5 Mezinárodní soudní dvůr

Mezinárodní soudní dvůr je nedílnou součástí OSN a plní funkci soudního orgánu. Každý stát, který podepsal Chartu OSN, je ipso facto zavázán dodržovat statut Mezinárodního soudního dvora a je povinen podřídit se jeho rozhodnutí. Pakliže stát nedbá rozhodnutí Mezinárodního soudního dvora, může se druhá strana obrátit na Radu bezpečnosti, která v případě prokázání porušení závazků učiní doporučení, jaká opatření mají přijít, aby byl rozsudek splněn. (Tůma, M. 2002)

4.3 Severoatlantická aliance

Tato aliance byla založena za účelem udržení míru a podpory mírových a přátelských vztahů v roce 1949 ve Washingtonu. Hlavním úkolem je obrana svobody a bezpečnosti všech smluvních států diplomatickými či vojenskými prostředky. Severoatlantická smlouva vznikla na základě Charty OSN (51. článek), a tvoří právní základ Aliance. ČR se společně s Maďarskem a Polskem připojila k alianci v roce 1999.

NATO se pravidelně setkává na řadě diskuzí, a to nejen o problematice šíření ZHN, ale i konvenčních zbraních. Detailní informace o fungování NATO je popsáno v příručce NATO. Téma zbrojení a odzbrojení je popsáno v 6. kapitole této příručky. Jedním z cílů, který je popsán v dokumentu zvaném „Rámec alianční politiky v oblasti šíření zbraní hromadného ničení“ je zabránit šíření ZHN a pokud se tomu nepodaří, tak je diplomatickým způsobem odstranit. Skupiny pro řešení v ZHN v rámci NATO jsou zmíněny v Obrázku 5.

Obrázek 5. Skupiny pro řešení ZHN v rámci NATO. ZHN= zbraně hromadného ničení; NATO = Severoatlantická aliance. (Tůma, M. 2002; NATO)

4.4 Mezinárodní agentura pro atomovou energii

První zárodek vzniku Mezinárodní agentury pro atomovou energii (IAEA) byl 8. prosince roku 1953, kdy na Valném shromáždění OSN vyzval americký prezident Dwight D. Eisenhower k vytvoření organizace, která bude mít za úkol kontrolu jaderného zbrojení. Hlavní motivací pro vytvoření takové organizace byla zcela jistě rostoucí ničivost jaderných zbraní. Rozhovory o vzniku organizace a o tom, co bude její hlavní podstatou, byly dovršeny v roce 1957 a tento rok byla IAEA založena.

Statut IAEA má v současné době 23 hlav spolu s přílohou o Přípravné komisi, která agentuře předcházela. Při pročitání tohoto statutu zjišťujeme například definici primárních cílů organizace, funkce této agentury, jaké všechny orgány ji tvoří, způsob řešení sporů. Pro účel této práce jsou důležité především články II a XVII.

Článek II je pro tuto Úmluvu velmi důležitý, protože jsou v něm definovány hlavní cíle organizace, a to těmito slovy: „Agentura se bude snažit urychlit a rozšířit příspěvek atomové energie k míru, zdraví a prosperitě na celém světě. Zajistí, pokud je to možné, aby pomoc poskytovaná jí nebo na její žádost nebo pod jejím dohledem nebo kontrolou nebyla využívána způsobem, který by podporoval jakýkoli vojenský účel“ (the Statute of IAEA, 1957, p. 5). Ve své podstatě se IAEA snaží o co nejlepší mírové využití jaderné energie, s čímž je spojená pomoc smluvním státům, dále zajištění bezpečnosti, že nedojde k jadernému vojenskému konfliktu, a za třetí usiluje o navýšení standardů této bezpečnosti.

Ve článku III jsou definovány funkce organizace. Tento článek je rozdělen na dvě části, z nichž první se týká oprávnění agentury. Důležitý pro účel této práce zde byl zejména odstavec V, který slouží k zajištění toho, aby štěpné a jiné materiály, zařízení, služby a ani vybavení nebyly použity pro vojenské účely. Ostatní odstavce v tomto článku se zabývají hlavně mírovým využitím jaderné energie. Druhá část III. článku je naopak zaměřena na povinnosti agentury, kterými jsou vytvořeny kontroly štěpných materiálů pro zajištění využití těchto materiálů pouze pro mírové účely. Agentura má povinnost každoročně předkládat zprávy o své činnosti Valnému shromáždění OSN, případně Radě bezpečnosti OSN. Agentura musí být nestranná a nesmí podmiňovat pomoc státům jakýmkoliv politickým či vojenským způsobem.

Článek XVII diskutuje o projednávání sporů vzniklých neporozumění výkladu statutu nebo jinými porušeními, a to tak, že tento spor předloží Mezinárodnímu soudnímu dvoru. Generální konference a Rada guvernérů má možnost Mezinárodní soudní dvůr požádat o poskytnutí poradního stanoviska k právním otázkám, které jsou spojeny s činností organizace.

IAEA je řízena dvěma orgány. Prvním z nich je generální konference, což je nejvyšší orgán této agentury a je složen ze všech 154 států, z nichž každý stát má jednoho zástupce. Tento orgán zabezpečuje jednání o jakýchkoliv záležitostech, která spadají pod Statut IAEA. Další úkol tohoto orgánu je volba části členů Rady guvernérů, rozhoduje o přistoupení nových členů do IAEA nebo o uvalování sankcí a jejich typu. V neposlední řadě má za úkol volit nového generálního tajemníka, aktuálně jím je Yukia Amano z Japonska. Druhý z orgánů tvořící IAEA je Rada guvernérů. Z části je tento orgán volen končící Radou guvernérů a z části generální konferencí. Při volbě členů se zohledňuje především znalost v oblasti jaderných technologií a zajištění regionální rovnováhy mezi zástupci. Organizaci tvoří také rozsáhlý sekretariát, kterému v čele stojí právě výše zmiňovaný generální tajemník. Hlavní funkcí tajemníka je reprezentace agentury a provádět rozhodnutí. Tento sekretariát je dále tvořen šesti odděleními. Tato oddělení se dále dělí do několika divizí. Například oddělení pro jadernou bezpečnost se zabývá bezpečnostní politikou a její činnost je možné rozdělit do dvou částí: na tu vycházející z události ve Fukušimě, tedy akční plán, a druhou, která se zabývá jadernými incidenty, pohotovostní přípravou nebo právními závazky států v rámci bezpečnosti. Oddělení záruk se zabývá tím, zda jsou deklarace smluvních států v úplnosti a správné.

Co se týče role ČR v rámci IAEA, tak se dlouhodobě snažíme co nejlepším způsobem spolupracovat s agenturou pomocí SÚJB, která v tomto pohledu hraje velmi důležitou roli. (Filipec, O. 2013; the Statute of IAEA, 1957)

4.5 Státní úřad pro jadernou bezpečnost

Tento úřad byl založen 1. ledna roku 1993 jako nástupce tehdejší Československé komise pro atomovou energii. Úřadu je přiděleno několik povinností, které plynou ze zákona č. 18/1997 Sb., o mírovém využívání jaderné energie a ionizujícího záření neboli atomového zákona. Hlavním úkolem SÚJB je, že dbá na mírové využívání jaderné energie a ionizujícího záření, taktéž zabezpečuje jadernou bezpečnost, radiační ochranu a další. Jedním z důležitých posláních SÚJB a rovněž velmi důležitým faktem pro účely této práce je ten, že SÚJB dbá na plnění požadavků plynoucích ze smluv o úplném zákazu jaderných zkoušek, Úmluvy o chemických zbraních a taktéž Úmluvy o bakteriologických zbraních. To se týká například poskytování údajů uvedených ve smlouvách nebo zabezpečení a nešíření jaderných zbraní. Předsedu či předsedkyni SÚJB volí vláda ČR. V současnosti funkci předsedkyně úřadu vykonává doktorka Dana Drábová.

Na mezinárodním dění se SÚJB podílí především při spolupráci s IAEA například zajišťováním českých zástupců na jednání technického výboru nebo při odborných skupinách. Touto účastí se čeští zástupci podílejí na tvorbě bezpečnostních a dalších standardů, stejně tak i doporučení, především co se týká mírového využití jaderné energie. Tyto standardy a doporučení jsou následně vydány prostřednictvím IAEA a tvoří základní povinnosti pro signatářské státy. Díky svým povinnostem se tento úřad podílí na kontrole nešíření jaderných zbraní.

(Filipec, O. 2013; Státní úřad pro jadernou bezpečnost, 1993)

4.6 Evropská Unie

Unie v roce 2003 přijala dokument zvaný Evropská bezpečnostní strategie, ve kterém byly ZHN popsány jako největší hrozba pro bezpečnost. V rámci tohoto dokumentu jsou zmíněny dva státy, které nemají důvěru EU, jsou jimi KLR a Irán. Nedlouho po roce 2003 navázala Strategie EU proti zbraním hromadného ničení jakožto konkrétnější dokument pouze o ZHN. Hlavní cíl tohoto dokumentu je za pomoci OSN a jednotlivých požadavků smluv o nešíření ZHN zabránit dalšímu šíření ZHN. Druhý z cílů se týká snížení hrozeb, například odzbrojením prostředků ZHN Ruska.

Spolupracuje EU je téměř na všech hlavních mezinárodních organizacích, pokud hovoříme o problematice ZHN. Do organizací, se kterými EU spolupracuje, spadají IAEA, OSN, OPCW nebo CTBTO. Významná role EU je i v oblasti diplomatických rozhovorů.

V roce 2008 EU přijala Nové pokyny pro činnost Evropské unie v oblasti boje proti šíření zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Tento dokument má zvýšit efektivitu Strategie EU proti zbraním hromadného ničení, protože dokument stanovuje několik oblastí, na které je potřeba dát větší zřetel. Jsou jimi například opatření pro zvyšování povědomí o problematice spojené se ZHN, zabránění nelegálního vývozu těchto zbraní nebo zvýšení spolupráce v rámci kontroly nešíření ZHN.

Taktéž je EU velkým pomocníkem a tvoří důležitou součást kontroly zacházení s látkami dvojího užití. U těchto látek je velmi tenká hranice mezi tím, kdy se užívají pro civilní účely a kdy pro vojenské, proto je jejich kontrola velmi náročná. Jedním z příkladů takové látky může být chlor. (Filipec, O. 2013; Tůma, M. 2002)

4.7 Organizace smlouvy pro úplný zákaz jaderných zkoušek

Založení přípravné komise CTBTO se datuje k listopadu roku 1996. Stalo se tak na schůzce signatářských států v americkém New Yorku. Hlavním úkolem této organizace bylo vytvořit co nejlepší podmínky pro verifikaci smluvních podmínek Smlouvy pro všeobecný zákaz jaderných zkoušek, a to zejména vybudováním mezinárodního monitorovacího systému (IMS). Tento systém má z velké části kontrolovat činnost signatářských států, jejich čestnost při plnění požadavků, nebo zda neprovádějí tajně jaderné testy. IMS je založen na čtyřech technologiích. Tyto technologie je možné využívat nejen pro účely této smlouvy, ale taktéž na účely vědecké či civilní. Jsou jimi seizmické stanice, hydroakustické stanice, infrazvukové stanice a radionuklidové stanice. Díky těmto systémům je IMS schopen monitorovat veškerý povrch Země. Další nástroj pro ověření, zda se jednalo o jadernou explozi či nikoliv, byly inspekce diskutované především v rozmezí 60. a 70. let. Inspekce jsou omezeny délkou trvání na 60 dní, počtem zúčastněných osob na 40, které jsou povinny započít inspekci nejpozději 10 dní od podání žádosti ze strany některého z členských států.

Seizmické vlny se povrchem Země šíří velmi rychle, seizmické stanice jsou tyto vlny schopny zachytit, a proto jsou velice efektivním způsobem pro kontrolu jaderných explozí. Doposud jich IMS využívá 170, přičemž 50 z nich jsou stanice primární a 120 stanice pomocné. Z technického pohledu mezi těmito stanicemi nejsou velké rozdíly, liší se pouze v tom, že pomocné stanice zasílají informace pouze na vyžádání, naopak ty primární nepřetržitě. Protože je možné zachytit také směr, odkud vlny přicházejí, se seizmické stanice využívají pro analýzu původu těchto vln.

Jelikož je možnost provádět jaderné zkoušky také na mořském dně, hydroakustické stanice jsou díky rozloze mořského a oceánského dna na povrchu Země velkým přínosem pro detekování případného tesu. Jelikož voda dokáže na poměrně velkou vzdálenost vést zvuky, stačí mít těchto stanic pouze 11 pro úplné pokrytí. Nevýhodou hydroakustických stanic je to, že z důvodu jejich polohování na moři či oceánu musí být odolné proti mimořádným událostem, jako jsou například vlny tsunami.

Infrazvukové stanice jsou další z technologií, která dokáže detekovat jadernou explozi. V tomto případě dochází k detekci pomocí zvuků o velmi nízké frekvenci neboli infrazvuku. Tento zvuk není slyšitelný lidským uchem a vzniká taktéž při jaderné explozi. Infrazvukových stanicí je 60 a jsou rozmístěny v 35 státech na tichých místech z důvodu zvýšení jejich výkonnosti.

Poslední z využívaných technologií jsou radionuklidové stanice. Tyto stanice jsou jako jediná technologie schopny určit, zda byl proveden jaderný test, nebo nikoli. Tyto stanice se snaží detekovat vzácné plyny, jako je například xenon nebo argon, které se uvolňují při jaderných explozích a běžně se v přírodě nevyskytují. Tato technologie pomáhá monitorovat a určit, jak velké bude zamoření nebo například jaká je teplota v jaderném reaktoru při jaderné havárii.

Usnesením vlády z roku 1998 se ČR zavázala ke spolufinancování přípravné komise a taktéž pro náklady spojené se seizmologickou stanicí, která je umístěna nedaleko Brna.

(Filipec, O. 2013)

4.8 Organizace zakazující chemické zbraně

Organizace je hlavní výkonný orgán Úmluvy o chemických zbraních. Vznik OPCW byl 29. dubna 1997 s hlavní myšlenkou zcela odstranit jednu kategorii zbraní hromadného ničení a tím učinit bezpečné prostředí vůči chemickým válkám. Podle OPCW bylo zničeno 99 % chemických zbraní, sama organizace je tím, kdo tuto skutečnost ověřuje a dohlíží na dodržování podmínek. Každý stát, který podepsal smlouvu o chemických zbraních, se automaticky stává členem OPCW. I přesto, že ne každý stát podepsal vstup do organizace, se pod ochranou OPCW nachází 98 % světové populace.

Jedním z řídicích orgánů OPCW je takzvaná „Výkonná rada“. Tato rada je složená ze 41 signatářských států a rotuje každé dva roky. Státy rady jsou voleny konferencí smluvních stran tak, aby bylo geografické rozložení spravedlivé. Během dvouletého období, kdy jsou tyto státy zvoleny, jsou odpovědní za podporu účinného provádění kontrol a dodržování podmínek. Z hlediska bezpečnosti a funkčnosti organizace má rada několik funkcí:

- „přijímání opatření v případech nedodržování ze strany smluvního státu, včetně předkládání doporučení pro opatření, která má konference přijmout“
 - „zvážení a předložení návrhu programu OPCW a rozpočtu konference“
 - „projednání a předložení konferenci návrh zprávy organizace o stavu provádění úmluvy a zprávy Rady o výkonu její činnosti“
- „doporučení konferenci jmenování generálního ředitele“ (OPCW, 1997, p. 25).

Jelikož má rada velmi důležitou funkci při řešení problémů spojených s inspekce, řeší žádosti o pomoc při hrozbě použití chemických zbraní a také nejasnosti ve výkladu úmluvy, byly jí přiděleny výkonné pravomoci bez ohledu na konferenci:

- „uzavírat jménem organizace dohody se státy, smluvními stranami v souvislosti s pomocí a ochranou proti chemickým zbraním“
- „schvalovat dohody nebo ujednání týkající se provádění ověřovacích činností sjednaných Technickým sekretariátem se smluvními státy, jako jsou dohody o zařízení“
- „po předchozím schválení konferencí může rada jménem organizace uzavírat dohody nebo ujednání se státy a mezinárodními organizacemi“ (OPCW, 1997, p. 26).

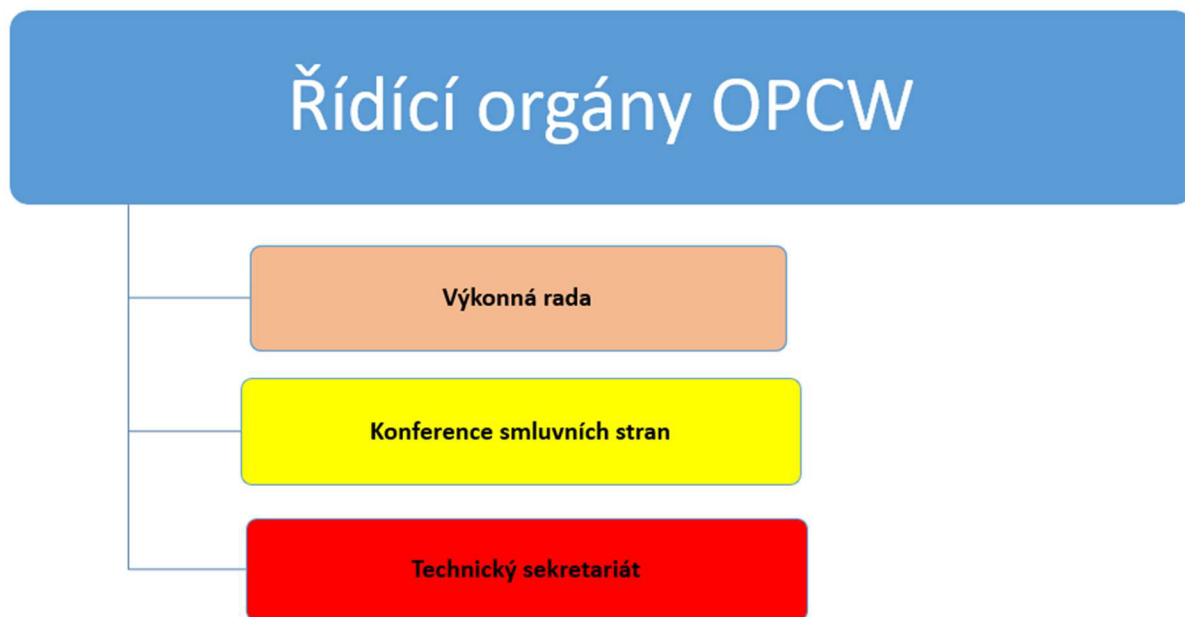
Dalším orgánem OPCW je Konference smluvních stran. Právě na rozhodnutí této konference závisí počet prováděných inspekcí, ať už se jedná o ničení chemických zbraní podle článku V, nebo to jsou průmyslové inspekce podle článku VI. Posuzuje zprávy generálního ředitele o pokroku signatářských států, co se týče ničení deklarovaných chemických zbraní. Funkce udělené konferenci od této Organizace nalezneme na Obrázku 6.

Obrázek 6. Funkce udělené konferenci.

Organizaci taktéž tvoří „Technický sekretariát“, který se skládá z vedení lidí a takzvané divize. Divize je velmi důležitá pro kontrolu smluvních podmínek, mezinárodní pomoc nebo vnější vztahy. Dále jsou zde Řídící orgány OPCW, které jsou nedílnou součástí. Nalezneme je v Obrázku 7.

(Filipec, O. 2013; OPCW, 1997)

Obrázek 7. Řídící orgány OPCW. OPCW = Organizace zakazující chemické zbraně.

5 DŮKAZNÍ MATERIÁL VYPOVÍDAJÍCÍ O SKUTEČNOSTECH, KTERÉ JSOU SPOJENY S DODRŽOVÁNÍM A PŘÍPADNĚ PORUŠOVÁNÍM JEDNOTLIVÝCH SMLUV.

5.1 Jaderné zbraně

5.1.1 Rusko a Smlouva o likvidaci sovětských a amerických jaderných raket středního a kratšího doletu

Smlouva o likvidaci raket středního a kratšího doletu neboli smlouva INF se týká zlikvidování, výroby a zkoušek raket s doletem větším než 500 kilometrů a menším než 5 500 kilometrů společně se zařízeními určenými k jejich odpalování. Jedná se o smlouvu bilaterální, která byla podepsána mezi USA a SSSR. Munice spolu se zařízeními k jejich odpalu měla být zničena do 28. května roku 1991.

Ve zprávě za rok 2018 o dodržování a plnění dohod závazků o kontrole zbrojení, nešíření a odzbrojení USA deklaruje fakt, že Rusko v roce 2017 stále překračuje smlouvou stanovené meze týkající se výroby, vlastnění a testování pozemní střelu s plochou dráhou doletu, které mají výše uvedené dosahy doletu. Toto porušování se podle zprávy týkalo nejen vlastnění či výroby raket, nýbrž i zařízení sloužících k jejich odpalování.

Mimo jiné USA ve zprávě uvádí, že se budou snažit o udržení integrity smlouvy. Nechávaly otevřené dveře pro diskusi s tehdy už Ruskem a taktéž se pokoušeli o znovunavázání důvěrného ověřování průběhu likvidace, zkoušek nebo výroby raket. Z důvodu neustálého porušování smluvních závazků ze strany Ruska byly USA nuceny od smlouvy odstoupit. (United States Departement of State, 2018)

5.1.2 Iránská islámská republika a Smlouva o nešíření jaderných zbraní

Íránská islámská republika (Írán) se svým podpisem roku 1970 stala spoluúčastníkem NPT a mohla čerpat výhody, které tato smlouva poskytuje pro své signatáře. Pro to, aby tyto výhody mohl Írán čerpat, ovšem nestačilo pouze podepsat listinu, musel dodržovat pravidla, které z této smlouvy vyplívají.

Nedůvěra ze strany IAEA vůči Íránu ve vztahu k plnění požadavků smlouvy existuje téměř od chvíle, kdy Írán podepsal smlouvu NPT. Rok 2002 nám příkladně ukazuje, proč je tato nedůvěra namístě. Opoziční strana íránské vlády odhalila tajné jaderné objekty ve městech Natanz a Arak. Tyto objekty Írán neoznámil IAEA a tím porušil dohodu o zárukách. V roce 2006 IAEA předala svou zprávu

Radě bezpečnosti OSN. O tři roky později došlo k podobnému incidentu. Bylo zjištěno, že Írán vlastní zařízení na obohacování uranu. Ten byl obohacován až na 20 procent. (Albright, D. & Stricker, A. 2010)

Závěr rady IAEA o Íránu jasně popisuje svůj postoj k jednání Íránu. „Odsuzuje neustálé rozšiřování íránského programu obohacování uranu, a zejména vyjadřuje znepokojení nad zjištěními ve zprávě generálního ředitele IAEA, jež se týkají íránských činností v souvislosti s rozvojem vojenských jaderných technologií. IAEA shledala, že Írán porušuje mezinárodní závazky včetně šesti rezolucí Rady bezpečnosti OSN a deseti usnesení Rady guvernérů IAEA“ (IAEA, 2015). Agentura vyzvala Írán, aby neprodleně reagoval na veškeré nejasnosti ohledně dodržování smlouvy NPT a to plnou spoluprací s IAEA společně s ochotou začít jednat o dalších krocích vedoucích k navázání lepších vztahů. Ze začátku to vypadalo, že Írán doopravdy chce požadavky splnit, protože na konci roku 2013 ve společném prohlášení konstatoval vzájemnou dohodu na spolupráci při řešení sporů, jež v minulosti vznikly, a to postupně krok za krokem. Ovšem o rok později IAEA i přes úspěchy, které doprovázely rok od stanovení dohody, ve svém čtvrtletním prohlášení zmiňuje fakt, že Írán doposud neposkytl prohlášení, která vedou k naplnění důvěry obou stran. (Rada Evropské Unie, 2011)

Írán svým jednáním a tím, že vlastnil jaderné objekty zakázané smlouvou a podobně využíval zařízení pro obohacování uranu, nejenže ztratil důvěru IAEA a několika světových velmocí jako je například USA, ale také porušil články II a III smlouvy NPT. V tomto ohledu, stejně jako jím bylo Rusko v předešlém případě porušování smluvních podmínek, je velmi náročné spolupracovat se zemí, jako je Írán. Je zapotřebí brát na vědomí zvýšené riziko, co se týká možnosti využití jaderné energie jako ZHN a s tímto vědomím ustavičně pokračovat v diplomatických řešeních, a to co neúčinnější metodou. Pakliže ani takové metody nejsou efektivní, je možno sáhnout po řešení jako to udělaly USA v případě smlouvy INF s uvědoměním možnosti využití jaderné síly stran Íránu. Vyloučením Íránu by státy, které podepsaly smlouvu NPT, ztratily možnost monitorovat jednání Íránu, na druhou stranu by ani Írán nebyl informován o jaderných programech ostatních členských států, které jsou navíc věrohodnější, než jaké poskytuje sám Írán.

5.2 Chemické zbraně

V předešlých kapitolách jsme se dočetli o smlouvách, které regulují používání a zacházení s CHZ. Podrobněji jsme si rozebrali Úmluvu o chemických zbraních, ve které se státy zavazují k tomu, že nebudou vlastnit, žádným způsobem nabývat, ale ani používat chemické zbraně. Stejně tak jsme hovořili o Ženevském protokolu, podepsaném v roce 1925, který vedl k zákazu chemických a biologických zbraní. Státy, které ho podepsaly, mimo jiné Čína, Sýrie nebo Japonsko, se zavázaly k tomu, že nepoužijí chemické zbraně.

5.2.1 Japonské chemické zbraně a Čína

Takzvaná druhá čínsko-japonská válka, která započala 7. července roku 1937 incidentem na mostě Marco Polo v čínském městě Peking, kde se střetly armády Čínské lidové republiky a Japonska. Tento konflikt byl další eskalací špatných vztahů mezi Čínou a Japonskem, které začaly už o několik let dříve převážně kvůli Japonskem iniciovanými kroky. Tyto plány byly v tak velké míře, že se Japonsko chtělo stát velmocí, a proto napadlo USA a později také britské a nizozemské kolonie. Tyto snahy skončily až v roce 1945 kapitulací Japonska poté, co americké letectvo shodilo dvě atomové bomby na města Hirošima a Nagasaki.

Spor mezi Čínou a Japonskem má pro tuto práci důležitý význam. Japonská armáda se použitím chemických zbraní dopustila přestupku proti Ženevskému protokolu, který sama podepsala. Po kapitulaci Japonska a jeho stažení z okupovaných oblastí byly nalezeny přes 2 miliony opuštěných BChL, které Japonsko zanechalo v 16 provinciích Číny napospas přírodním podmínkám. Jelikož měla Čína po konci druhé světové války sama spoustu problémů i kvůli Studené válce, tento problém se příliš neřešil a tím přicházely problémy s ním spojené. Bylo evidováno přes 2000 obětí, které našly chemickou municí, přičemž se většinou jednalo o děti, které si hrály, nebo o pracující dělníky. Teprve v roce 1990 Čína tento problém vznesla na mezinárodní scéně a požádala Japonsko o pomoc. To po opakovaném nesouhlasu a popírání použití BChL nakonec po deseti letech přistoupilo k tomu, že Číně pomůže s řešením tohoto problému.

Častým problémem při ničení a odklizení staré munice bylo mimo poškození či koroze munice, nebo její dokumentace, která v podstatě neexistovala. Tato korodující munice byla častokrát nalezena pod vrstvou bahna společně s jinými typy konvenčních zbraní. Kvůli problémům, které řešení situace doprovázely, bylo samotné ničení munice zahájeno až o dalších deset let později, tedy v roce 2010. Japonsko nakonec uznalo svoji vinu a zodpovědnost a svým přístupem částečně pomohlo k urovnání konfliktu a zátěže z minulosti. (Bajgar, J. 2002; Filipec, O. 2013)

5.2.2 Chemický útok během syrské občanské války

Syrská občanská válka trvá od roku 2011, kdy v rámci tzv. arabského jara začala vlna protestů a nepokojů, až dodnes. Po potlačení nepokojů syrskou armádou se země rozdělila do několika skupin bojujících za různě hodnoty a cíle. Jednou z nejvýznamnějších stran je strana prezidenta Bašára al-Asada, který se snaží získat zpět pod svou kontrolu co nejvíce území. Tato strana je finančně podporována především Ruskem a Íránem. Další ze stran jsou například syrští Kurdové nebo rebelové, kteří se snaží o svržení socialistické vlády Asada.

Od začátku občanské války v Sýrii bylo případů použití chemických zbraní nahlášeno hned několik. Útoky byly například ve městě Kafr Zita, Marea, Saraqib a dalších. Z těchto útoků lze vybrat například ten, který se stal v oblasti Khan Shaykhunu nedaleko Damašku ve městě Chán Šajchúnu 4. dubna 2017. Časně po upozornění na použití chemické látky byl vyslán tým OPCW, který měl za úkol nasbírat důkazní materiál o výskytu použití tohoto druhu zbraní. Organizace ve své zprávě deklaruje, že byla proti obyvatelstvu použita nervově paralytická zbraň sarin, čímž byly porušeny zásady Ženevského protokolu a členské podmínky OPCW.

(Filipec, O. 2013; Liška, F., & Středa, L. 2015; Netrval, D., 2017)

5.3 Biologické zbraně

Používáním a zacházením s biologickými zbraněmi se z velké části zabývá Ženevský protokol a Úmluva o biologických zbraních. Podepsáním těchto dokumentů se strany zavázaly k tomu, že za žádných okolností nebudou k vojenským účelům používat, vlastnit nebo vyrábět biologické zbraně. Biologické zbraně jsou jedněmi z nejnebezpečnějších typů zbraní například proto, že je jejich účinnost dlouhodobá a v konečném důsledku se může stát nekontrolovatelnou. Pro udržení bezpečí populace, a z důvodu již zmíněného, je velmi důležité klást důraz na to, aby se tyto zbraně nevyráběly a pokud nějaké existují, aby byly zničeny.

V roce 2019, když začala koronavirová epidemie, jsme mohli vidět, jak fatální důsledky mohou nastat po infikování novým druhem viru. Pakliže vezmeme v potaz to, že při výrobě nebo manipulaci s biologickými zbraněmi existuje jisté riziko úniku takové látky, je velmi nebezpečné vůbec takovou činnost provádět. Ovšem i přes toto riziko a přes podepsání dokumentů, jakými jsou právě Ženevský protokol nebo Úmluva o biologických zbraních, kde státy konstatovaly, že v dobré vůli budou usilovat o odstranění tohoto druhu zbraní, stále překračují hranice, se kterými sami souhlasily a tím lidstvo vystavují dalšímu nebezpečí.

5.3.1 Biopreparát

Ken Alibek je původem z Kazachstánu a pracoval 17 let jako zástupce ředitele firmy Biopreparát, která se podílela na výrobě biologických zbraní pro SSSR. Ve své knize Biohazard pojednává o tom, čeho se SSSR doopravdy snažil dosáhnout. Tento program byl velmi přísně střežen a je proto i dnes obtížné o něm najít informace.

Více než čtvrt století Sověti skrývali program Biopreparát společně s továrnou umístěnou na tenkrát neznámém místě, v kazašském Stepnogorsku. Jednalo se zde o snahu geneticky upravovat různé mikroby, aby se staly ještě nebezpečnějšími. Zkoumali a testovali nejrůznější viry se snahou je

přetvořit na zbraně, které budou použity pro zabití velkého počtu lidí, ale i konkrétních jednotlivců. Jedná se zde například o neštovice, antrax, ebolu, AIDS a další. (McLeish, C. 2010; Bacardit, A.; Alibek, K. 2000)

5.3.2 Irák jako potencionální biologická hrozba

Irák přistoupil na podmínky Úmluvy o biologických zbraních svou ratifikací v roce 1992. Irák svým jednáním během irácko-iránské války, kde byly použity chemické zbraně a poté zbraně i na menší skupiny, mohl iniciovat myšlenku o tom, že by mohl být potencionální hrozbou v dodržování ratifikačních požadavků.

Tato myšlenka se později projevila, když OSN později našla na území Iráku okolo 10 000 litrů botulotoxinu. Později se hovořilo taktéž o testování ricinu nebo antraxu. V roce 2003 se stal irácký program na výrobu biologický zbraní velkým tématem diskuse. V této době byl v čele státu Saddám Husajn, na kterého byl tímto vyvíjen ještě větší nátlak a tentýž rok byl sesazen. Problémem v těchto diskusích byla nedostatečnost důkazů o používání nebo šíření BZ ze strany Iráku. Avšak potenciální hrozbou manipulace a zneužití BZ není jen Irák, ale i další země, jako například Pákistán, Rusko, Čína, Jižní Korea a další. (Eichler, J. 2010; Pohanka, M. 2010; Adašková, D. 2012)

6 INFORMOVANOST A VNÍMÁNÍ OBČANŮ ČESKÉ REPUBLIKY PROBLEMATIKY ZHN

Ohledně informovanosti a postojů občanů České republiky k záležitosti nejsou k dispozici ucelená data, ale jen kusé studie. Některé mezinárodní a národní organizace, například NATO, EU nebo Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) Sociologického ústavu Akademie věd ČR, realizují průzkumy o proliferační problematice nebo osobního vnímání jednotlivých státních kroků. Dále existuje řada diplomových prací, které se těmito otázkami z různých pohledů zabývaly. Podle většiny těchto studií se úspěšnost znalostních odpovědí pohybuje pod 75 %, dalo se tedy očekávat, že výše zmíněná hranice kladných odpovědí nebude dosažena. Stran konkrétních problémů, některé byly řešeny například v práci Bc. Šturmové, která ovšem zkoumala povědomí pouze občanů Jihočeského kraje. Zde mělo pouze 42 % respondentů znalost ohledně prvního použití chemických zbraní v boji, u nervově paralytických látek jen 33 %. Událost ve Sverdlovsku znalo 67 % odpovídajících. Podobně nízká úroveň znalostí byla zjištěna i u dalších témat, například u projevů po zasažení jednotlivými látkami ZHN, historických aspektů spojených s proliferační problematikou nebo ochrany jednotlivce během zasažení chemickými látkami. Byly také zaznamenány rozdíly v odpovědích mezi ženami a muži, stejně tak byly jiné výsledky mezi odpovídajícími v různých věkových kategoriích.

Jeden z průzkumů provedený přímo ze strany NATO zjišťoval odpovědi na řadu otázek ohledně vnímání nejrůznějších aspektů NATO v jednotlivých členských zemích. Například na otázku ohledně pocitu bezpečí ve své vlasti odpovědělo pozitivně 53 % občanů členských zemí NATO, ale 64 % občanů ČR. Naopak, stran přínosu NATO k tomuto pocitu bezpečí odpovědělo pozitivně 74 % respondentů z členských zemí, ale jen 64 % z ČR. Podrobněji byly zkoumány také pohledy na jednotlivé členské státy v zaměření na financování obrany, kdy ČR byla mezi státy, které by spíše neměly více investovat do obrany státu. Podle průzkumů CVVM spokojenost občanů ČR se členstvím v NATO v posledních více než 20 letech kolísá mezi 45 a 73 % a dosahuje historicky nejvyšší míru v posledním průzkumu z března roku 2022.

(Centrum pro výzkum veřejného mínění, 2022; NATO, 2022; Šturmová, L., 2019)

7 CÍLE

7.1 Hlavní cíl

- 1) Na základě rešeršní literární činnosti pojednat o problematice smluv regulujících manipulaci, nakládání a další aspekty činností spojených s chemickými, biologickými, radiologickými a jadernými zbraněmi.
- 2) Pozornost zaměřit na sběr důkazního materiálu vypovídajícího o skutečnostech, které jsou spojeny s dodržováním a případně i porušováním jednotlivých smluv.
- 3) Diskutovat problematiku regulačních opatření v kontextu státních autorit a jedinců, případně organizací.
- 4) Formou sociologického výzkumu (dotazníku, ankety) zjistit aktuální informace o povědomí občanů České republiky týkající se problematiky CBRN odzbrojení. Zjištěná data statisticky zpracovat, analyzovat, diskutovat a na jejich základě navrhnout východiska ke zlepšení současného stavu.

7.2 Výzkumná otázka

Mají občané ČR dostatečné povědomí ohledně problematiky ZHN, smluv o jejich užívání a dohledu jejich dodržování? Jsou v informovanosti rozdíly mezi lidmi různého vzdělání, pohlaví a věku?

7.3 Hypotézy

Hypotéza 1: Informovanost občanů České republiky ve vztahu k ZHN nebude přesahovat 75% úspěšnosti.

Hypotéza 2: Muži budou mít větší znalosti o ZHN než ženy.

Hypotéza 3: Informovanost ve vztahu k proliferační problematice bude rozdílná ve vztahu k věku respondentů.

Hypotéza 4: Většina respondentů se s ohledem na bezpečnost cítí v ČR lépe díky členství v NATO.

8 METODIKA

Data byla získána metodou sociologického (dotazníkového) šetření u náhodných respondentů, ať už mužského, či ženského pohlaví, a to v různých věkových kategoriích, žijících na území České republiky.

8.1 Výzkumný soubor

Podle statistik dotazníku jsem zjistil, že můj dotazník otevřelo celkem 186 lidí, z čehož 51 (27,4 %) respondentů dotazník nedokončilo. Úspěšně tento dotazník vyplnilo 135 lidí (72,6 %), z nichž vyplnění dotazníku trvalo téměř polovině respondentů mezi 5 a 10 minutami.

8.2 Metody sběru dat

Ve svém sociologickém šetření jsem využíval kvantitativní způsob získávání dat. Získaná data byla využita pro zjištění aktuálních informací o povědomí občanů České republiky týkající se problematiky ZHN. Svůj dotazník jsem distribuoval elektronicky prostřednictvím sociální sítě Facebook, komunikačního prostředku email nebo osobním předáním. Můj dotazník byl čistě anonymní a jeho vyplnění bylo dobrovolné. Dotazník mohl zodpovědět každý, kdo má přístup k internetu, nebo o jeho vyplnění měl zájem a požádal mě o jeho zprostředkování. Vyplnění dotazníku zabralo kolem 10 minut. Veškeré otázky vyskytující se v mém dotazníku jsem se snažil klást tak, aby bylo respondentovi jasné, na co se jej ptám. V úvodní části dotazníku byla žádost o jeho vyplnění společně s názvem mé práce. Otázek v dotazníku bylo 30. Z těchto otázek bylo 25 otázek uzavřených a 5 otázek otevřených. Otázky č. 1 – 4 byly kladeny proto, abych zjistil informace týkající se respondentů ve smyslu jejich pohlaví, věku nebo vzdělání. Otázky č. 5 – 8 byly zaměřeny na to, zda a jakým způsobem se odpovídající zajímají o proliferační problematiku nebo jestli si myslí, že je důležité mít o tomto tématu povědomí a snažit se v tom být orientovaný. Na otázky č. 9, 10, 11, 12 a 13 respondenti odpovídali prostřednictvím předem určených odpovědí a tyto otázky byly směřovány na osobní vnímání a povědomí o JZ. Jednalo se zde o základní informace, jako je například počet použití JZ v boji nebo jaký orgán u nás dohlíží na jadernou bezpečnost. Otázky č. 14 a 15 směřovaly na použití CHZ s tím, že otázka č. 15 je zaměřena přímo na stát, který několikrát od roku 2013 CHZ použil i přes jeho ratifikace dokumentů regulujících nakládání s CHZ. Otázky č. 16 – 23 nejsou zúženy pouze na jeden typ zbraní, ale na ZHN jako skupinu. V těchto otázkách se objevují 3 otevřené odpovědi s tím, že se opět zaměřuji na informovanost lidí a jejich osobní vnímání. Jednalo se zde o dokumenty regulující nakládání se ZHN, otázku zda by tyto dokumenty měly existovat nebo například jestli by respondent nějaké dokázal alespoň přibližným

názvem vyjmenovat. Prostřednictvím této části dotazníku jsem se také snažil zjistit vnímání respondentů o jednotlivých úskalích smluv o ZHN. Z mého pohledu tato část dotazníku mohla být pro respondenty nejtěžejnější. Otázky č. 24 – 27 jsou i proto zaměřeny, až na otázku č. 26, pouze na osobní vnímání jednotlivců, ohledně bezpečnosti nebo angažovanosti organizací v proliferaci. Otázka č. 28 a 29 měla za úkol zjistit to, jestli si lidé myslí, že je aktuální povědomí dostatečné, a pokud ne, tak jakým způsobem by se to dalo zlepšit. Otázka č. 29 je proto otevřená. Stejně tak i otázka č. 30, která byla poslední, je otevřená a obsahuje poděkování za vyplnění dotazníku s prostorem, ve kterém se každý mohl vyjádřit ke svým odpovědím, k tomu, zda bylo vše srozumitelné nebo co by naopak chtěl ujasnit z mé nebo jeho/její strany. Tato otázka byla dobrovolná.

8.3 Statistické zpracování dat

Během zpracovávání jednotlivých odpovědí jsem využil MS Excel a program SURVIO. Program SURVIO byl v předplacené verzi, prostřednictvím které je dotazující schopen získat odpovědi od více než 10 000 respondentů, je zde možnost nastavení logického uspořádání otázek, tzv. přemostění. To znamená, že respondentovi se ukazují otázky podle toho, jak během svého vyplňování odpovídá a nemusí tak vyplňovat ty otázky, které nejsou úplně relevantní na základě předchozích odpovědí. Program SURVIO dokáže jednotlivé odpovědi zprostředkovat v grafech a tabulkách, čímž napomáhá k lepšímu přehledu o průběhu a větší orientaci v odpovědích. Prostřednictvím tohoto programu je také možno detailněji rozebírat odpovědi jednotlivce se zachováním jeho identity. Mezi použité metody patřily zejména sběr a třídění dat, interpretace informací a dat, abstrakce atd. Všechny odpovědi byly po uzavření mého dotazníku graficky znázorněny, statisticky vypočítány a ověřeny. Vyhodnocené výsledky byly využity pro tuto práci. Z otevřených otázek byly zmíněny především ty, které byly relevantní a často se opakující. Tyto odpovědi záležely čistě na úsudku respondentů včetně prostoru pro jejich osobní názor, ať už na problematiku, či zpracování dotazníku.

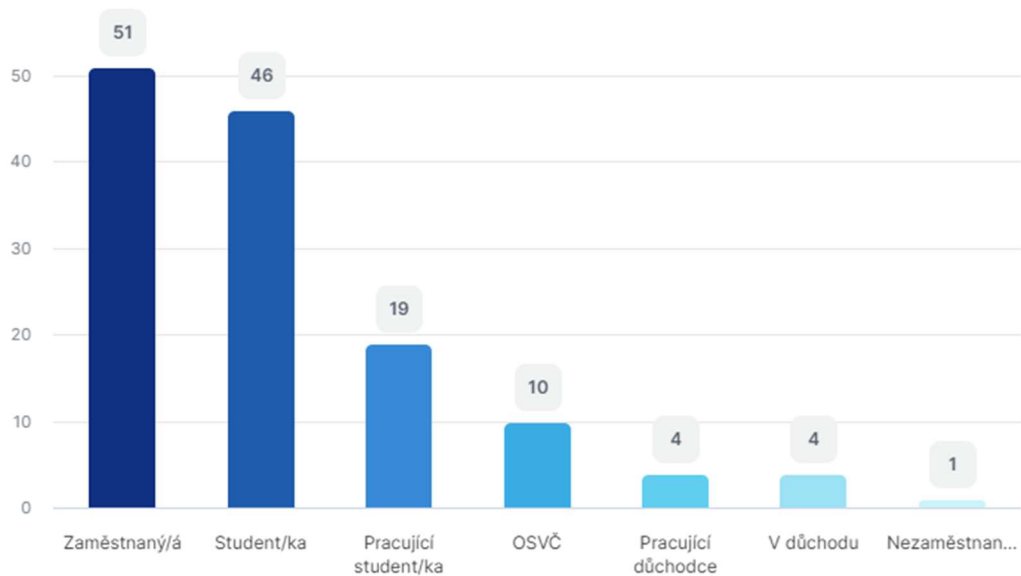
9 VÝSLEDKY

Data, která byla získána na základě vyplnění dotazníku a zprostředkována programem SURVIO, jsou uvedena v následujícím textu. Statistiku návštěv dotazníku ukazuje Tabulka 3. V první otázce bylo zjištěno Sociální zařazení respondentů, které znázorňuje Obrázek 8. Nejvíce z lidí, kteří vyplnili tento dotazník, jsou lidé zaměstnaní, konkrétně 51 (37,8 %). Druhou nejpočetnější skupinou jsou studenti (34,1 %), třetí nejpočetnější skupinou jsou studenti, kteří již pracují (14,1 %). Tento dotazník taktéž vyplnili OSVČ (7,4%), pracující důchodci (3%) a důchodci, kteří již nepracují (ve stejném počtu). Mezi respondenty byl jeden člověk nezaměstnaný (0,7 %). Otázka 2 se zaměřuje na to, jaké vzdělání měli respondenti, kteří se dotazníku účastnili. Tyto odpovědi jsou znázorněny v Obrázku 9 s názvem Dosažené vzdělání respondentů. Z grafu je evidentní, že z velké části jsou respondenti s maturitním vzděláním, konkrétně 81 (60 %). Těch respondentů, kteří mají vysokoškolské magisterské vzdělání, bylo 25 (18,5 %) a 10 (6,7 %) z odpovídajících má doktorandské studium. Odpovídajících s bakalářským vzděláním bylo 9 (6,7 %) a 8 bylo lidí, kteří mají střední vzdělání bez maturitní zkoušky (5,9 %). Nacházel se zde taktéž jeden respondent s vyšším odborným vzděláním (0,7 %) a jeden se vzděláním základním (0,7 %). V nadcházející otázce bylo zjištěno, kolik je odpovídajícím let. Věkové kategorie respondentů byly rozděleny do sedmi skupin a jsou znázorněny v Obrázku 10. Nejčastěji odpovídali lidé ve věku od 20 do 26 let, přesně 74 (54,8 %). Bylo zde také 33 (24,4 %) respondentů, kteří se pohybovali v rozhraní od 46 do 60 let. Zbylí odpovídající byli starší 61 let (10,4 %). Nikomu z odpovídajících nebylo méně než 15 let. Otázka č.4 se zaměřuje na pohlaví respondentů a zabývá se jí Obrázek 11. Většina z odpovídajících, jak vyplývá z grafu, jsou muži, konkrétně jich bylo 85 (63 %). Dotazovaných žen bylo 50 (37 %). Nikdo nezvolil odpověď jiné. Všechny tyto otázky byly zaměřeny na údaje o respondentovi pro následné zkoumání rozdílů a podobností ve vztahu k jednotlivým výše zmiňovaným faktorům.

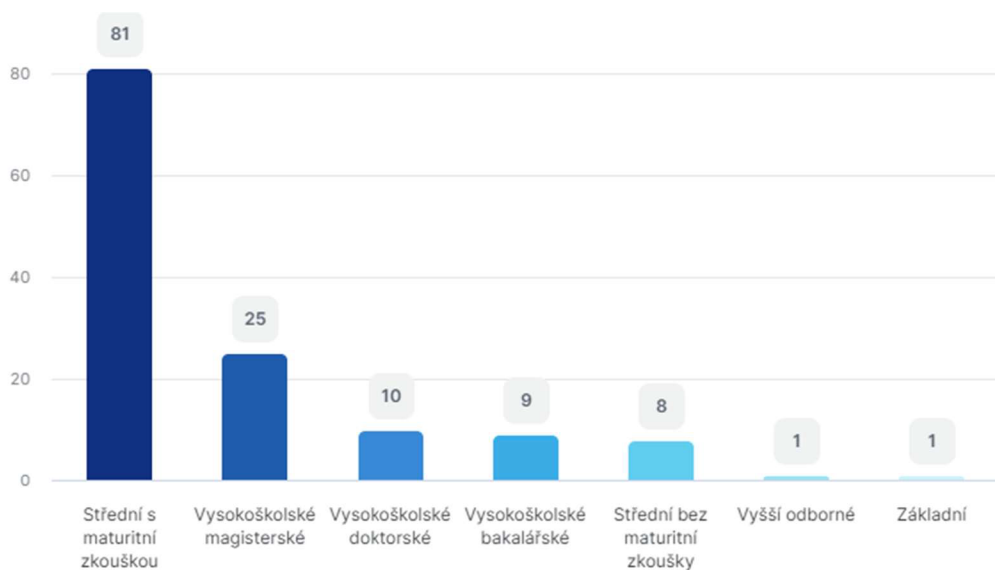
Tabulka 3

Statistika návštěv

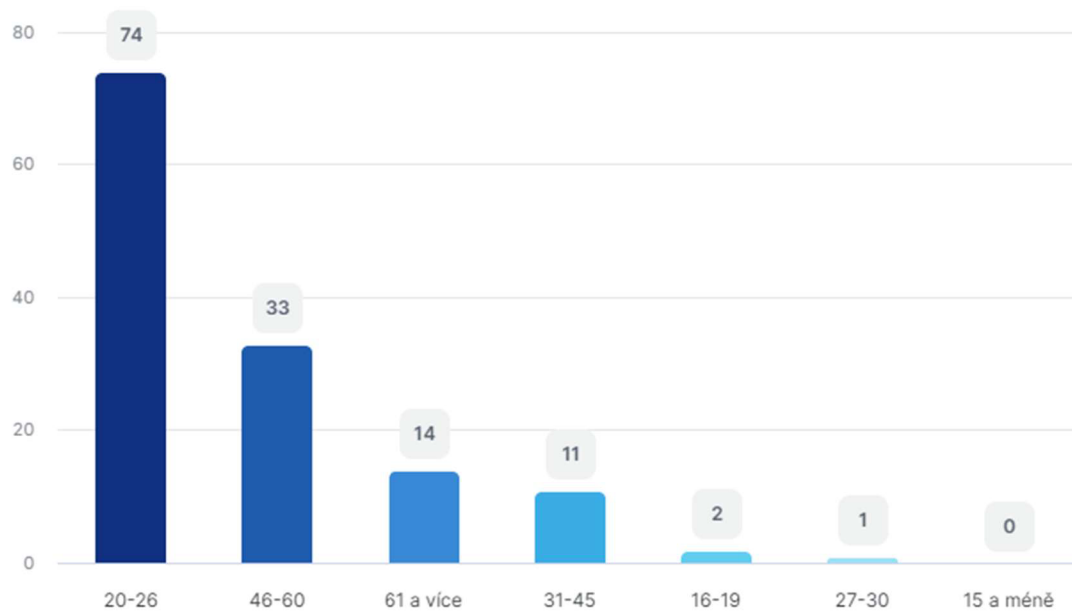
Stav dotazníku	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
Dokončený	135	72,6
Nedokončený	51	27,4
Celkem	186	100

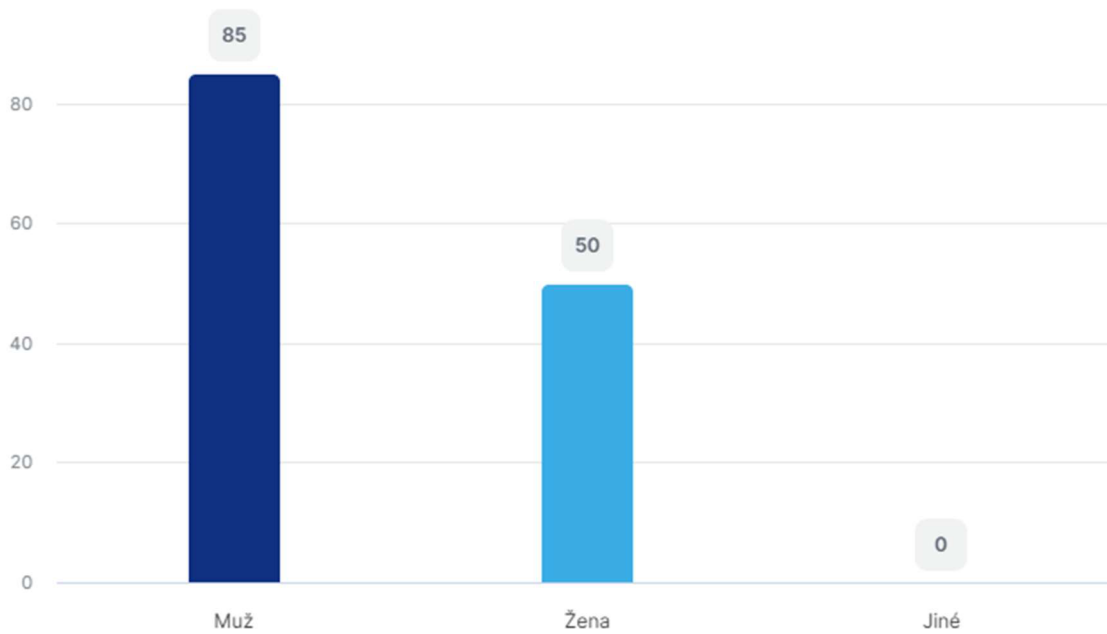
Obrázek 8. Aktuální sociální zařazení respondentů. OSVČ = osoba samostatně výdělečně činná.

Obrázek 9. Dosažené vzdělání respondentů.

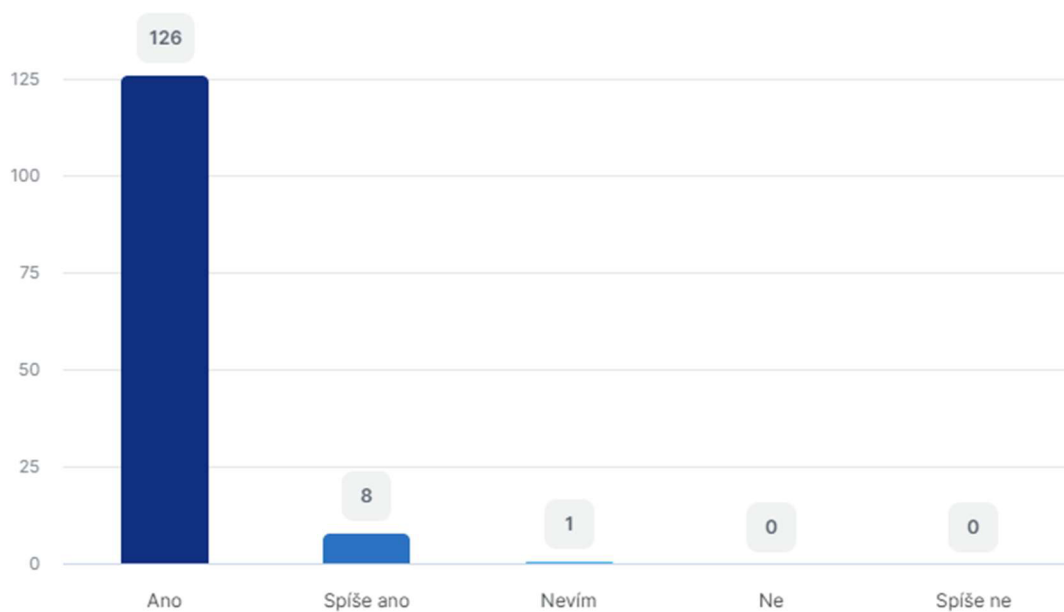

Obrázek 10. Věkové kategorie respondentů.

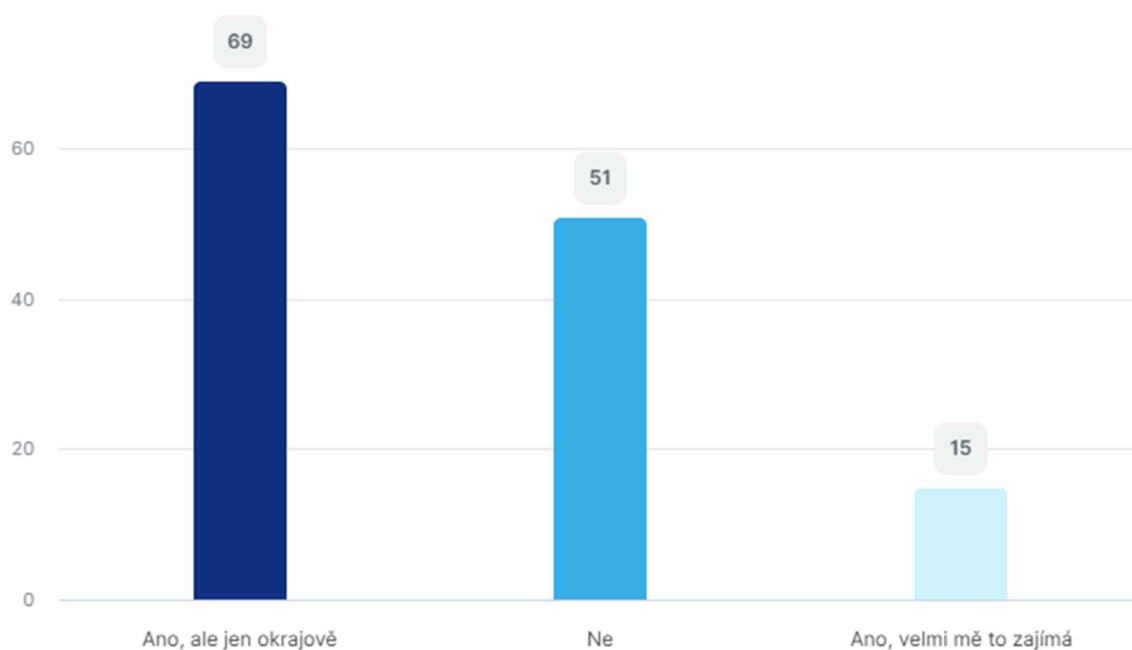

Obrázek 11. Pohlaví respondentů.

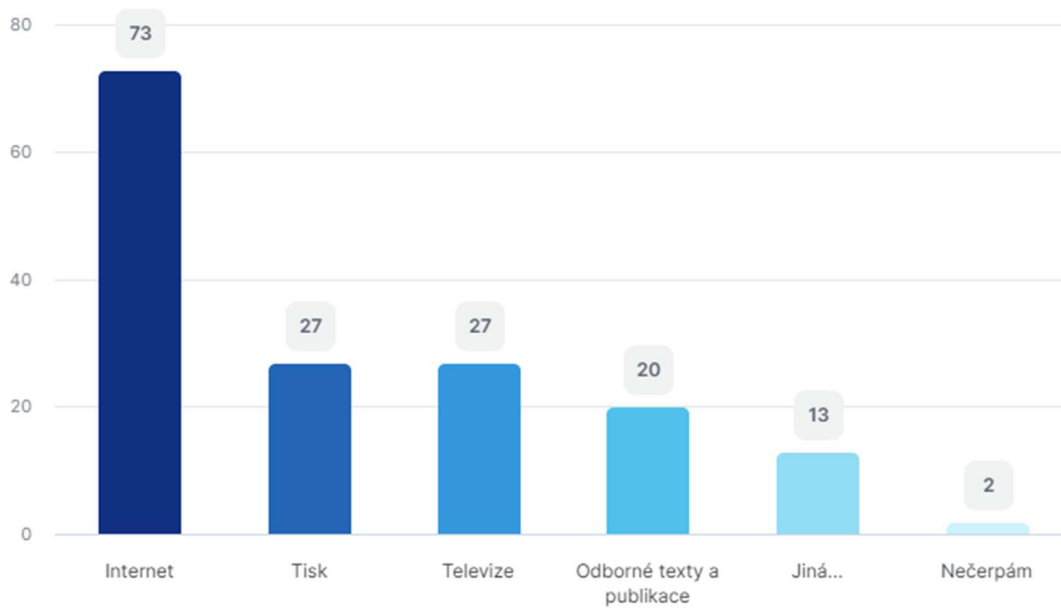
Otázka č. 5 byla směřována na zjištění povědomí respondentů o existenci ZHN. Bylo možné vybrat pouze jednu odpověď. Analýza odpovědí, zda si lidé myslí, že existují ZHN, jsou znázorněny v Obrázku 12. Graf jasně ukazuje, že žádný z respondentů neuvedl odpovědi „spíše ne“ nebo „ne“, tudíž v této konkrétní otázce můžeme chápat jejich povědomí za správné. Odpověď „ano“ zvolila drtivá většina, konkrétně 126 (93,3 %) tázaných a 8 jich odpovědělo, že si spíše myslí, že ano (5,9 %). Jeden respondent odpověděl, že neví (0,7 %). Otázka č. 6 byla zaměřena na to, jak moc se lidé v ČR zajímají o problematiku ZHN. V této otázce bylo taktéž možno vybrat pouze jednu odpověď. Zájem občanů o problematiku ZHN ukazuje Obrázek 13. Dotazovaných se o problematiku ZHN zajímá 69 (51,1 %), ale pouze okrajově, zatímco 15 respondentů (11,1 %) se zajímá ve větší míře. Odpověď „ne“ zvolilo 51 (37,8 %) lidí. Většina z těch, kteří se o problematiku nezajímají, jsou ženy, konkrétně 34 (68,0 %) z celkových 50. Mužů, kteří se o tuto problematiku taktéž nezajímají, bylo 17 (20 %) z celkového počtu 85. Nejvíce lidí, kteří se zajímají o problematiku ZHN, je z věkového rozmezí od 20 do 26 let. Zdroje, ze kterých respondenti čerpají informace o ZHN jsou vidět v Obrázku 14. Největší část z respondentů používá jako informační zdroj internet (54,1 %). Televizi a tisk k informovanosti využívá 27 lidí (20 %). Odborné texty a publikace používá ze 135 respondentů pouze 20 (14,8 %) a 13 (9,6 %) z odpovídajících využívá jiné zdroje. Ostatní 2 (1,5 %) respondenti tyto informace vůbec nečerpají. V nadcházející otázce byl záměr zjistit, názor respondentů na to, zda je důležité zajímat se o problematiku ZHN. Tuto otázku ukazuje Obrázek 15. Téměř polovina, respektive 67 (49,6 %) z respondentů se domnívá, že je důležité se o toto téma zajímat. Odpověď „ano“ zvolilo 40 respondentů (29,6 %). Dalších 19 (14,1 %) z nich si tímto nebylo jisto a 8 (5,9 %) si myslí že „spíše ne“. Pro odpověď „ne“ byl 1 (0,7 %) respondent. Nejvíce z těch, kteří zvolili odpověď „ne“ a „spíše ne“ jsou z věkového rozhraní od 20 do 26 let, konkrétně 5 odpovídajících. Stejně tak do této skupiny spadá 5 lidí s maturitním vzděláním a 4 odpovídající jsou studenti/ky. Z těch, kdo jsou si jisti, že je dobré se o problematiku ZHN zajímat nebo si myslí, že „spíše ano“, je 74 mužů a 33 žen. Zajímavé je, že všichni, kteří si myslí, že není důležité se o tuto problematiku zajímat, zvolili v otázce č. 5, že ZHN existují. Tyto otázky byly zaměřeny na vnímání občanů ČR, ohledně toho, jakým způsobem vnímají informovanost ve vztahu k této problematice a jakým způsobem to praktikují oni samotní.

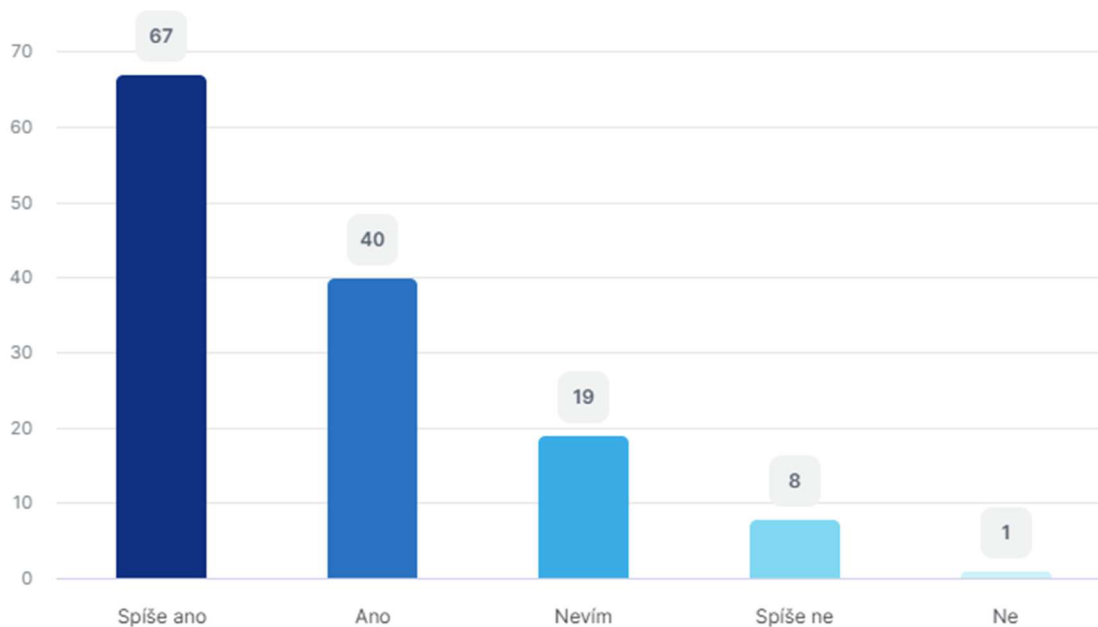
Obrázek 12. Analýza odpovědí, zda si lidé myslí, že existují ZHN. ZHN = zbraně hromadného ničení.

Obrázek 13. Zájem občanů ČR o problematiku ZHN. ČR = Česká republika; ZHN = zbraně hromadného ničení.

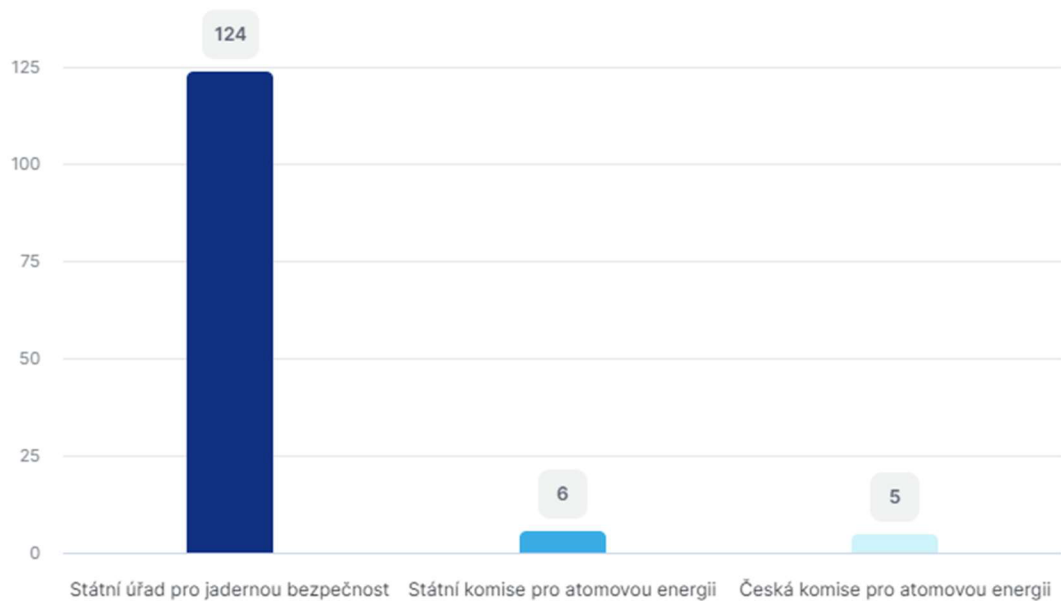
Obrázek 14. Zdroje, ze kterých respondenti čerpají informace o ZHN. ZHN = zbraně hromadného ničení.

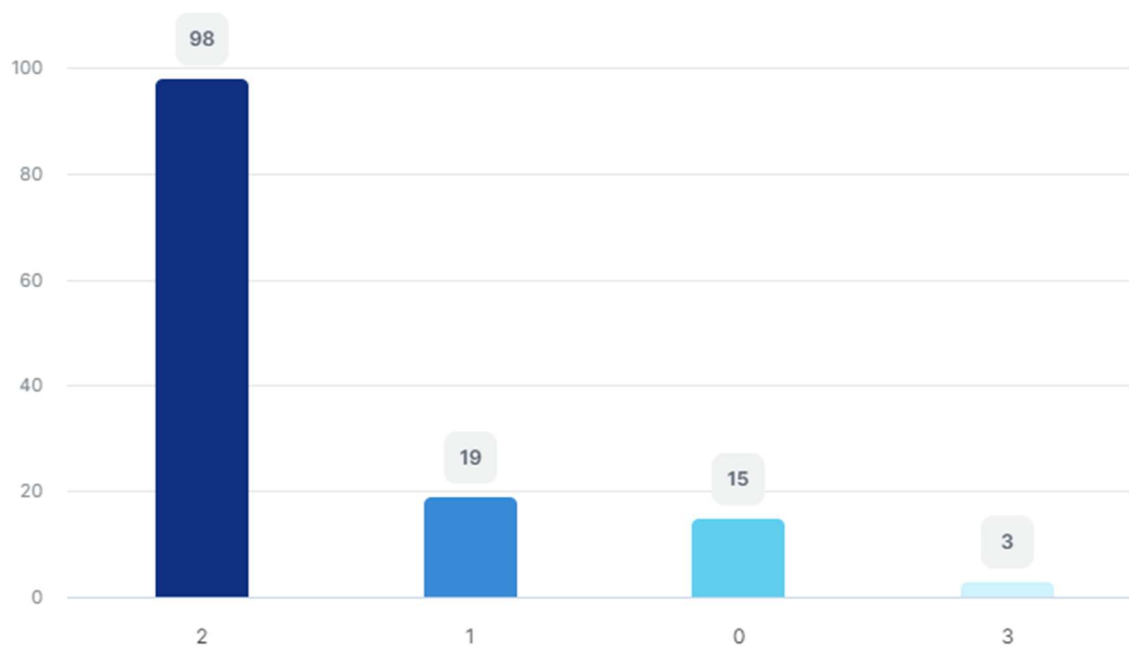
Obrázek 15. Názor respondentů na to, zda je důležité zajímat se o problematiku ZHN. ZHN = zbraně hromadného ničení.

Další otázka byla směřována na znalost respondentů ohledně názvu orgánu dohlížející na jadernou bezpečnost v ČR. Odpovědi jsou ukázány v Obrázku 16. Bylo zde možno vybrat pouze jednu správnou odpověď. Drtivá většina z respondentů zvolila správnou odpověď, konkrétně 124 (91,1 %), což na otázky ohledně povědomí občanů ohledně ZHN přináší optimistický pohled. Ovšem 6 (4,4 %) lidí zvolilo odpověď Státní komise pro atomovou energii a 5 (3,7 %) z respondentů odpověď Česká komise pro atomovou energii. Mezi špatnými odpovědi byly především studenti/ky s maturitním vzděláním, konkrétně 9 odpovídajících, a to nejčastěji ve věkovém rozmezí od 20 do 26 let. Ze špatných odpovědí bylo 9 od žen a pouze jedna od muže. Všichni, kteří odpověděli správně, uvedli, že se o tuto problematiku minimálně okrajově zajímají. V nadcházející otázce se stejně jako v předchozí snažím zjistit, jak jsou na tom aktuálně lidé s jejich povědomím o ZHN, respektive o tom, kolikrát byla použita JZ v boji. Odpovědi jsou ukázány v obrázku 17. Respondenti měli na výběr ze čtyř předem určených odpovědí a správně byla pouze jedna. Opět mohli označit pouze jednu z odpovědí. Konkrétní otázka, kolikrát byla JZ použita v boji, byla z velké části zodpovězena správně, respektive 98 (72,6 %) odpovědí bylo správných. Respondentů, kteří zvolili odpověď jednou, bylo 19 (14,1 %). Dále 15 (11,1 %) z těch, kteří odpověděli špatně, si myslí, že ani jednou a 3 (2,2 %) odpovídající si myslí, že třikrát. Většina ze špatných odpovědí pochází od lidí s maturitním vzděláním, přesně je jich 26 (66,7 %). V této otázce byli přesnější muži i přesto, že jich 13 (15,3 %) zvolilo špatnou odpověď. Oproti tomu špatnou odpověď u žen zvolila téměř polovina, konkrétně 24 (48,0 %). Ze špatných odpovědí bylo 26 od lidí, kteří se nezajímají o problematiku ZHN. Tyto dvě otázky byly první, které se zaměřovali na informovanost odpovídajících.

V další otázce bylo směřováno na konkrétní úskalí smlouvy o zákazu jaderných zbraní. Tím úskalím je počet států, které ratifikovaly tuto smlouvu. Žádný stát z jaderných velmocí ji nepodepsal, stejně tak jako ČR. Naopak například Rakousko, Irsko nebo Brazílie jsou jedny ze států, které smlouvu podepsaly. Pro malý počet členů této smlouvy byla tato otázka směřována na názor lidí ohledně toho, že by státy měly zničit své JZ. I zde bylo možno vybrat pouze jednu odpověď. Odpovědi jsou zaznamenány v obrázku 18, který se nazývá Malý počet ratifikačních států ve vztahu ke Smlouvě o zákazu jaderných zbraní. Podle grafu je jasné, že většina by byla pro to, aby státy své JZ zničily, konkrétně 66 (48,9 %) z respondentů. Ze skupiny lidí, která je spíše pro to, aby své státy JZ zničily, je dalších 27 z odpovídajících (20,0 %). Svou odpověď si nebylo jisto 24 (17,8 %) respondentů. Ze skupiny odpovídajících, kteří se domnívají, že zničit JZ by nebylo dobré, bylo 12 (8,9 %) pro odpověď „spíše ne“ a odpověď „ne“ zvolilo 6 (4,4 %) lidí. Z respondentů, kteří si zvolili odpověď „spíše ne“ je 7 s maturitním vzděláním, což je více než polovina z těch, kteří se rozhodli pro tuto odpověď. Z těch, kteří si myslí, že by to státy dělat neměly, bylo 50 %, specificky 3 respondenti, s magisterským vzděláním. Jsou to lidé,

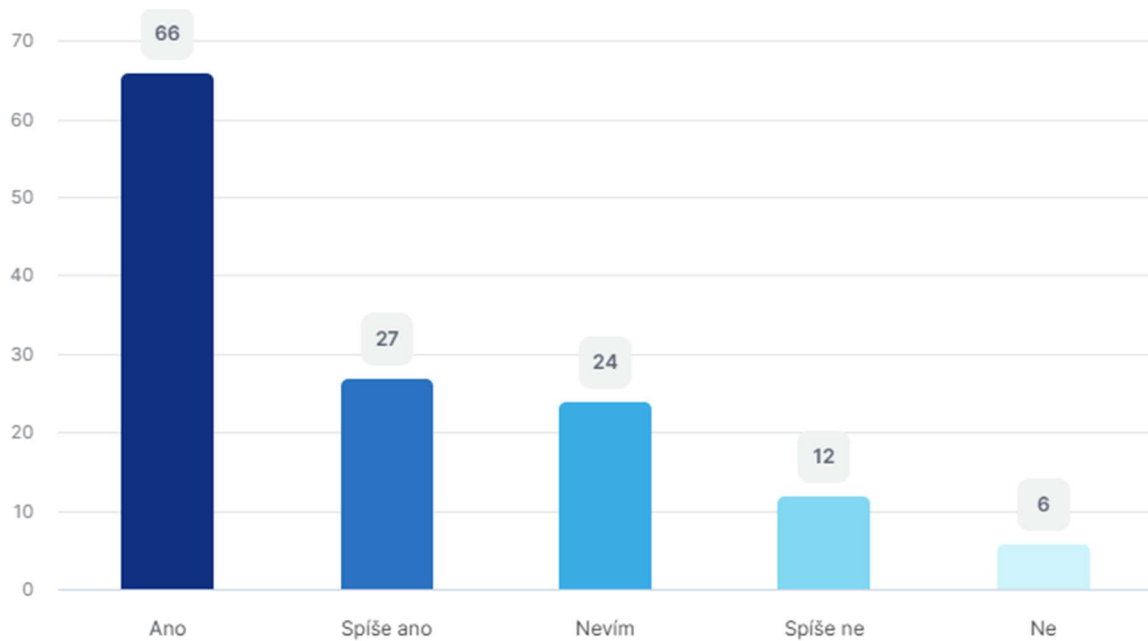
Obrázek 16. Znalost orgánu dohlížející na jadernou bezpečnost v ČR. ČR = Česká republika.

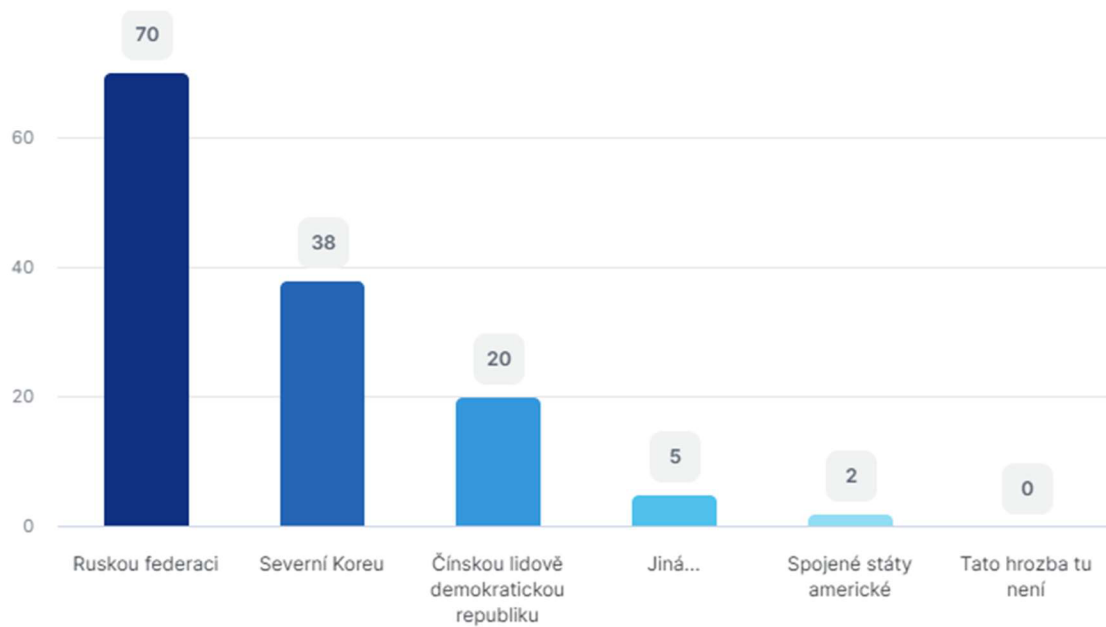
Obrázek 17. Kolikrát byla použita jaderná zbraň v boji.

kteří jsou starší 46 let. Obrázek 19 popisuje názor lidí na hrozbu použití JZ, respektive na to, který stát považují za největší hrozbu v tomto ohledu. Na výběr byly čtyři státy a případně odpověď „jiná“. Byla zde také odpověď „tato hrozba tu není“. Respondenti mohli vybrat pouze jednu odpověď. Z grafu je

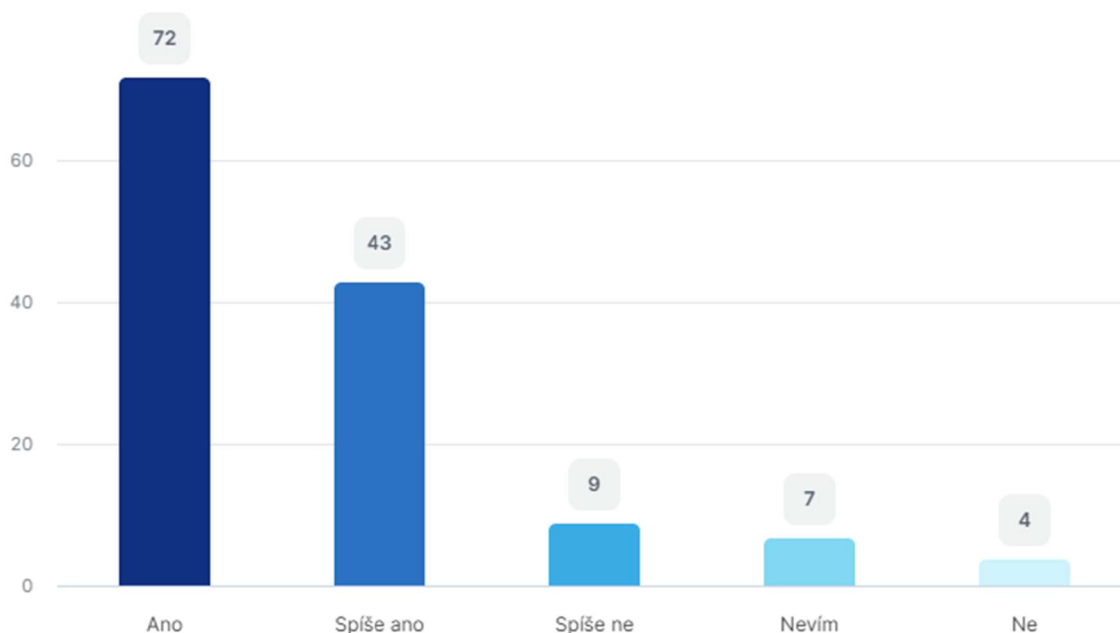
jasné, že nikdo z respondentů ZHN v rukou států nevnímá tak, že by tu žádná hrozba nebyla. Naopak více než polovina z odpovídajících má pocit, že dnes je toto riziko největší ze strany Ruska, konkrétně 70 (51,9 %). Tato skutečnost je možná ovlivněna dnešním děním na ukrajinském území. Jako hrozbu použití JZ považuje 38 (28,1 %) respondentů KLDŘ, 20 (14,8 %) lidí zvolilo volbu Čínská lidově demokratická republika. Pouze 5 lidí si myslí, že hrozba je zde z jiné strany, než bylo určeno v předem navolených odpovědích a 2 (1,5%) respondenti si myslí, že nebezpečí použití je nejvyšší ze strany USA. Téměř dvě třetiny, respektive 19 studentů, ať už pracují nebo ne, si myslí, že největší hrozbou je KLDŘ, Čínskou lidově demokratickou republiku zvolilo 10 respondentů z této skupiny. Odpovědi pro Rusko se prolínají téměř všemi věkovými kategoriemi, přesto jich nejvíce bylo ve věku od 20 do 26 let. V žádném věkovém rozhraní nebylo častěji voleno nic jiného než Rusko. Pro Rusko volilo 46 (54,1 %) z 85 mužů a 24 (48 %) žen. To znamená, že v tomto ohledu jsou názory mužů i žen poměrně podobné. Většina z těch, kdo považují Rusko za největší hrozbu ve vztahu k použití JZ, se ovšem cítí v ČR bezpečně, respektive pouze 10 (14,3 %) respondentů se v ČR bezpečně necítí. Naopak všichni, kteří zvolili odpověď „Spojené státy americké“, se v ČR bezpečně ve vztahu k použití JZ necítí. V teoretické části mé práce jsme se dočetli, že se spousta států, například v Úmluvě o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení, zavázalo k tomu, že budou usilovat o zničení veškerých ZHN. Někomu by to ovšem mohlo připadat tak, že se situace tímto směrem úplně neobrací. Proto se v této otázce respondentů ptám na to, zda vnímají jako porušení smlouvy to, když stát svým podpisem ratifikuje, že bude usilovat o zničení jaderných zbraní, ale tyto zbraně dále vlastní. Taktéž zde byla možnost výběru pouze jedné z odpovědí. Jaká byla statistika odpovědí je znázorněno v obrázku 20 s názvem Vnímání porušení konkrétního závazku. Pokud bychom si graf rozdělili do pomyslných tří částí, na respondenty, kteří zvolili „ano“ a „spíše ano“, na respondenty, kteří si svou odpovědí nebyli jisti a na ty, kteří si myslí, že to porušení není, tak nám z grafu jasně vychází jako nejpočetnější skupina 105 (85,2 %) odpovídajících, kteří si myslí, že to porušení smlouvy je. Oproti tomu poměrně malý počet respondentů, konkrétně 13 (9,7 %) nevnímá tuto věc jako porušování dohod. Do této skupiny nezapadá žádná z odpovídajících žen. To znamená, že ti, kteří zvolili tyto odpovědi, byli muži, a to nejčastěji z věkového rozpětí od 20 do 26 let. Konkrétně 5 z těchto lidí byli lidé s maturitním vzděláním a 5 dalších bylo se vzděláním vysokoškolským. 7 (5,2 %) z respondentů si nebylo jisto. Tyto obrázky, jak vyplývá z textu, jsou zaměřeny na vnímání respondentů ohledně konkrétní problematiky.

Obrázek 18. Odpověď na otázku, zda lidé souhlasí s tím, že by měl každý stát zničit své JZ. JZ = Jaderná zbraň

Obrázek 19. Vnímání státu jako hrozba použití jaderné zbraně.

Obrázek 20. Vnímání porušení konkrétního závazku.

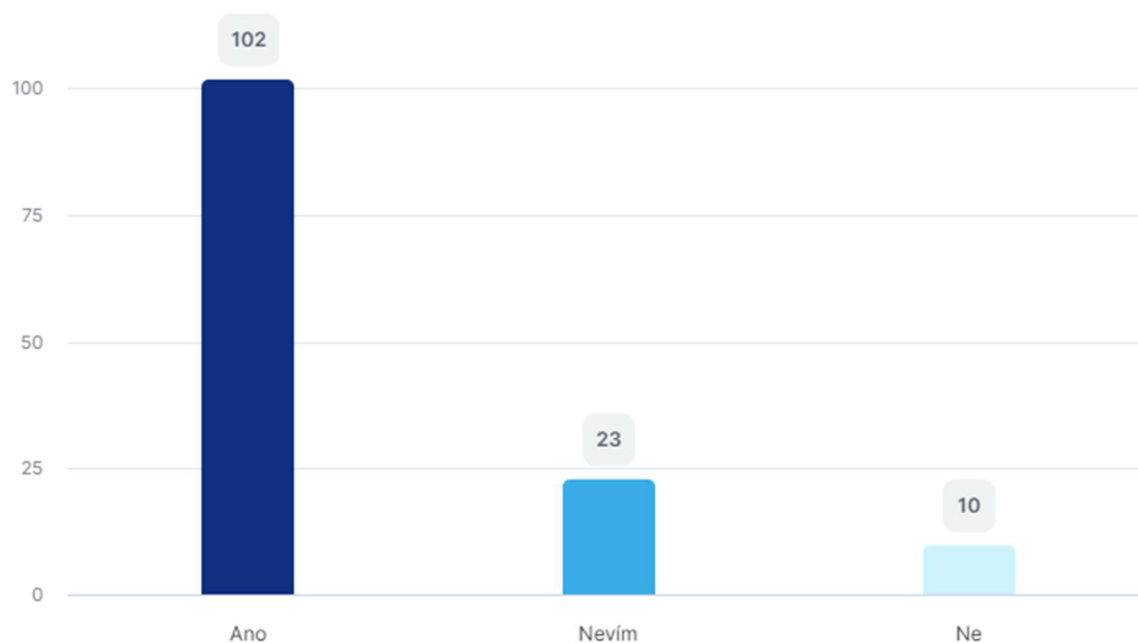
Obrázek 21 znázorňuje znalost použití CH v tomto století. Konkrétně navazuje na teoretickou část mé práce, kde bylo pojednáno o použití CHZ Sýrii od roku 2013, kdy bylo nahlášeno hned několik chemických útoků. I zde mohli respondenti vybrat pouze jednu odpověď. Jak můžeme vidět z grafu, tak většina lidí odpověděla na tuto otázku správně, konkrétně 102 (75,6 %) respondentů, kteří zvolili odpověď „Ano“. Respondentů, kteří si nebyli jisti, zda tyto zbraně byly použity, bylo 23 (16 %) a 10 (7,4 %) tázaných myslelo, že CHZ použity nebyly. Mezi ty, kteří odpověděli špatně, patřilo 21 (42 %) žen a 12 (14 %) mužů. Ze špatných odpovědí bylo pouze 5 (9,1 %) od lidí s vysokoškolským vzděláním. Nejvíce chybných odpovědí bylo zaznamenáno od lidí s maturitním vzděláním, těchto odpovědí bylo 25 (30,9 %). Ovšem v průměrném hodnocení na tom byli hůře lidé se středoškolským vzděláním bez maturitní zkoušky, konkrétně 3 odpovědi z 8 (37,5 %). Nadcházející otázka je částečně navazující na otázku předchozí. Z jednoho pohledu je zaměřena na informovanost lidí, ale na druhou stranu i na osobní vnímání respondentů, jelikož právě v Sýrii byly chemické zbraně použity. Odpovědi jsou znázorněny v Obrázku 22 s názvem Sýrie jako rizikový stát ve vztahu k použití CHZ. Respondentů, kteří považují Sýrii za rizikový stát ve vztahu k použití CHZ, bylo 85 (63 %). Z těchto odpovídajících si 68 (80 %) myslí, že právě v Sýrii byly chemické zbraně v tomto století použity. Většina z těch, kdo Sýrii považují za rizikový stát ve vztahu k použití CHZ, byli muži, respektive 64 (75,3 %). Největší část z těchto odpovědí pocházela od lidí s maturitním vzděláním. Hned za nimi byli odpovídající s magisterským vzděláním, konkrétně 19 (22,4 %). Nejvíce jasno v této otázce měli ovšem respondenti s doktorským vzděláním, kdy pouze jeden z nich odpověděl „nevím“ a zbytek odpověděl buď „ano“, nebo „spíše ano“.

Z celkového počtu, nemělo 33 (24,4 %) respondentů v této otázce jasno, a proto zvolili odpověď „nevím“. Zbylých 17 (12,6 %) odpovědí bylo „spíše ne“ nebo „ne“. Další vědomostní otázkou, která se týká Existence regulačních dokumentů CHZ, BZ a JZ ve vztahu k vlastnění či výrobě, byla ta nadcházející, znázorněná v Obrázku 23. V grafu můžeme vidět, že většina z respondentů odpověděla na tuto otázku správně, konkrétně 115 (85,2 %). Odpověď „nevím“, zvolilo 13 (9,6 %) lidí a 7 (5,2 %) lidí odpovědělo „spíše ne“. Můžeme tedy předpokládat, že v této otázce byla většina dotazovaných informována dobře, jelikož dohromady pouze 20 (14,8 %) z nich nezodpovědělo otázku správně. Ze špatných odpovědí bylo 16 (19,8 %) od lidí s maturitním vzděláním a 13 z nich bylo ve věku od 20 do 26 let. Tyto odpovědi zvolilo 9 (10,6 % - z celkového počtu mužů) mužů a 11 (22 % - z celkového počtu žen) žen. Muži zde tedy byli informovanější. Ze špatných odpovědí bylo 13 (65 %) od lidí ve věku mezi 20 a 26 lety. Otázka č. 17 byla přímo vztažena na otázku č. 16 a byla otevřená. Využil jsem zde možnost přemostění. To znamená, že se tato otázka ukázala pouze respondentům, kteří zvolili odpovědi „Ano“ nebo „Spíše ano“. V odpovědích šlo především o to, aby respondent vyjmenoval alespoň přibližným názvem jednu nebo více smluv či úmluv regulujících používání ZHN. Zde tyto odpovědi přikládám.

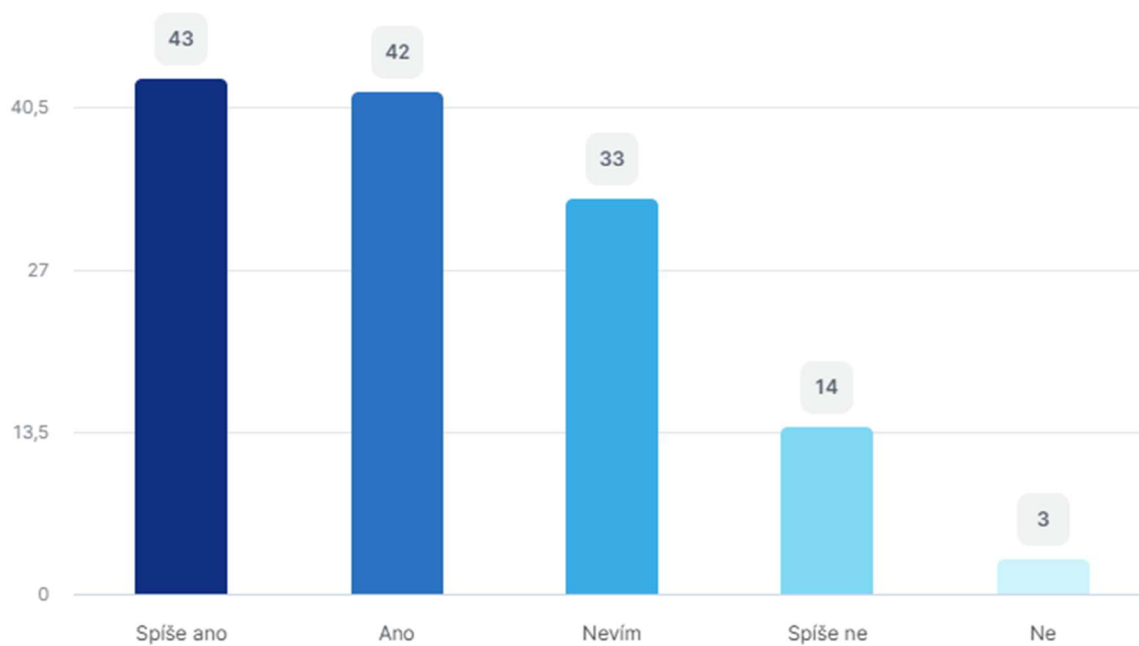
- Nevím/Ne – 57x
- START I/II/NEW – 15x
- Ženevský protokol – 7x
- Smlouva o zákazu jaderných zbraní – 6x
- Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení – 10x
- Smlouva o nešíření jaderných zbraní – 10x
- Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití biologických zbraní a o jejich zničení – 5x
- Smlouva o úplném zákazu jaderných zkoušek – 4x
- Budapeštské memorandum – 1x

V otázce č. 16 odpovědělo 115 lidí, že si myslí, že dokumenty regulující zacházení se ZHN existují. Otázka č. 17 nám ukázala, že 57 (49,6 %) respondentů, tedy téměř polovina, žádnou konkrétní smlouvu nezná. Zbytek respondentů, konkrétně 58 (50,6 %) bylo schopno vyjmenovat jednu nebo více odpovědí. Tyto odpovědi byly nejčastěji START I/II/NEW (15x) Úmluva o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a jejich zničení (10x), Smlouva o nešíření jaderných zbraní (10x). Z celkového počtu 135 respondentů bylo tedy 58 (43 %) schopno nějaké smlouvy zmínit. Podobně jako v otázce č. 16 bylo zaměřeno na aktuální informovanost respondentů ohledně existence smluv, tak i v otázce č. 18 se zaměřuji na toto téma. V otázce byla možnost výběru pouze jedné z odpovědí a tyto odpovědi jsou zaznamenány v Obrázku 24 s názvem Existence regulačních

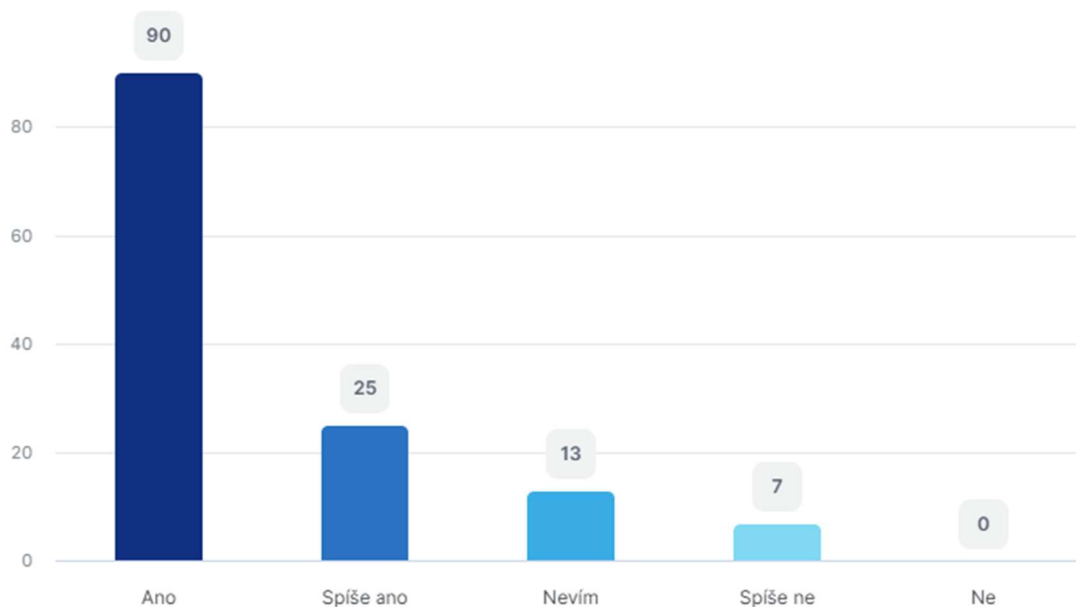
dokumentů ZHN ve vztahu k nakládání s těmito látkami. Ze 115 (85,2 %) respondentů jich „ano“ a „spíše ano“ zvolilo dohromady 102 (88,7 %). Pouze 11 (9,6 %) zvolilo odpověď „nevím“. Odpovědi „ne“ a „spíše ne“ zvolilo vždy po jednom (0,9 %) respondentovi. Na tuto otázku se vztahovala otázka nadcházející. Zde se respondentů ptám na to, zda si myslí, že by Měly existovat dokumenty regulující používání ZHN, odpovědi jsou ukázány v Obrázku 25. Z těchto lidí si myslí 19 (86,4 %) jednotlivců, že by tyto dokumenty měly existovat. 3 (13,6 %) si tímto nejsou jisti, a proto zvolili odpověď „nevím“. Mezi těmi, kteří si nebyli jisti, byli 2 muži a 1 žena. Z těchto respondentů jsou 2 zaměstnaní a 1 pracující student/ka, přičemž nikdo starší 60 let ani mladší 20 let tuto odpověď nezvolil. Dvě z odpovědí na tuto otázku pocházeli od lidí, kteří se nezajímají o proliferační problematiku. Poněkud zajímavé je, že všichni 3 respondenti, kteří zvolili odpověď „nevím“, tak se v předešlé otázce přikláněli k tomu, že by všechny státy měly zničit své JZ.

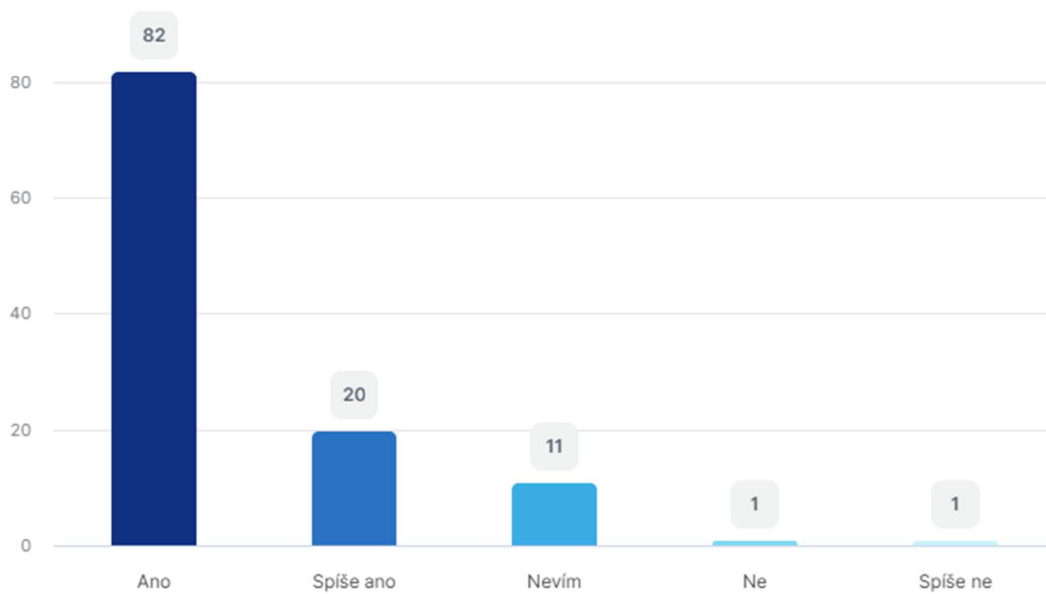
Obrázek 21. Znalost použití chemických zbraní v tomto století

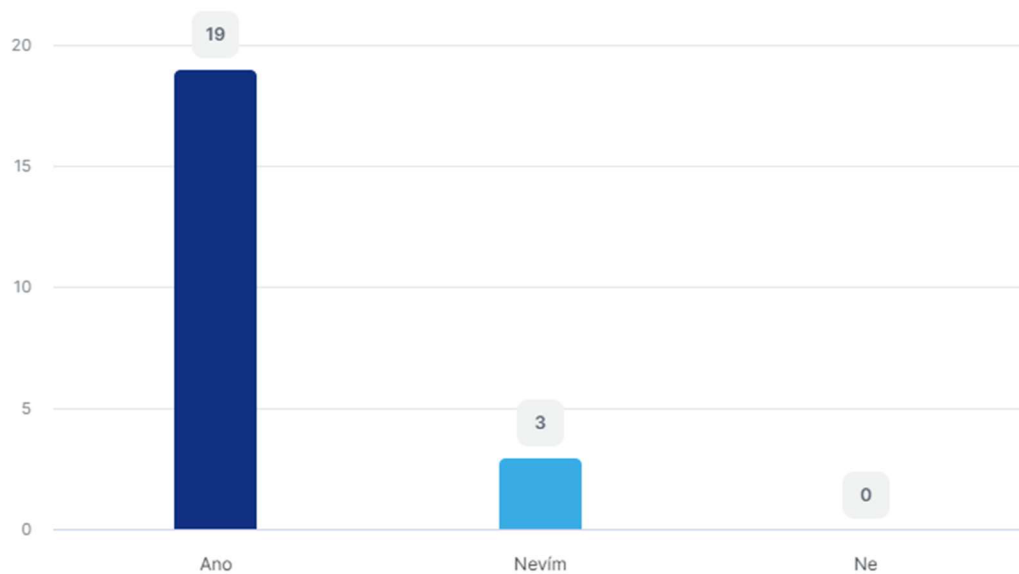
Obrázek 22. Sýrie jako rizikový stát ve vztahu k použití chemických zbraní.

Obrázek 23. Existence regulačních dokumentů chemických, biologických a jaderných zbraní ve vztahu k vlastnímu či výrobě.

Obrázek 24. Existence regulačních dokumentů zbraní hromadného ničení ve vztahu k nakládání s těmito látkami.

Obrázek 25. Měly by existovat dokumenty regulující zacházení se zbraněmi hromadného ničení?

V otázce č. 20 byli respondenti dotazováni na to, zda vnímají Vymahatelnost smluvních požadavků jako úskalí ve vztahu k funkčnosti a efektivitě smluv regulujících zacházení se ZHN, odpovědi jsou zaznamenány v Obrázku 26. Respondenti zde měli možnost vybrat pouze jednu odpověď. Ze 134 zodpovězených dotazníků (99,3%) zvolilo 54 (40,3%) odpověď „ano“. Dalších 38 (28,4 %) respondentů si není jisto tím, zda je vymáhání smluvních požadavků problém v rámci smluv o ZHN, proto zvolili odpověď „nevím“. Další respondenti, kteří se přiklánějí spíše k tomu, že je toto jeden z problémů smluv regulujících používání ZHN, jsou tací, kteří zvolili odpověď „spíše ano“, těch bylo 29 (21,6 %). Odpověď „spíše ne“ zvolilo 10 (7,5 %) a pro „ne“ se rozhodli 3 (2,2 %) respondenti. Z odpovědí „ano“ bylo 44 (81,3 %) od mužů a 10 (18,7 %) od žen. Z těch, kteří vymahatelnost smluvních požadavků vnímají jako problém, bylo 39 od lidí v rozmezí od 20 do 26 let a 22 od lidí mezi 46 a 60 lety. Otázka č. 21 byla otevřená a byla zodpovězená 83x (61,5 %). V této otázce jsem se respondentů dotazoval na to, jakým způsobem by se podle nich dala vymahatelnost smluvních požadavků zlepšit. Z 83 odpovědí bylo 19 odpovědí typu „nevím“. Odpovědi jsou níže uvedeny:

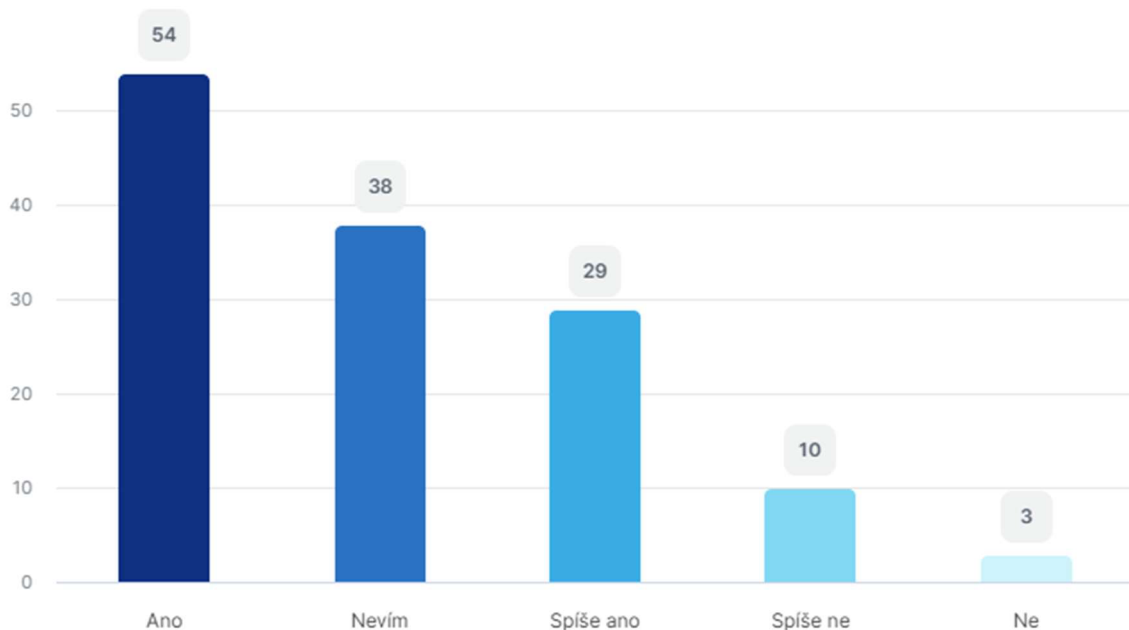
- „Zvýšení povědomí o problematice, lepší uzákonění“
- „Zavedením světové policie a důsledným uplatňováním sankcí v celosvětovém měřítku. Je nezbytné najít shodu napříč zeměmi světa a tuto shodu pak důsledně naplňovat. Bohužel je to utopie, vždy se najde někdo, kdo jako své partikulární zájmy místo zájmu celosvětového dobra a bezpečnosti. Např. nákup ropy Indií ze sankcionovaného Ruska apod.“
- „Zavedení citelných sankcí v rámci globálních úmluv“
- „Větší akceschopností Rady bezpečnosti“
- „Totální blokáda daného státu s požehnáním OSN“
- „Silnější role OSN“
- „Sankcemi“
- „Reorganizace OSN, zrušení práva vetovat v Radě bezpečnosti“
- „Přímý dozor při likvidaci“
- „Přesněji definovat efektivní sankcionování přestupků“
- „Možností totální ekonomické likvidace“
- „Lepší registry a údaje o zbraních“

Veškeré ostatní odpovědi byly podobné těm, které jsou výše vypsané, nebo neměly relevantní hodnotu. Sankce jsou jedním z nástrojů pro dodržování jednotlivých závazků. Otázka č. 22 byla znázorněna v Obrázku 27 s názvem Míra sankcí. Byla zaměřena na získání informací o tom, jak respondenti vnímají výši sankcí při nedodržování smluvních požadavků. I zde bylo možné vybrat pouze jednu odpověď. Tato otázka byla odpovězena 134 (99,3 %) respondenty a z nich 62 (46,3 %) zvolilo odpověď „ano“. Lidí, kteří vyplňovali tento dotazník a neznají definici, bylo 61 (45,5 %). Pro odpovědi „nevím“ a „ne“ bylo dohromady 11 (8,2 %) odpovídajících. Z těch, kteří souhlasí s mírou sankcí, je 38 (61,3 %) mužů a 24 (38,7 %) žen, přičemž 41 (62 %) z nich jsou lidé s maturitním vzděláním. Nejčastěji tak odpovídali lidé z věkového rozmezí od 20 do 26 let, konkrétně 35 (56,5 %). Velká část z těchto odpovědí pochází od lidí, kteří v předchozí otázce uvedli, že v tomto století byly použity CHZ, konkrétně 47 (75,8 %), a 36 (58,1 %) odpovídajících si rovněž myslí, že tyto zbraně byly použity právě v Sýrii. V otázce č. 23 bylo zjištěno, jaká jsou podle respondentů další úskalí smluv regulujících nakládání se ZHN. Tato otázka byla otevřená. Zde jsou uvedené odpovědi.

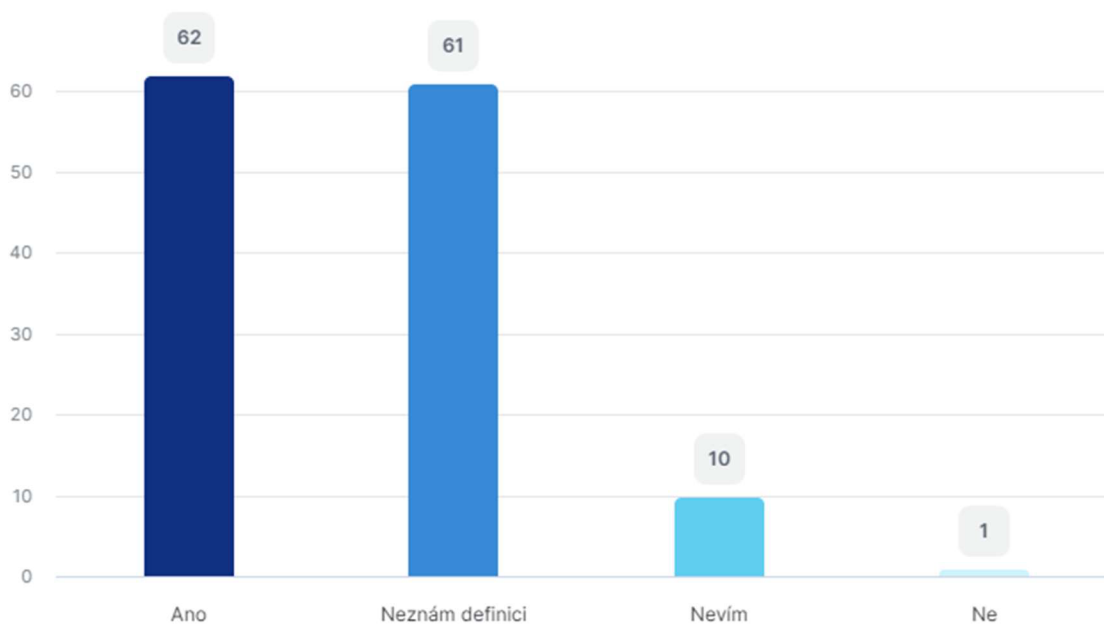
- „Likvidace už vlastněných jaderných zbraní může být problém. Podle mě je třeba přímo definovat, co to znamená zrušení jaderných zbraní. (nevím, jestli to tam přímo je) Ale pro mě zrušení znamená zneschopnění takové zbraně. To může však znamenat, že ji dají do hangáru, vyndají pár součástek a v případě potřeby ty součástky okamžitě dodají.“
- „Narcisté a psychopaté v čele některých velmocí“
- „Nedemokratický režim.“
- „Nedůvěra mezi jadernými velmocemi. Vnímání zbraní hromadného ničení jako jakési páky využitelné při vyjednávání či upevňování dominantní pozice. Tato úskalí lze řešit pouze represivně či sankčním systémem.“
- „Nelze se spolehnout na to, že některé státy budou smlouvy dodržovat. Bohužel ještě nenastal čas, kdy bychom mohli odstoupit od strategie odstrašení, příkladem je Budapeštské memorandum s tragickými důsledky, odpovědnost za ně nesou i státy, které k jeho podpisu Ukrajinu přiměly.“
- „Neplnění závazků“
- „Myslím si, že pokud bude chtít některá země své smluvní závazky porušit, že to stejně udělá nehledě na následky, které mohou přijít poté.“
- „nevymahatelnost“
- „Obtížná kontrola“
- „Ověřitelnost plnění závazků“

- „ Příliš mnoho smluv například co se týče regulace JZ. Všechno by se mohlo shrnout do jedné smlouvy.“
- „ Účastníky smlouvy jsou i státy a režimy zcela nedůvěryhodné.“
- „ Určitě i problém dokazování jejich porušení.“
- „Většinový konsensus týkající se jasného postupu a opatření“
- „Větším úskalím je zbabělost politiků a změkčilost západní kultury. To má následně vliv na uvalování sankcí na země porušující různé smlouvy a zvyklosti.“
- „Zájmy velmocí“
- „Zneužití a nedodržování ze strany států s autoritářskými režimy, Rusko, Írán, Severní Korea ...“

Zbylé odpovědi se buď svojí myšlenkou opakovaly nebo nebyly pro tuto otázku relevantní, a proto zde nebyly zmíněny. Mimo výše zmíněné se zde objevovaly také odpovědi typu „nevím“ nebo „v tuto chvíli mě nic nenapadá“.

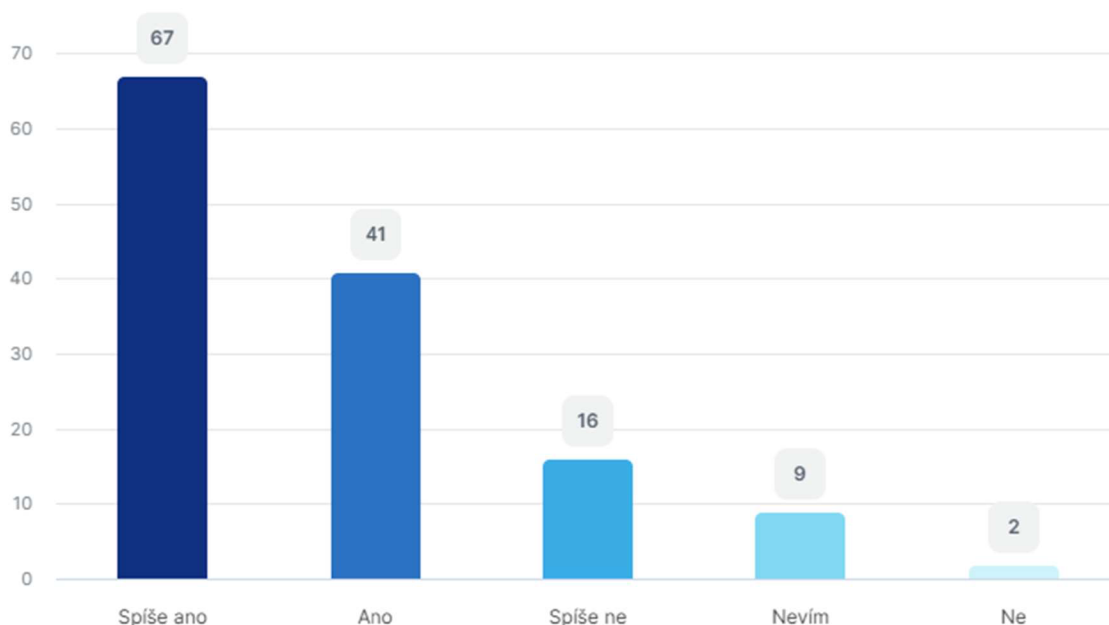
Obrázek 26. Vymahatelnost smluvních požadavků jako úskalí.

Obrázek 27. Míra sankcí.

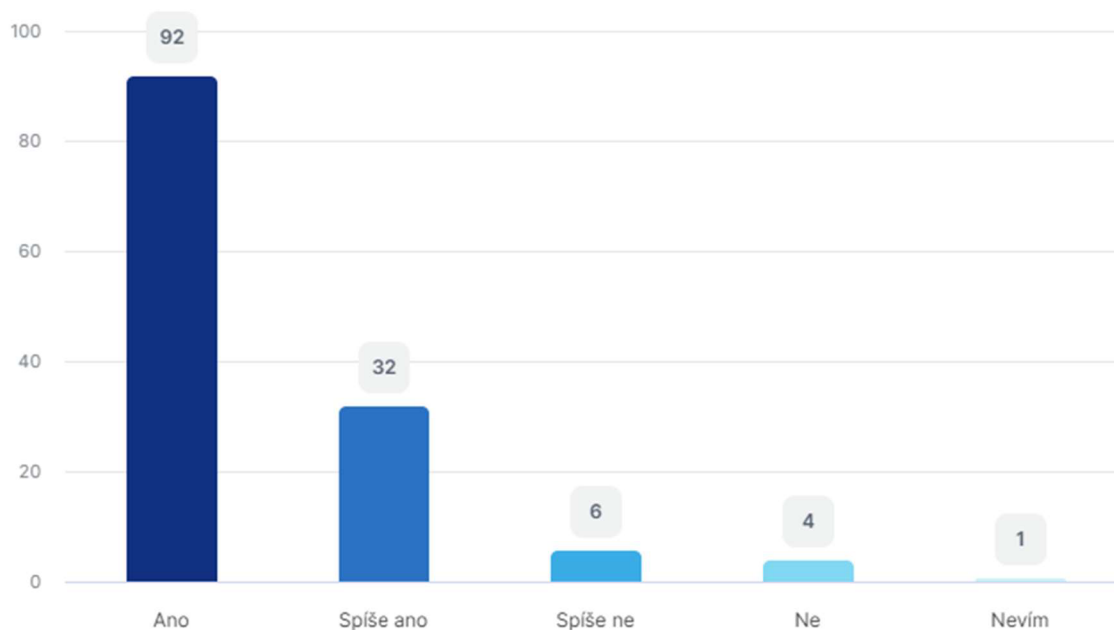
Otázka č. 24 byla uzavřená s možností vybrat pouze jednu odpověď. Její znázornění najdeme v Obrázku 28 s názvem Vnímání bezpečnosti ve vztahu k riziku použití JZ na ČR. Otázka byla zaměřena na to, kolik z respondentů vnímání zaútočení na ČR jako pravděpodobné, respektive zda se cítí v ČR bezpečně ve vztahu k použití JZ na naši republiku. Tuto otázku zodpovědělo všech 135 respondentů. Jak vidíme z grafu, 67 (49,6 %) z odpovídajících zvolilo odpověď „spíše ano“. Dalších 41 (30,4 %) se v tomto kontextu cítí bezpečně. Mezi ty, kteří se přiklání spíše k tomu, že se zde bezpečně necítí, patří tací, kteří zvolili odpověď „spíše ne“, těchto lidí bylo 16 (11,9 %), a poté lidé, jež zvolili odpověď „ne“, pro tuto odpověď zvolili 2 (1,5 %) respondenti. Bylo zde 9 (6,7 %) odpovědi „nevím“. Těm, kteří zvolili odpověď „ne“ bylo mezi 31 a 60 lety. Do tohoto věkového rozmezí se také řadí 8 respondentů, kteří zvolili odpověď „spíše ne“. Stejně zvolili také 4 lidé starší 60 let a 4 z věkového rozmezí 20 – 26 let. Ze skupiny stejného stáří byla ovšem většina pro to, že se zde cítí spíše bezpečně, konkrétně 63 (46,7 % – z celkového počtu respondentů). V otázce č. 25 podobně jako v předchozí otázce bylo dotazováno na Vnímání bezpečnosti ve vztahu k účasti v NATO. Odpovědi jsou znázorněny v obrázku 29. Stejně i zde byla možnost výběru pouze jedné odpovědi. Z odpovědí zmíněných v grafu je zřejmé, že drtivá většina respondentů se cítí bezpečněji díky tomu, že jsme členy NATO. Celkem 124 (91,9 %) odpovídajících, respektive 92 (68,1 %) těch, kteří zvolili odpověď „ano“ a těch, jenž zvolili odpověď „spíše ano“, kterých bylo 32 (23,7 %). Z těchto 124 respondentů bylo 104 těch, kteří se cítí v ČR bezpečně i ve vztahu k použití JZ. Naopak 13 respondentů z této skupiny má obavy z použití JZ a ve vztahu k jejich použití se

bezpečně necítí. Do skupiny respondentů radících se do opačné skupiny patří 10 (7,4 %), respektive 6 (4,4 %) lidí pro odpověď „spíše ne“ a 4 (3 %) pro odpověď „ne“. Pouze 2 z těchto respondentů jsou z věkového rozmezí od 20 do 26 let a další 2 ze skupiny 31 – 45 let, 2 ze skupiny 46 – 60 let. Byl zde 1 respondent starší 60 let. Dále zde byl 1 (0,7 %) z respondentů, který si nebyl jistý, a proto zvolil odpověď „nevím“. Je mu mezi 20 a 26 lety.

Obrázek 28. Vnímání bezpečnosti ve vztahu k riziku použití jaderných zbraní na Českou republiku.

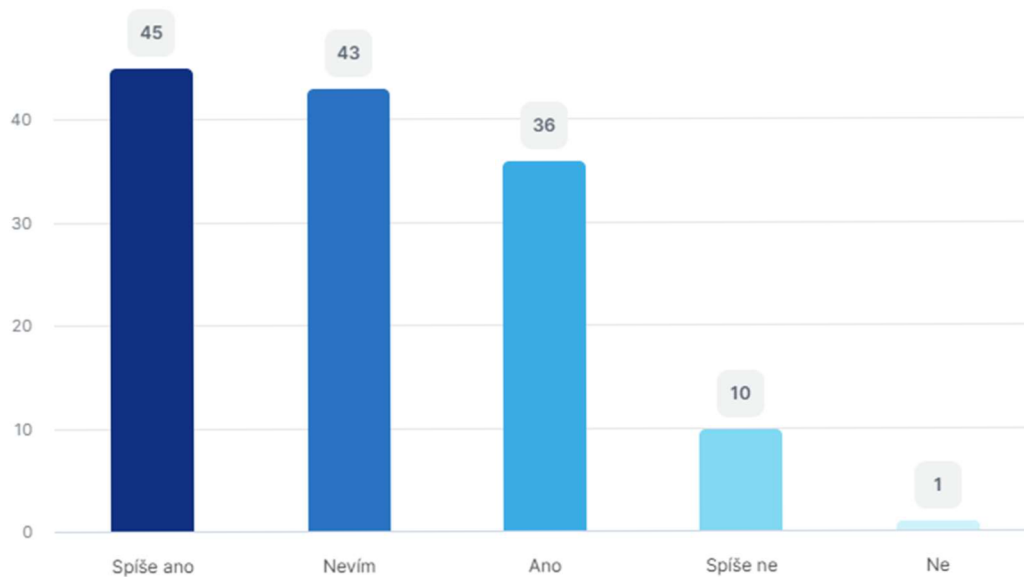
Poslední ze znalostních otázek byla otázka č. 26 znázorněna na Obrázku 30. Byla zaměřena na informovanost respondentů, o Angažmá EU na proliferaci ZHN. V této otázce bylo taktéž možno vybrat pouze jednu odpověď. Jako správnou odpověď jsem zde považoval odpovědi „ano“ a „spíše ano“. Na tuto otázku odpovědělo všech 135 respondentů. Správně zde odpovědělo dohromady 81 (60,0 %) respondentů, respektive 45 (33,3 %) zvolilo odpověď „spíše ano“ a 36 (26,7 %) odpověď „ano“. Naopak 54 (40,0 %) odpovědí bylo špatných. Z těchto odpovědí bylo 45 (83,3 % ze špatných odpovědí) pro odpověď „nevím“, odpověď „spíše ne“ zvolilo 10 (18,5 % ze špatných odpovědí) respondentů a 1 (1,9 % ze špatných odpovědí) pro odpověď „ne“. Třicet čtyři (63,0 %) špatných odpovědí bylo od lidí s maturitním vzděláním, z celkového počtu lidí s maturitním vzděláním je to 42 %, a 16 (29,6 %) od lidí s vysokoškolským vzděláním. Z celkového počtu odpovědí od lidí s vysokoškolským vzděláním je to 36,4 %. To znamená, že respondenti s vysokoškolským vzděláním na tom byli o necelých 8 % lépe.

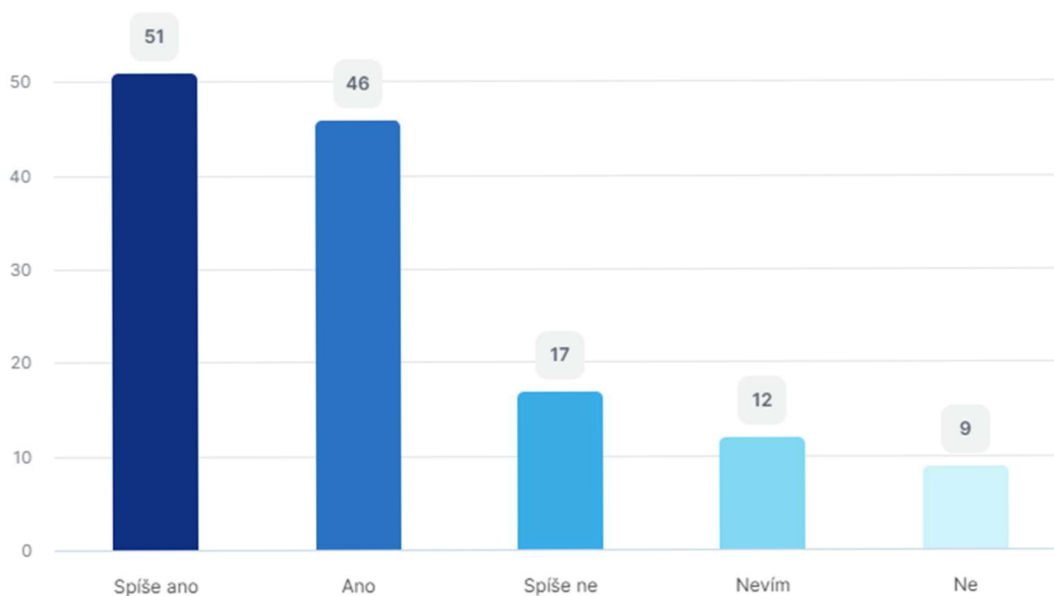
Obrázek 29. Vnímání bezpečnosti ve vztahu k účasti v NATO. NATO = Severoatlantická aliance.

V otázce č. 27 se ptám na osobní vnímání respondenta, zda vnímá jako největší hrozbu pro lidstvo právě ZHN. Bylo možno zvolit pouze jednu odpověď. Vnímání největší hrozby pro lidstvo je vidět v Obrázku 31. Většina odpovídajících lidí ZHN vnímá jako největší hrozbu pro lidstvo. Vychází to jasně z čísel, která nám graf uvádí. Dohromady 97 (71,9 %) odpovídajících jsou spíše pro to, že tomu tak skutečně je. Konkrétně 51 (37,8 %) těch, kteří odpověděli „spíše ano“ a 46 (34,1 %), jež odpověděli „ano“. Téměř 30 respondentů si to nemyslí, jelikož odpovědělo 17 (12,6 %) respondentů „spíše ne“ a 9 (6,7 %) „ne“. Odpověď „nevím“ zvolilo 12 (8,9 %) odpovídajících. Z těch, kteří mají pocit, že je to největší hrozba pro lidstvo, je 58 (59,8 %) mužů a 39 (42,2 %) žen s tím, že zde bylo 63 (77,8% z celkového počtu lidí s daným vzděláním) lidí s maturitním vzděláním. Tato skupina byla i z pohledu procentuálního nejpočetnější skupinou v rámci této odpovědi. V odpovědích jsem zaznamenal 3 (2,2 %) respondenty, kteří si nemyslí, že je to největší hrozba pro lidstvo, ale i přes to se v ČR necítí bezpečně ve vztahu k použití jednoho z druhů ZHN. V otázce č. 28 byli respondenti tázáni, zda si myslí, že je povědomí občanů ČR ohledně proliferační problematiky ZHN dostatečné nebo by mělo být vyšší. Respondenti zde měli možnost výběru jedné odpovědi. Odpovědi na otázku Dostatečnost informovanosti občanů ČR o proliferační problematice jsou znázorněny v Obrázku 32. Je evidentní, že většina odpovídajících si myslí, že povědomí v republice dostatečné není a mělo by se zvýšit i přes poměrně dobré výsledky v otázkách, které byly zaměřeny na informovanost občanů. Pro odpověď „spíše ne“ volilo 69 (51,1 %) z odpovídajících a pro odpověď ne 27 (20,0 %). Dohromady tedy 96 (71,1 %) respondentů. Těch odpovídajících, kteří označili odpověď „nevím“, bylo 24 (17,8 %). Zbýlých 15

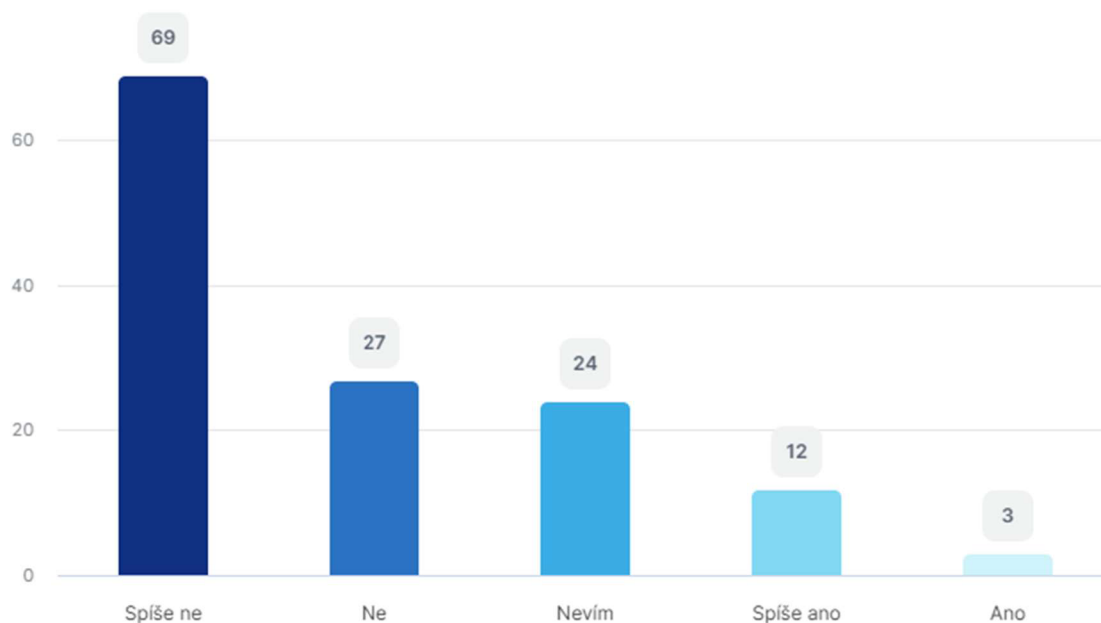
(11,1 %) respondentů zvolilo odpověď „spíše ano“, respektive 12 (8,9 %), nebo odpověď „ano“, respektive 3 (2,2 %) odpovídající. I přes procentuálně nejvyšší chybovost u lidí s maturitním vzděláním si 6 (14,6 %) z nich myslí, že je povědomí dostačující.

Obrázek 30. Angažmá EU na proliferaci ZHN. EU=Evropská unie; ZHN= zbraně hromadného ničení.

Obrázek 31. Vnímání největší hrozby pro lidstvo.

Obrázek 32. Dostatečnost informovanosti občanů České republiky o proliferační problematice.

Otázka č. 29 byla zaměřena na to, jakým způsobem by se podle respondentů dalo zvýšit povědomí občanů ČR o problematice ZHN. Tato otázka byla otevřená a zodpovědělo jí 120 respondentů. Níže jsou tyto odpovědi vypsány:

- „Asi jedině osvětou“
- „Branná výchova na základních a středních školách/ zařazení do osnov např ve fyzice/chemii“
- „Dokumentární pořady a články, výuka ve škole“
- „Edukace prostřednictvím specializovaných organizací“
- „Edukace ve školách, přednášky, workshopy, veřejné kampaně, otevřená diskuze ve veřejných prostorech, pomocí médií, která by mohla přinést více pozornosti tématu...“
- „Eliminovat dezinformátory“
- „Informační kampaň“
- „Informovat pomocí objektivních medií“
- „Marketing, spoty, filmy“
- „Mluvit o tom ve zprávách.“

- „Reklamou “
- „Reportáže o použití, následcích použití a rozkrývání důvodů, které k tomu vedly.“
- „Veřejná debata“
- „Dost lidí se zajímá o volby – součást kampaně?“
- „Natočit nějaký populární film na toto téma (Oppenheimer od Nolana by mohl na tento problém společnost trochu upozornit)“

Nejpočetnější odpovědi byly z velké části ohledně zařazení tohoto tématu do vzdělávacího procesu, ať už na základních či středních školách, ale také v rámci besed, přednášek nebo branné povinnosti. Odpovědi, které jsem zde nezmínil, byly ty, které se často opakovaly, nebo nebyly relevantní. V poslední otázce č. 30 bylo respondentům poděkováno za jejich vyplnění a bylo požádáno o případnou zpětnou vazbu společně s upřesněním jejich odpovědí. Tato otázka byla otevřená a její vyplnění nebylo označeno jako povinné. Níže jsou vypsány odpovědi jednotlivých respondentů.

- „ Na otázku, která země je největší hrozbou, nelze odpovědět jednoznačně. Může to být kterákoliv země podle vývoje situace ve světě.“
 - „Velmi specifický dotazník, který potřebuje specifické publikum. V širší (laické) veřejnosti nemůže dávat uspokojivé odpovědi.“
 - „Více než ZHN škodí individualismus jedince, kdy moje soukromé zájmy a zisk je přednější než společné dobro.“
 - „Dobře zpracovaný dotazník.“
 - „Byl jsem si jistý. “
 - „Jelikož je mi toto téma vzdálené, nemám o něm moc informací“
- Odpovědi, které jsem zde nezmínil, neměly relevantní hodnotu pro tuto práci.

Hypotéza č. 1 zněla takto:

„Informovanost občanů České republiky ve vztahu k ZHN nebude přesahovat 75 % úspěšnosti.“ Tato hypotéza byla vyvrácena, jelikož jak můžeme vidět z Tabulky 4 Úspěšnost odpovědí celkově a rozdíly v úspěšnosti podle pohlaví, byla těsně nad 75 %, konkrétně 77,10 %. Naopak hypotéza č. 2 byla potvrzena. Z tabulky je evidentní, že muži byly v rámci vědomostních otázek úspěšnější než ženy.

Hypotéza č. 3 zněla takto:

„Informovanost ve vztahu k proliferační problematice bude rozdílná ve vztahu k věku respondentů.“ Tato hypotéza byla potvrzena a je znázorněna v Tabulce 5 s názvem Rozdíl úspěšnosti ve vztahu k věkovým rozmezím. Největší rozdíly vidíme mezi věkovými obdobími 31 – 45 let, kteří měli nejhorší výsledky, a 61 let a více, jež měli naopak výsledky nejlepší. Mezi těmito věkovými kategoriemi je rozdíl více než 10 %. Tak velký rozdíl ovšem není vidět mezi věkovými rozmezími od 20 do 26 a 31 – 45 let, kde na tom byla lépe mladší skupina pouze o necelé 1% a podobně tomu je i v dalších dvou věkových rozmezích.

Hypotéza č. 4.

Výsledek této hypotézy byl stanoven na základě odpovědí z otázek č. 24 a 25. Z těchto odpovědí vyplývá, že byla hypotéza potvrzena. Zatímco 80 % odpovídajících se cítí ve své zemi bezpečně s ohledem na riziko JZ (odpovědi „ano“ a „spíše ano“), 91,8 % se cítí bezpečněji díky členství ČR v NATO.

Tabulka 4

Úspěšnost odpovědí celkově a rozdíly v úspěšnosti podle pohlaví

Číslo otázky	kladné odpovědi	kladné odpovědi - muži	Kladné odpovědi - ženy
5	126 (93,3 %)	85 (100 %)	49 (98 %)
9	124 (91,1 %)	83 (97,6 %)	41 (82,8 %)
10	98 (72,6 %)	72 (84,7 %)	26 (52 %)
14	102 (75,6 %)	73 (85,9 %)	29 (58 %)
15	85 (63 %)	64 (75,3 %)	21 (42 %)
16	115 (85,2 %)	76 (89,4 %)	39 (78 %)
18	102 (88,7 %)	67 (78,8 %)	35 (70 %)
26	81 (60 %)	52 (61,2 %)	29 (58 %)
Celkově	77,1 %	84,1 %	59,8 %

Tabulka 5*Rozdíl úspěšnosti ve vztahu k věkovým rozmezím*

Číslo otázky	20-26 let (74 respondentů)	31-45 let (11 respondentů)	46-60 let (33 respondentů)	61 let a více (14 respondentů)
5	73 (98,6 %)	11 (100 %)	33 (100 %)	14 (100 %)
9	64 (86,5 %)	11 (100 %)	33 (100 %)	14 (100 %)
10	49 (66,2 %)	8 (72,7 %)	28 (84,8 %)	11 (78,6 %)
14	56 (75,7 %)	8 (72,7 %)	24 (72,7 %)	11 (78,6 %)
15	42 (56,8 %)	4 (36,4 %)	28 (84,8 %)	11 (78,6 %)
16	61 (82,4 %)	8 (72,7 %)	30 (90,9 %)	14 (100 %)
18	53 (71,6 %)	8 (72,7 %)	26 (78,8 %)	13 (92,9 %)
26	44 (59,5 %)	7 (36,4 %)	19 (57,6 %)	8 (57,1 %)
Celkově	74,7 %	73,9 %	82,8%	85,7%

10 DISKUSE

Práce přinesla aktuální zhodnocení názorů lidí na problematiku ZHN společně s informacemi o tom, jaká je úroveň jejich informovanosti v oblasti chemického, biologického, radiologického a jaderného odzbrojení. Pomocí získaných dat byla navržena a diskutována (například s panem Mgr. et Mgr. Ondřejem Filipcem, Ph.D. a dalšími) možná opatření pro zlepšení aktuálního stavu informovanosti občanů ČR a dalších problémů ve vztahu k proliferaci.

Otázky č. 5, 9, 10, 14, 16, 17, 18 a 26 byly zaměřeny na zjištění aktuální informovanosti respondentů pro splnění jednoho z cílů mé práce. Ze zjištěných informací je evidentní, že v tomto ohledu na tom jsou ženy většinou hůř než muži. Dále jsem bylo zaznamenáno, že nejvyšší procento chybovosti bylo u lidí, kteří mají středoškolské vzdělání s maturitou. V rámci návrhů řešení informovanosti občanů ČR byly nejčastěji doporučovány různé edukační prostředky. V rámci edukačního řešení bylo nejčastěji zmíněno právě zahrnutí této problematiky do učiva na základních či středních školách. Jelikož nejvyšší chybovost byla u lidí s maturitním vzděláním, bylo by vhodné zaměřit se právě na skupinu těchto lidí a formou výuky, přednášek, dokumentárních filmů či diskusí jejich vědomosti v oblasti problematiky ZHN posilovat. Při směřování těchto aktivit na skupinu dětí na základních školách je potřeba myslet na to, aby je to z velké části bavilo a složitost tématu nepřesahovala jejich možnosti. Bylo by potřeba brát v potaz to, na kterém stupni základní školy jsou a tomu edukaci přizpůsobit. U dětí na prvním stupni základní školy je vhodné zvolit metodu hry. U dětí na druhém stupni by bylo dobré zahrnout problematiku do hodin dějepisu nebo vyčlenit konkrétní předmět na to, aby byla problematika diskutována. Je důležité podporovat zájem žáků o toto téma a zachovat to, aby je výuka bavila. Jako metoda této výuky by se dalo použít promítání dokumentárních filmů nebo filmů s historicky válečnou tematikou, kde byly použity ZHN.

V řešeních, která respondenti zmiňovali v problematice vymahatelnosti smluvních požadavků, byly často těžce realizovatelné řešení. Silnější role OSN nebo zvýšení akceschopnosti Rady bezpečnosti jsou sice věcné názory na zlepšení stavu, ovšem jejich provedení je těžce představitelné. Dokud je členem Rady bezpečnosti stát, který je aktuálně nejčastějším tématem na řešení jejich zasedání a neustále vše vetuje, nebo jí dokonce agresor předsedá, akceschopnost se velmi ztěžuje. Valné shromáždění může navrhnout Radě bezpečnosti vyloučení státu, pakliže porušuje stanovené závazky. Tím by se akceschopnost možná zvýšit dala, otázkou zde však zůstává, jaké by to mělo následky a zda by to nepřineslo více negativních dopadů. Podobně tak je to i s návrhem silnější role OSN. Velmi těžce dosažitelný cíl, kterého by se dalo dosáhnout naprostou jednotou států. V případě, že bude jeden stát vetovat embargo na dodávky ropy, další stát bude agresora zásobovat zbraněmi nebo budou členy státy, u kterých nebude jasný účel jejich kroků, je toto provedení nemožné.

Otázky č.6–8, 11–13, 19–25 a 27–30 byly zaměřeny na zjištění osobního vnímání této problematiky respondenta a na řešení jednotlivých úskalí. Pomocí odpovědí respondentů byla navržena a diskutována možná řešení.

Při tvorbě otázek byla stěžejní jejich formulace. Tato problematika je velmi náročná i tím, jaké se zde využívá pojmosloví a pro lidi, kteří se s ním nesetkávají, je častokrát těžké rozumět významu slova užitého v dotazníku. Je možné, že tento fakt mohl ovlivnit pochopení významu otázky ze strany respondenta. Například v otázce, zda by respondenti byli schopni vyjmenovat nějaké smlouvy regulující nakládání se ZHN, byly zaznamenány odpovědi jako yperit, fosgen a další látky. Jako další aspekt, který mohl limitovat výzkum, bylo to, že nebylo rovnoměrně rozloženo zastoupení jednotlivých skupin respondentů. Výzkumu se zúčastnilo více mužů než žen, velká část z respondentů byla s maturitním vzděláním a pouze jeden respondent měl jen vzdělání základní. Tento respondent měl na druhou stranu téměř všechny znalostní odpovědi zodpovězené správně. To znamená, že by z odpovídajících dopadl nejlépe ve vztahu kladných odpovědí. Ovšem tím, že byl pouze jediný s tímto vzděláním, znemožňuje relevantní vyhodnocení.

V práci byly řešeny 4 hypotézy. První z hypotéz týkající se obecné informovanosti respondentů byla vyvrácena. Výsledná hodnota 77,1 % je vyšší, než bylo uváděno v předchozích pracích. Je možné, že zde došlo k určitému pokroku ve vzdělání, například z důvodů aktuálně probíhající ruské agrese na Ukrajině a také opakovanému vyhrožování použití JZ ze strany Ruska. Nelze však vyloučit, že příčinou byla jen o něco menší náročnost položených otázek. Naopak ve shodě s dostupnými informacemi byl nález vyšší informovanosti mužů oproti ženám a také přímá závislost povědomí o ZHN na věku respondentů. Většina lidí se cítí díky členství ČR v NATO bezpečněji ve vztahu k použití JZ. Tímto byla potvrzena i poslední z hypotéz. Tento výsledek je ve shodě s průzkumem NATO z roku 2022, který zkoumal, jak občané členských států hodnotí členství své země v této alianci.

11 NÁVRHY PRO DALŠÍ ROZVOJ OBORU

Na základě zjištěných informací tato práce navrhuje opatření, která mohou vést ke zlepšení aktuálního stavu povědomí občanů ČR o ZHN a k případnému odstranění problémů spojených s proliferační problematikou:

A. Opatření zaměřená na edukaci obyvatel

1. Předání výsledků šetření Ministerstvu školství ČR
2. Zavedení této problematiky do výuky na středních školách včetně většího zapojení Armády ČR do civilních vzdělávacích programů
3. Zavedení branné výchovy na základních a středních školách a motivace učitelů k prohloubení zájmu žáků o proliferační problematiku
4. Zvýšení počtu informačních kampaní, veřejných debat, workshopů a reportáží o následcích použití těchto zbraní, mimo jiné s větším využitím sociálních sítí
5. Snaha o zmenšení počtu a vlivu dezinformačních kanálů, zvýšení inteligence obyvatelstva v rozlišování ověřených a manipulativních informací.

B. Opatření zaměřená na systém dohledu nad dodržováním smluv o ZHN

1. Reforma OSN, zvýšení její akceschopnosti, znemožnění členství agresora v Radě bezpečnosti OSN, posílení rolí dalších organizací, např. OPCW, CTBTO a IAEA.
2. Lepší a přesnější definice sankcí za porušení smlouvy, aby byly funkční a mírovou cestou uplatnitelné
3. Změna systému dozoru při likvidaci ZHN na přímý, bez předchozího oznámení

12 ZÁVĚR

V současnosti je zřejmá důležitost existence smluv regulujících nakládání s jednotlivými skupinami ZHN. Ještě více evidentní je fakt, že tyto smlouvy nemají požadovaný význam v případě, kdy nejsou dodržovány. Problematika těchto smluv je velmi obsáhlá ať už počtem jednotlivých smluv, nebo řešením při jejich dodržování, ale i případném nedodržování. Je nesporné, že existence těchto smluv má význam minimálně v tom, že jednotlivé státy spojuje k jednomu cíli i přesto, že jejich požadavky ne všechny státy naprosto dodržují. Je potřeba hledat cestu k jednotě a ke společnému řešení a nespolehat pouze na to, co je napsáno v jednotlivých dokumentech, ale přidat i morální hodnotu a svědomitě požadavky plnit, čímž se naplní důvěra v ostatní signatářské státy a prohloubí se tím vztahy mezi nimi. Avšak není možné se spoléhat pouze na zodpovědnost jednotlivých států, je třeba dále posilovat kontrolu plnění toho, na čem se státy domluvily a co podepsaly.

V teoretické části této práce bylo pojednáno o problematice ZHN ve vztahu ke smlouvám regulujícím nakládání s tímto typem zbraní, manipulací a dalšími aspekty činností spojených s chemickými, biologickými, radiologickými a jadernými zbraněmi, čímž byl splněn první z výše uvedených cílů. V této části bylo nejtěžší dohledání potřebné literatury, která je častokrát těžce sehnatelná. Poté byla pozornost zaměřena na problematiku regulačních opatření v kontextu organizací, kde bylo mimo jiné popsáno, jakým způsobem se jednotlivé organizace staví k řešení proliferace ZHN nebo jaké jsou hlavní cíle daných organizací. Pro splnění třetího cíle bylo taktéž v této části pojednáno o některých situacích, u kterých došlo k porušení výše uvedených smluv. Jedním z případů bylo pojednání Kena Alibeka, který podal svědectví o firmě s názvem Biopreparát. Tato firma tajně vyvíjela biologické zbraně v tehdejší SSSR. Zde byly jako zdroj informací poskytnuty oficiální zprávy z učiněných kontrol společně s odbornou literaturou.

V praktické části bylo mé úsilí zaměřeno na zjištění aktuálního povědomí občanů ČR o této problematice. Kromě zpracování těchto dat, navrhnutí a diskutování opatření pro zlepšení aktuálního stavu zde bylo stanoveno několik hypotéz.

13 SOUHRN

Práce se skládala ze dvou částí. První část je teoretická a druhá část je praktická, která byla řešena pomocí dotazníkového šetření. Teoretická část byla rozdělena do čtyř menších podkapitol, ve kterých bylo vymezeno několik základních pojmů, byly zde popsány smlouvy regulující manipulaci se ZHN a organizace, které dohlíží na plnění těchto smluv. Byly také uvedeny případy, kdy byly smlouvy porušeny. Informace pro tuto část byly čerpány z literárních zdrojů nebo oficiálních webových stránek, jako jsou například stránky OPCW nebo SÚJB. Praktická část vycházela z teoretické úvahy. Byla zaměřena na znalost jednotlivých smluv a organizací, ale i osobní vnímání jednotlivců. Dále byly diskutovány možné způsoby, jakými se dala vyřešit jednotlivá úskalí dodržování smluv a navržena opatření, které by danou situaci mohla zlepšit.

14 SUMMARY

The thesis consists of two parts. The first part is theoretical; the second part is practical and includes a survey. The theoretical part is divided to four subchapters, in which the thesis explains basic terms, describes treaties regulating manipulation of mass destruction weapons and acquaintances organizations, which supervise respecting treaties regulating manipulation of mass destruction weapons. Cases, where such treaties were not respected, are also included. Information in this part of the theses is based on literary sources or official websites such as OPCW or SONS websites. The practical part arises from the theoretical reflection. It focuses on the public awareness of treaties and organizations as well as on the amount of knowledge among individuals. Furthermore, options on how to solve difficulties regarding respecting such treaties, were discussed; finally, some measures that could improve respective situation were put forward.

15 REFERENČNÍ SEZNAM

- Adašková, D. (2012). Vybrané problémy historie proliferace zbraní hromadného ničení. *Almanach*, 129.
- Albright, D., & Stricker, A. (2010). Iran's nuclear program. *The Iran Primer*, 7.
- Bacardit, A. Finally, two strange outbreaks of haemorrhagic fever in Xinjiang Province near Lop Nor in the late eighties have been suggested as a possible case of biological accident. The former Head of the Soviet/Russian Biopreparat program, Ken Alibek, openly declares that: Intelligence sources found evidence of two epidemics of hemorrhagic fever in this area in the late 1980s, where these diseases were previously unknown. Our analysts concluded that they were caused by an accident in a lab where Chinese
- Bílková, V. (2006). Romain Yakemtchouk: La politique étrangère de l'Union européenne. *Mezinárodní vztahy*, 41(3), 100.
- Carter, P., & Brezhnev, G. S. (1979). TREATY BETWEEN THE UNITED STATES OF AMERICA AND THE UNION OF SOVIET SOCIALIST REPUBLICS ON THE LIMITATION OF STRATEGIC OFFENSIVE ARMS, TOGETHER WITH AGREED STATEMENTS AND COMMON UNDERSTANDINGS REGARDING THE TREATY (SALT II). U.S Department of State. *New START Treaty*. Retrieved 4.3.2023 from World Wide Web: [New START Treaty - United States Department of State](#)
- Centrum pro výzkum veřejného mínění (2022). Občané o členství České republiky v NATO. Retrieved 16.4.2023 from World Wide Web: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/5567-obcane-o-clenstvi-ceske-republiky-v-nato-jaro-2022>
- CTBTO. *Text of the Treaty*. Retrieved 15.12.2022 from World Wide Web: [The Comprehensive Nuclear-Test-Ban Treaty \(CTBT\) | CTBTO](#)
- Eichler, J. (2010). *Terorismus a války v době globalizace*. Univ. Karlova, Nakl. Karolinum.
- Filipec, O. (2013). *Úvod do problematiky zbraní hromadného ničení*. Nakladatelství. Olomouc.
- Hubálek, M., Kubátová, H., Šalová, R., Šedivá, K., & Urban, P. (2012). *Úmluva o zákazu biologických zbraní (BWC) v právním systému ČR. Podoba bez vyznačených úprav (sujb.cz)*
- IAEA, (1957). the Statute of IAEA. Retrieved 23. 3. 2023 from World Wide Web: <https://www.iaea.org/about/statute#a1-1>
- IHL databases. *Practical relating to rule 74*. Retrieved 20.12.2022 from World Wide Web [Customary IHL - Practice relating to rule 74 Chemical Weapons \(icrc.org\)](#)
- Ken Alibek. *Biohazard*. Retrieved 10.3.2023 from World Wide Web: [biohazard_alibek.pdf \(nih.gov\)](#)
- Liška, F., & Středa, L. (2015). Chemické zbraně v Sýrii a jejich ničení. *Chemické listy*, 109(10), 738-747.
- Mareš, M. (2005). Aktéři proliferace zbraní hromadného ničení. *Obrana a strategie*, 2, 2005.

- Soviet Union. *Area*, 42(1), 60-69.
- McLeish, C. (2010). Opening up the secret city of Stepnogorsk: biological weapons in the Former
Ministerstvo zahraničních věcí ČR. *Přípravná komise Organizace Smlouvy pro všeobecný zákaz
jaderných zkoušek*. Recieved 20.12.2022 from World Wide Web: [Přípravná komise Organizace
Smlouvy pro všeobecný zákaz jaderných zkoušek | Stálá mise České republiky při OSN, OBSE a
ostatních mezinárodních organizacích ve Vídni \(mzv.cz\)](#)
- NATO (2022), *NATO Annual Tracking Research 2022*. Retrieved 16.4.2023 from World Wide Web:
<https://www.nato.int/nato-static-f12014/assets/pdf/2023/3/pdf/230320-annual-tracker-report.pdf>
- NATO. *NATO Handbook*. Retrieved 9.12.2022 from World Wide Web:
<https://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>
- Netrval, D. (2017) *Válka v Sýrii. Background report*.
- OPCW (1997). ACT No. 19/1997 of 24 January 1997 On Some Measures Concerning Chemical
Weapons Prohibition, and On Amendments to Act No. 50/1976 Coll. 'On Zone Planning and the
Building Code' (Building Act), as amended, the Small Businesses Act No. 455/1991 Coll., as
amended, and the Penal Code Act No. 140/1961 Coll., as amended. Retrieved 24.3.2023 from
Word Wide Web:
https://www.opcw.org/sites/default/files/documents/LAO/article_VII/legislation_database/CZ_19-1997Coll%20-%20Building%20Act%20-%20English.pdf
- OPCW. *Convention on the prohibition of the development, production, stockpiling and use of chemical
weapons and on their destruction*. Retrieved 3.3.2023 from Word Wide Web:
https://www.opcw.org/sites/default/files/documents/CWC/CWC_en.pdf
- OPCW (2017). *OPCW Fact – Finding Mission Confirms Use of Chemical weapons in Khan Shaykhun on
4 April 2017*. Retrieved 3.3.2023 from Word Wide Web: [OPCW Fact-Finding Mission Confirms
Use of Chemical Weapons in Khan Shaykhun on 4 April 2017 | OPCW](#)
- OPCW, Technical Secretariat (2017). *Report of the OPCW Fact – Finding Mission In Syria Regarding an
alleged incident in Khan Shaykhun, SyrianArab Republic April 2017*. Retrieved 3.3.2023 from
Word Wide Web: [Microsoft Word - s-1510-2017\(e\) \(opcw.org\)](#)
- OSN. *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora*. Retrieved
6.12.2022 from World Wide Web: [Charta-OSN-2019.pdf](#)
- Pitschmann, V., Halámek, E., & Koblíha, Z. (2001). *Boj ohněm, dýmem a jedy: Nejstarší historie
vojenského použití chemických a zápalných látek a vznik moderní chemické války*. Military
System Line.
- Pitschmann, V. (1999). *Historie chemické války*. Military system line.
- Pitschmann, V. (2005). *Jaderné zbraně: Nejvyšší forma zabíjení*. Naše vojsko.
- Pohanka, M. (2010). *Biologické zbraně*. Univerzita obrany.

- Rada Evropské Unie. *Európská bezpečnostná stratégia – bezpečná Európa v lepšom svete*. Retrieved 6.12.2022 from World Wide Web: <https://www.consilium.europa.eu/media/30816/qc7809568skc.pdf>
- Rada Evropské Unie. Výsledek jednání – Retrieved 4.3.2023 from World Wide Web: [GEN \(europa.eu\)](https://www.europa.eu)
- SALT, I. (1972). Interim Agreement between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on Certain Measures with Respect to the Limitation of Strategic Offensive Arms. *Signed at Moscow May, 26, 1972*.
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost. *Úmluva o zákazu biologických zbraní*. Recieved 2.1.2023 from World Wide Web: <https://www.sujb.cz/zakaz-biologicky-zbrani/umluva-o-zakazu-biologicky-zbrani>
- Státní úřad pro jadernou bezpečnost. *Úmluva o zákazu vývoje, výroby a hromadění zásob bakteriologických (biologických) a toxinových zbraní a o jejich zničení*. Recieved 2.1.2023 from World Wide Web: <https://www.sujb.cz/zakaz-biologicky-zbrani/umluva-o-zakazu-vyvoje-vyroby-a-hromadeni-zasob-bakteriologicky-biologicky-a-toxinovy-zbrani-a-o-jejich-zniceni>
- Středa, L., & Patočka, J. (2013). Zneschopňující chemické látky–ohrožení účelu a cíle Úmluvy o zákazu chemických zbraní.
- Šturmová, L. (2019). *Informovanost obyvatelstva v rámci problematiky zbraní hromadného ničení*.
- Tůma, M. (2002). *Nešíření zbraní hromadného ničení, kontrola zbrojení, odzbrojení a Česká republika. Ústav mezinárodních vztahů*.
- Tůma, M. (2009). *Mírové využívání jaderné energie, nešíření jaderných zbraní a jaderné odzbrojení. Ústav mezinárodních vztahů, vvi*.
- Tůma, M. (2011). *Jaderné odzbrojení: Utopie, nebo projev politického realismu?. Ústav mezinárodních vztahů, vvi*.
- United Nations, Office for Disarmament Affairs. *Treaty on the prohibition of the nuclear weapons*. Retrieved 21.12. 2022 form World Wide Web: [Treaty on the prohibition of nuclear weapons – UNODA](https://www.un.org/disarmament/treaties/npw/)
- United Nations, General Assembly (2017). *Treaty on the prohibition of the nuclear weapons*. Retrieved 21.12. 2022 form World Wide Web: [N1720973.pdf \(un.org\)](https://www.un.org/disarmament/treaties/npw/)
- United Nations. *Memorandum on security assurances in connection with Ukraine's accession to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons*. Retrieved 10.1.2023 form World Wide Web: [UNTC](https://www.un.org/disarmament/treaties/npw/)
- United Nations. *Treaty Series*. Recieved 10.1.2023 from World Wide Web: [Volume 3007 \(un.org\)](https://www.un.org/disarmament/treaties/npw/)
- Úřad pro obrannou standardizaci, katalogizaci a ostatní ověřování jakosti obranné standardizace (2021). *Slovník NATO s termíny a definicemi AAP – 6 (2021)*. Retrieved 24.3.2023 from World

Wide Web: <https://oos.army.cz/sites/oos.army.cz/files/dokumenty/zakladni-stranka/aap-06-2021-cze.pdf>

U.S Department of State (2017). *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on The Limitation of Anti Ballistic Missile System (ABM Treaty)*. Retrieved 18.12.2022 from World Wide Web: [Anti-Ballistic Missile Treaty \(ABM Treaty\) \(state.gov\)](#)

U.S Department of State (2017). *Treaty between the United States of America and the Union of Soviet Socialist Republics on The Limitation on the Limitation of Strategic Offensive Arms (SALT II)*. Retrieved 18.12.2022 from World Wide Web: [Strategic Arms Limitation Talks \(SALT II\) \(state.gov\)](#)

U.S Department of State. *Comprehensive Nuclear Test Ban Treaty (CTBT)*. Retrieved 18.12.2022 from World Wide Web: [Comprehensive Nuclear Test-Ban Treaty \(CTBT\) \(state.gov\)](#)

U.S Department of State. *The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*. Retrieved 19.12.2022 from World Wide Web: [The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty - United States Department of State](#)

U.S Department of State (2017). *Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons (NPT)*. Retrieved 19.12.2022 from World Wide Web: [The Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty - United States Department of State](#)

Vičar, D., Princ, I., Mašek, I., & Mika, O. J. (2020). Jaderné, radiologické a chemické zbraně, radiační a chemické havárie.

15.1 Seznam obrázků

- Obrázek 1 Dělení zbraní hromadného ničení
- Obrázek 2 Složení režimu ověřování
- Obrázek 3 Základní orgány Organizace spojených národů
- Obrázek 4 Struktura Odboru Organizace spojených národů
- Obrázek 5 Skupiny pro řešení ZHN v rámci NATO
- Obrázek 6 Funkce udělené konferenci
- Obrázek 7 Řídící orgány OPCW
- Obrázek 8 Aktuální sociální zařazení respondentů
- Obrázek 9 Dosažené vzdělání respondentů
- Obrázek 10 Věková kategorie respondentů
- Obrázek 11 Pohlaví respondentů
- Obrázek 12 Analýza odpovědí, zda si lidé myslí, že existují ZHN.
- Obrázek 13 Zájem občanů ČR o problematiku ZHN.
- Obrázek 14 Zdroje, ze kterých respondenti čerpají informace o ZHN
- Obrázek 15 Názor respondentů na to, zda je důležité zajímat se o problematiku ZHN
- Obrázek 16 Znalost orgánu dohlížející na jadernou bezpečnost v ČR
- Obrázek 17 Kolikrát byla JZ použita v boji
- Obrázek 18 Odpověď na otázku, zda lidé souhlasí s tím, že by měl každý stát zničit své JZ
- Obrázek 19 Vnímání státu jako hrozby použití jaderné zbraně
- Obrázek 20 Vnímání porušení konkrétního závazku
- Obrázek 21 Znalost použití chemických zbraní v tomto století
- Obrázek 22 Sýrie jako rizikový stát ve vztahu k použití chemické zbraně
- Obrázek 23 Existence regulačních dokumentů chemických, biologických a jaderných zbraní ve vztahu k vlastnění či výrobě
- Obrázek 24 Existence regulačních dokumentů zbraní hromadného ničení ve vztahu k nakládání s těmito látkami
- Obrázek 25 Měly by existovat dokumenty regulující zacházení se zbraněmi hromadného ničení
- Obrázek 26 Vymahatelnost smluvních požadavků jako úskalí
- Obrázek 27 Míra Sankcí
- Obrázek 28 Vnímání bezpečnosti ve vztahu k riziku použití jaderných zbraní na Českou republiku
- Obrázek 29 Vnímání bezpečnosti ve vztahu k účasti v NATO
- Obrázek 30 Angažmá EU na proliferaci ZHN
- Obrázek 31 Vnímání největší hrozby pro lidstvo

Obrázek 32 Dostatečnost informovanosti občanů České republiky o proliferační problematice

15.2 Seznam tabulek

Tabulka 1 Přehled smluv regulujících nakládání se ZHN

Tabulka 2 Přehled Organizací

Tabulka 3 Statistika návštěv

Tabulka 4 Úspěšnost odpovědí celkově a rozdíly v úspěšnosti podle pohlaví

Tabulka 5 Rozdíl úspěšnosti ve vztahu k věkovým rozmezím

16 PŘÍLOHY

16.1 Dotazníkové šetření: Teorie a praxe realizace smluv regulujících problematiku zbraní hromadného ničení

Dobrý den,

jmenuji se Pavel Panovský a jsem studentem třetího ročníku oboru Tělesná výchova se zaměřením na vzdělávání a ochranu obyvatelstva na Univerzitě Palackého v Olomouci. Věnujte prosím několik minut svého času vyplnění následujícího dotazníku pro účely mé bakalářské práce s názvem "Teorie a praxe realizace smluv regulujících problematiku zbraní hromadného ničení".

Vyplněním souhlasíte se zpracováním údajů, které zde poskytnete. S daty bude nakládáno v souladu s platnou legislativou. Účast ve výzkumu je zcela dobrovolná. Osobní údaje účastníka výzkumu (sociodemografická data, mezi které patří například věk, pohlaví, dosažené vzdělání apod.) budou v rámci řešení závěrečné práce zpracována v souladu s nařízením Evropského parlamentu a Rady EU 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES a zákonem č. 110/2019 Sb. o zpracování osobních údajů. Získané výsledky budou využity pro účely mé bakalářské práce. Data budou zpracována standardním aplikačním a programovým vybavením a dále publikována, komentována a diskutována v této práci.

Předem děkuji za Váš aktivní přístup a spolupráci.

Pavel Panovský

- 1) Aktuálně jste
 - a. Student/ka
 - b. Pracující student/ka
 - c. OSVČ
 - d. Zaměstnaný/á
 - e. Nezaměstnaný/á
 - f. V důchodu
 - g. Pracující důchodce

- 2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?
 - a. Základní
 - b. Střední bez maturitní zkoušky
 - c. Střední s maturitní zkouškou
 - d. Vyšší odborné
 - e. Vysokoškolské bakalářské
 - f. Vysokoškolské magisterské
 - g. Vysokoškolské doktorské

- 3) Kolik je vám let?
- a. 15 a méně
 - b. 16 – 19
 - c. 20 – 26
 - d. 27 – 30
 - e. 31 – 45
 - f. 45 – 60
 - g. 61 a více
- 4) Jaké je vaše pohlaví?
- a. Muž
 - b. Žena
 - c. Jiné
- 5) Myslíte, že existují zbraně hromadného ničení?
- a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne
- 6) Zajímáte se o problematiku zbraní hromadného ničení?
- a. Ano, velmi mě to zajímá
 - b. Ano, ale jen okrajově
 - c. Ne
- 7) Z jakých zdrojů čerpáte informace týkající se problematiky zbrojení a odzbrojení zbraní hromadného ničení?
- a. Televize
 - b. Internet
 - c. Tisk
 - d. Odborné texty a publikace
 - e. Jiné...
 - f. Nečerpám
 - g.
- 8) Je podle vás důležité zajímat se o problematiku zbraní hromadného ničení?
- a. Ano
 - b. Spíše ano
 - c. Nevím
 - d. Spíše ne
 - e. Ne

- 9) Jak se nazývá orgán dohlížející na jadernou bezpečnost v ČR?
- Česká komise pro atomovou energii
 - Státní komise pro atomovou energii
 - Státní úřad pro jadernou bezpečnost
- 10) Kolikrát byla přímo použita jaderná zbraň v boji?
- 0
 - 1
 - 2
 - 3
- 11) Souhlasíte s tím, že by měl každý stát zničit své jaderné zbraně?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 12) Který stát považujete za největší bezpečnostní hrozbu ve vztahu k proliferaci jaderných zbraní?
- Čínskou lidově demokratickou republiku
 - Spojené státy americké
 - Ruskou federaci
 - Severní Koreu
 - Jiný stát
 - Tato hrozba tu není
- 13) Vnímáte jako porušení smlouvy to, když stát svým podpisem ratifikuje, že bude usilovat o zničení jaderných zbraní, ale tyto zbraně dále vlastní?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
- 14) Myslíte, že byly použity chemické zbraně v tomto století?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
- 15) Považujete Sýrii za rizikový stát, co se týče použití chemických zbraní?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne

- 16) Myslíte si, že existují dokumenty regulující vlastnění či výrobu chemických, biologických nebo jaderných zbraní?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 17) Dokázal byste nějaké alespoň přibližným názvem vyjmenovat?
- 18) Myslíte si, že existují dokumenty regulující používání chemických, biologických nebo jaderných zbraní?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 19) Měly by takové dokumenty existovat?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
- 20) Vnímáte vymahatelnost smluvních závazků jako problém v rámci uzavírání smluv regulujících zacházení se zbraněmi hromadného ničení?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 21) Jak by se podle Vás dala zvýšit vymahatelnost smluvních závazků?
- 22) Souhlasíte s mírou sankcí, které budou uvrženy na stát, jenž se dopustil porušení závazků plynoucích z Úmluvy o zákazu vývoje, výroby, hromadění zásob a použití chemických zbraní a o jejich zničení?
- Ano
 - Ne
 - Nevím
 - Neznám definici sankcí
- 23) Jaké je podle Vás další úskalí smluv regulujících zacházení se zbraněmi hromadného ničení? Případně jak by se tato úskalí dala vyřešit?

- 24) Cítíte se v České republice bezpečně ve vztahu hrozby použití jaderných zbraní?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 25) Cítíte se díky členství České republiky v Severoatlantické alianci bezpečněji?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 26) Angažuje se EU v rámci bezpečnosti ve vztahu k použití biologických nebo chemických zbraní?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 27) Jsou jaderné, chemické nebo biologické zbraně největší hrozbou pro lidstvo?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 28) Myslíte si, že povědomí občanů České republiky ohledně problematiky zbraní hromadného ničení je dostatečné?
- Ano
 - Spíše ano
 - Nevím
 - Spíše ne
 - Ne
- 29) Jak by se podle vás dalo zvýšit povědomí občanů České republiky ohledně problematiky zbraní hromadného ničení?
- 30) Děkuji vám za vyplnění mého dotazníku. Pokud jste si nebyl/a jist/a jakoukoliv odpovědí, prosím, zde tyto odpovědi upřesněte.